

קובץ

ובחודש
השביעי

ביאורים ע"פ פנימיות התורה במהות הימים הנוראים וזמני
השמחה ש"בחודש השביעי והמושבע והמשביע ברוב טוב
לכל ישראל כל השנה"

משיחותיו הקי' של
הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א

יו"ל ע"י
מערכת "לקראת שבת"
שע"י איגוד תלמידי הישיבות

קובץ
"ובחודש השביעי"

י"ל ע"י מערכת "לקראת שבת"
שע"י איגוד תלמידי הישיבות
סניף ארץ הקודש

כתובת המערכת:
ת.ד. 29 כפר חב"ד מיקוד 72915
פקס: 03-9607370

תּוֹכֵן

5..... פתח דבר

ראש השנה

- 9..... שלשה עניינים בראש השנה.....
ראש השנה: (א) עניינו העצמי – הכרת הקב"ה למלך. (ב) א' מימי עשרת ימי תשובה. (ג) יום המנהיג וקובע לקיום המצוות דכל השנה כולה.
תקיעת שופר: (א) לפעול הכרת הקב"ה למלך. (ב) לעורר בתשובה. (ג) קיום מצות עשה[גזירת הכתוב]
- 13..... "ואשפוך את נפשי לפני ה'".
ביאור ענין תפלת ראש השנה בפרט, ותפילות כל השנה בכלל, בהקדים הבנת הדין-ודברים בין עלי הכהן וחסה בהפטרת יום א' דר"ה.

יום הכיפורים

- 25..... שלשה עניינים ביום הכיפורים.....
התקשרותו של יהודי לקב"ה: (א) ע"י קיום תומ"צ. (ב) גם כאשר פגם ועבר את הדרך, יכול, מצד התקשרותו, לחזור בתשובה. (ג) הקשר החזק בין עצם הנשמה של היהודי עם עצמותו ית'.
יום הכפורים: (א) עניינו העצמי – "עיצומו של יום מכפר". (ב) א' מימי עשרת ימי תשובה. (ג) מצות היום – תענית ווידוי.
- 30..... "זדונות נעשו לו כזכויות".
הפיכת הזדונות לזכויות בפנימיות העניינים וע"ד ההלכה.

חג הסוכות

- 39..... שלשה עניינים בחג הסוכות.....
חודש תשרי: (א) ר"ה – הכרת המלך. (ב) יוה"כ – עבודת התשובה. (ג) חג הסוכות – קיום מצוות [סוכה, ד' מינים וכו'].
חג הסוכות: (א) עניינו העצמי – מצות סוכה. (ב) מקיימים בו מצוות ד' מינים. (ג) "ושמחתם לפני ה' א שבעת ימים".
- 45..... "וערבי נחל".
מעלת הערבה על שאר הד' מינים, וההוראה למעשה.

שמחת תורה

- 55....."אתה הראת"
ביאור ענין השמחה דשמח"ת, וביאור פסוקי "אתה הראת" ע"ד הפנימיות.
- 62....."יִישַׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבֵּרֶת"
ביאור סיומה של תורה במעשה שבירת הלוחות – שבח התורה ושבחו של משה, והקשר לשמחת-תורה.

נספח

- "אל כל בני ובנות ישראל" – אגרות כ"ק אדמו"ר זי"ע לקראת חודש תשרי תשד"מ
- 75.....ההוראה מקביעות ראש השנה בימים חמישי ושישי.
- 80.....ההוראה מקביעות ראש השנה בשבוע פרשת האזינו.
- 86.....ההוראה הנלמדת משנה מעוברת.

פתח דבר

אדמו"ר הזקן (בעל התניא והשו"ע זי"ע) סיפר: בהיותי במעזריטש שמעתי ממורי ורבי הרב המגיד (ממעזריטש זי"ע) בשם מורו ורבו הבנעשי"ט נ"ע: החודש השביעי שהוא החודש הראשון לחדשי השנה, הקב"ה בעצמו מברכו בשבת מברכים שהוא השבת האחרון דחודש אלול, ובכח זה ישראל מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה.

"כתיב 'אתם נצבים היום', ד"היום" קאי על ר"ה שהוא יום הדין, וכמ"ש ויהי היום גוי ותרגם והוה יום דינא רבא, ואתם נצבים קיימים ועומדים, והיינו שזוכים בדין, ובשבת שלפני ראש השנה שהוא שבת האחרון דחודש אלול קוראים אז פרשת אתם נצבים, דזהו ברכתו של הקב"ה בשבת מברכים חודש השביעי, שהוא המושבע והמשביע ברוב טוב לכל ישראל כל השנה.

לקראת "החודש השביעי, שהוא המושבע והמשביע ברוב טוב לכל ישראל כל השנה" ה'תשס"ה, שמחים אנו להגיש בפני ציבור מחבבי התורה ולומדי' ההולכים באורחות החסידות אשר הורנו אור שבעת הימים כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע – קונטרס "ובחדש השביעי" הכולל ביאורים נפלאים ע"ד החסידות ופנימיות התורה במהותם של הימים הנוראים וזמני השמחה דחודש תשרי, אוצר בלום ממשנתו של כ"ק נזר ישראל ותפארתו הגאון האלוקי האדמו"ר מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע נשיא ישראל.

המאמרים "שלשה עניינים בראש השנה", "שלשה עניינים ביום הכפורים" ו"שלשה עניינים בחג הסוכות", הינם ביאור מיוחד ע"פ פנימיות התורה במהות הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים, בג' מדריגות זו למעלה מזו, וביאור זה נמשך כחוט השני בראש השנה ביום הכפורים ובחג הסוכות.

לחביבותא דמילתא הוספנו ג' אגרות קודש, אשר נכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע "אל כל בני וננות ישראל בכל מקום שהם" לקראת הימים הנוראים דשנת תשד"מ, במכתבים אלו מבוארים ההוראות המיוחדות משנת העיבור ומסמיכות דיום הש"ק לימי ראש השנה (כבשנה זו). "מכתבים כלליים" אלו נדפסו בשעתו ברבים מכתבי-העת היר"ל

באה"ק ובעולם כולו, אשר על כן הסגנון שוה לכל נפש, אך מ"מ גם בעיון שטחי אפשר למצוא עומק לפנים מעומק, וכלשון הידוע (בנוגע לדברי אגדה שבגמרא) "רוב סודות התורה גנוזין בה".

ויה"ר אשר נזכה בתוך כלל ישראל לכתובה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בג"ר. וע"י העיסוק בתורת החסידות נזכה לקיום הבטחת מלך המשיח למורנו הבעש"ט נ"ע, בעת עליית הנשמה בר"ה תק"ז דכאשר "יפוצו מעיינותך חוצה" – "אתי מר" דא מלכא משיחא.

ימי הסליחות, ה'תשס"ד

מערכת "לקראת שבת"
שע"י איגוד תלמידי הישיבות

ראש השנה

מהותו של יום
ג' עניינים בראש השנה

”ואשפוך את נפשי לפני ה'”

דרכי החסידות
פתגמים קצרים על מהות וענייני
היום

שלושה עניינים בראש השנה

ראש השנה: (א) עניינו העצמי – הפועל הכתרת הקב"ה למלך. (ב) א' מימי עשרת ימי תשובה. (ג) יום המנהיג וקובע לקיום המצוות דכל השנה כולה.
תקיעת שופר: (א) לפעול הכתרת הקב"ה למלך. (ב) לעורר בתשובה. (ג) קיום מצות עשה [גזירת הכתוב].

א.

על הפסוק "דרשו ה' בהמצאו" (ישעי' נה, ו) אומרים רז"ל (ר"ה יח, א) "אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליום הכיפורים". בלשון רז"ל זה ישנם לכאורה שני עניינים הפכיים: מהסגנון "שבין ראש השנה ויוה"כ" משמע שראש השנה ויוה"כ אינם כלולים בעשרה ימים, לעומת זאת ממה שהגמ' ממשיכה "אלו עשרה ימים", מוכח שגם ר"ה ויוה"כ נכנסים במנין העשרה ימים, שהרי בין ר"ה ויוה"כ ישנם רק שבעה ימים.
חייבים לכן לומר, שבראש השנה ויום הכיפורים ישנם שני עניינים: ענינם העצמי שאינו שייך לעניין התשובה, וענין התשובה שבהם, שבעטיו נכללים אף הם בעשרה ימי תשובה.

והסדר בזה הוא, שלכל לראש צריכה להיות העבודה שמצד הענין העצמי דראש השנה, ורק לאחר מכן – עבודת התשובה דראש השנה. ולכן נאמר הלשון "עשרה ימים שבין ראש השנה כו", היות ועבודת התשובה דראש השנה (שהיא הסיבה לכך שראש השנה הוא בחשבון העשרת ימי תשובה) באה לאחר העבודה דראש השנה מצד עצמו.

ב.

תשובה היא נעלית מכל המצוות. שלכן מועילה תשובה לתקן את כל הפגמים דהמצוות. וזאת מכיוון שבכח התשובה "להגיע" למעלה מהדרגא ממנה "מגיעות" המצוות. הרי

שבאמרנו שענין התשובה דראש השנה בא רק לאחר הענין דראש השנה שמצד עצמו, מובן שהענין העצמי דראש השנה נעלה אף יותר מענין התשובה. דהרי הענין שמבטא את עבודת ראש השנה מצד עצמו הוא – "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" (ר"ה טז, א). ומובן, שבטרם שמקבלים את מלכותו יתברך לא שייכת כל עבודת המצוות, כמאמר: "קבלו מלכותי ואח"כ קבלו גזירותי". וממילא, גם עבודת התשובה, שעניינה לתקן מה שלא השלימו את גזרת המלך שייכת רק לאחר קבלת מלכותו ית'.

פירושו של דבר: העבודה ד"תמליכוני עליכם" שבראש השנה נעלית מעבודת המצוות והתשובה. דהרי הענין ד"תמליכוני עליכם" נעשה ע"י שישראל מעוררים אצל הקב"ה רצון למלוכה, ובשביל לעורר רצון חדש, מוכרחים "להגיע" בעצמותו של הקב"ה (שלמעלה מכפי שהוא ית' "מתגלה" ברצון ו"כוחות"). ומשא"כ בקיום המצוות, שהם רצונו ית' כפי שמתגלה ומתלבש למטה - במצוות גשמיות, לכן היא "מגעת" רק בדרגא דרצונו ית' כפי שהיא למטה בגלוי. ואפילו עבודת התשובה, שהיא נעלית מהרצון (דלכן ביכולתה לתקן הפגמים דהמצוות), בהכרח לומר שהיא בדרגא השייכת להרצון, משום שבדרגא שאין לה כלל שייכות להרצון, אין שייך לתקן פגמים דהיפך הרצון.

מכך מובנת מעלת נשמות ישראל, שהם מגיעים ב"עצמות" ממש, שלכן ביכולתם לפעול אצל הקב"ה עצמו את הרצון למלוכה. אלא שבכדי "להגיע" ב"עצמות" ממש, נדרש ביטול פנימי המגיע מצד עצם הנשמה המתבטא בהכתרת המלך – הבקשה "מלוך על כל העולם כולו כו', דהמלכת המלך נעשית ע"י שהעם מתבטלים אליו בתכלית ומוכנים להיות תחת מרותו.

ג.

שם שהתורה קוראת בו, הרי אינו שם הסכמי, כי אם מבטא את חיות ומהות הדבר שנקרא בשם זה. בשם "ראש השנה" – הראש של השנה – מרומזים העניינים האמורים (דהמלכת המלך, תשובה ומצוות):

ראש כולל בתוכו: א) את המהות והמעלה של הראש מצד עצמו, למעלה מכל האיברים. ב) בו כלולה חיות כל האיברים. ג) הראש מנהיג את כל האיברים גם לאחר שהחיות כבר נמשכה בהם. וכך הוא גם בנוגע לראש השנה: א) עבודת ר"ה שמצד עצמו – "שתמליכוני עליכם", המגעת בעצמות, כנ"ל. שהיא עבודה נעלית שלא בערך לעבודת כל השנה. ב) עבודת התשובה דראש השנה, שיש לה ערך וקשר למצוות (גזירות), אלא שהיא נעלית מהם, והיא ככלל הכולל אותם. ג) מה שהחלטה טובה בראש השנה פועלת על קיום המצוות דכל השנה – כפי שהראש מנהיג את האיברים.

ד.

בנוגע לר"ה איתא: "מצוות היום בשופר". ולאור המתבאר לעיל מובן ששלושת העבודות

דראש השנה – "שתמליכוני עליכם", תשובה, וקיום המצוות – ישנם במצוות היום – בשופר. וכפי שהדבר הוא בכל העניינים דפנימיות התורה, הדבר מרומז גם בנגלה. איתא ברמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד): "אע"פ שתקיעת שופר בר"ה גזירת הכתוב רמז יש בו כו' וחזרו בתשובה". וצריך להבין, מדוע מכניס הרמב"ם ענין הנוגע לתקיעת שופר בהלכות תשובה, ולא בהלכות שופר? והגם שכאן מדובר אכן אודות תשובה, אבל מכיוון שזהו רמז וטעם על תקיעת שופר, ה' עליו להכניס זאת בהלכות שופר. וכפי שנהג הרמב"ם במקום אחר: הרמב"ם (בסוף הלכות מקוואות) נותן טעם על טבילה במקוה: "אלא גזה"כ היא כו' אעפ"כ רמז יש בדבר כו' לטהר נפשו מטומאת הנפשות כו' ודעות הרעות כו' במי הדעת טהור כו'". אלא שעכ"ז לא הכניס זאת בהלכות תשובה כי אם בהלכות מקוואות, היות והוא רמז וטעם על מקוה. עוד צריך להבין: בגמ' איתא "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם כו' ובמה בשופר". נמצא שע"י השופר נפעל ה"תמליכוני", ואם כן מדוע לא מביא הרמב"ם בקשר לשופר גם את הענין ד"תמליכוני"?

יש לבאר בהאמור: בשופר ישנם ג' ענינים: א) המצוה דתקיעת שופר על כל פרטי דיני' – וזאת מונה הרמב"ם בתרי"ג מצוות, ומכניס בהל' שופר. ב) בחינת התשובה – הנמצאת ברמז בתקיעת שופר, שהיא כאמור, נעלית מכל המצוות. והרמב"ם כולל ענין זה שבשופר בהל' תשובה ולא בהל' שופר, מכיוון שבהל' שופר מדבר הוא רק אודות המצוה דשופר עם כל פרטי דיני', משא"כ תשובה שהיא נעלית ממצוות והיא רק מרומזת בשופר.

– וזאת מדייק אף הרמב"ם בלשונו: "אעפ"י שתקיעת שופר בר"ה גזירת הכתוב", בכל זאת גם "רמז יש בו". כלומר, שמרומז בו ענין שהוא נעלה מהמצווה עצמה (כידוע שרמז מורה על דבר שהוא נעלה משיכול להיות מלוּבש באתיות, ולכן הדבר יכול להתבטא ברמז בלבד) וזהו ענין התשובה.

ג) עבודת ה"תמליכוני עליכם" – שנפעלת ע"י תקיעת שופר. אלא שזהו ענין שהוא נעלה לגמרי ממצוות שופר, שאינו יכול "לרדת" בתוכה אפילו באופן דרמז – היות וגם "רמז" הוא תנועה דגילוי, משא"כ "תמליכוני" הוא הביטול עצמי דעצם הנשמה, שכלל לא באה לידי גילוי. ולפיכך לא הזכיר זאת הרמב"ם כלל.

ה.

על פי זה תובן גם שייכות הפסוק "יבחר לנו את נחלתנו גו'" – בקפיטל למנצח הנאמר לפני התקיעות – למצות שופר. בחירה אמיתית פירושה שאינה באה עקב שום סיבות וטעמים צדדיים, כי אם אך ורק מצד הבחירה החופשית של הבוחר. שהרי כאשר ישנה סיבה שבגללה בוחר, הנה הסיבה מכריחה אותו לבחור, נמצא שהבחירה אינה חופשית. ועל פי זה דורש ביאור: כיצד ניתן לקשר את ה"יבחר לנו את נחלתנו גו'" עם העבודה

דתקיעת שופר, שהרי אם ה"יבחר" בא כתוצאה מהעבודה דתקיעת שופר, נמצא שלכאורה אין היא בחירה אמיתית?

אלא שעל פי המתבאר לעיל הדבר מובן: העבודות ד"מצוה" ו"תשובה" שבשופר, אכן אינן שייכות לענין הבחירה (ד"יבחר לנו את נחלתינו"), דהרי ההמשכה נמשכת ע"י סיבה - המצוות והתשובה, ואין זו בחירה אמיתית, כנ"ל. אבל בעבודה ד"תמליכוני" - הביטול העצמי שמצד עצם הנשמה ש"מגיע" בעצמות, ששם הרי ישראל הם דבר אחד עם הקב"ה (וכמאמר הזוהר "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד") וממילא הבחירה בהם היא בחירה חפשית שאיננה תלוי' בסיבה חיצונית.

ו.

בעצמות הרי אין כל הגבלות ח"ו, נמצא שהיות וההמשכה הנמשכת בר"ה ע"י תקיעת שופר, היא מעצמותו בעצמו, הרי שבהמשכה זו לא שייכים כל חשבונות ואין לה כל הגבלות דסדרי העולם. וממילא תהי' בוודאי ההמשכה כפי שהוא רוצה, שהוא רוצה בוודאי טוב – כפי שנאמר ש"באור פני מלך" (הוא רק) "חיים" – וטוב בגשמיות, שיימשך מעצמות כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה.

(ליקוטי שיחות חלק ד' עמוד 1144 תרגום חפשי)

עיקר עבודת ראש השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום – גם בגדולים ובעלי צורה – בעבודה הנראית כמו פשוטה, באמירת תהילים כל הזמן, ולמעט בשינה בשני לילות אלו ככל האפשרי, ולהיזהר בדברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו. כהעבד שאין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו.

(אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ח"י עמ' תכה)

ואשפוך את נפשי לפני ה'

ביאור ענין תפלת ראש השנה בפרט, ותפילות כל
השנה בכלל, בהקדים הבנת הדו"ד בין עלי הכהן וחנה
בהפטרת יום א' דר"ה

והי כי הרבתה להתפלל לפני ה' ועלי שמר את פיה:
וחנה היא מדברת על לבך רק שפתי נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשכרה:
ויאמר אלי עלי עד מתי תשתכרין הסירי את יינך מעליך:
ותען חנה ותאמר לא אדני אשה קשת רוח אנכי ויין ושכר:
לא שתיתי ואשפך את נפשי לפני ה':
אל תתן את אמתך לפני בת בליעל כי מרב שיחי וכעסי דברתי עד הנה:
ויען עלי ויאמר לבי לשלום ואלקי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו:
ותאמר תמצא שפחתך חן בעיניך גוי:
שמואל א א,יב-יח

וכן הוא גם בענייננו: אע"פ שהטעם לקריאת הפטרה זו בר"ה הוא מכיון (רש"י ור"ן מגילה לא, א) שבר"ה נפקדה חנה – הרי שההפטרה מכילה אף כו"כ הוראות בעבודתו של יהודי בראש השנה [ועוד כמה וכמה הוראות בכלל] וכמחז"ל (ברכות לא, סע"א) "כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה". ומכיוון שה"עבודה" אשר הביאה לפקידת חנה – שזו היא הנקודה העיקרית

א. בהפטרת יום א' דר"ה – תחלת ספר שמואל – מסופר אודות חנה, אשת אלקנה, שתוכנו הוא, שבתחילה "ולחנה אין ילדים", ולאחמ"כ ע"י תפלתה [בהיותה בשילה במשכן]. נפקדה בן – שמואל הנביא. המכוון בקריאת ההפטרה בחגים, כפי שהוא בכל ההפטרות, הוא – ע"ד כפי שזה בקשר לקריאת התורה, מלשון הוראה – שיהודי י'מך מכך הוראה בעבודתו בשבת ובחג.

לשיכורה במובן הפשוט, אלא לשיכורה בענין התפילה. זאת אומרת: מכיוון שתפילת חנה היתה באופן ד"הרבתה להתפלל" – הרי שזוהי תפילה יתירה מן המידה, שאינה דבר הרצוי כאשר עומדים לפני ה' בבית ה' (כדלקמן ס"ט).

ומענה חנה ע"כ הוא – ואשפוך את נפשי לפני ה', שכאשר ה"הרבתה להתפלל" קשור בשפיכת הנפש, אין זה ענין של "שכרות" בתפילה, אלא, אדרבה דרגא נעלית בתפילה.

וזוהי גם השייכות דתפילת חנה לראש השנה – היות והדו"ד שבין עלי הכהן לחנה אודות אופן התפילה בבית ה', נותן גם הבנה בנוגע לתוכן הכללי דתפילת חנה ושל כמה תפילות בר"ה, כדלקמן.

ד. בנוגע לתפילות דר"ה, מוצאים אנו שני עניינים הפכיים:

ר"ה הוא יום הדין על כל צרכי האדם, הן ברוחניות והן בגשמיות, וכמו שנאמר "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב" (תהלים פא, ה); חק לישראל – מלשון "הטריפני לחם חוקי" (משלי ל, ח) – הכוונה היא לדין ומשפט על מזונות [כולל כל הצרכים] גשמיים; ו"משפט לאלקי יעקב" הוא הדין ומשפט על העניינים רוחניים – כמה שיומשך "גילוי אלוקות בנפשו"; ולכן מבקשים בתפילות ר"ה על בני חיי ומזוני, וגם על הצלחה בעניינים רוחניים.

אלא שלאידך גיסא ידוע, שנקודת העבודה – שעיקרה בתפילה – דר"ה מבוסס על הכתרת הקב"ה בתור מלך, ובלשון חז"ל (ר"ה טז, א) "שתמליכוני עליכם". וכפי שאנו אומרים בתפילות ר"ה "מלך על כל העולם כולו בכבודך", "מלך על כל הארץ",

של ההפטורה [בשייכותה לר"ה] כנ"ל – היתה תפילתה בשילה, הרי שמסתבר לומר, שהלימוד העיקרי דההפטורה בנוגע לעבודתו של יהודי בר"ה הוא בתפילת חנה [ובפרט לפי הדעה המובאת בשל"ה, שתפילת חנה היתה בר"ה].

ב. הדבר יובן בהקדם הביאור בסיפור דתפילת חנה, שקודם חשבה עלי ל"שכורה" – כיוון שתפילתה היתה באופן ד"מדברת אל לבה גו" – ולכן נזף בה "עד מתי תשתכרין גו"; וחנה השיבה לו על כך "לא אדוני גו" ואשפוך את נפשי לפני ה'".

דלכאורה אינו מובן:

א) איך יתכן שעלי יטעה טעות שכזו – מן הקצה אל הקצה! – שבמקום שיכיר בה שהיא מתפללת בשפיכות הנפש, חשב שהיא "שיכורה",

ובפרט דעלי נתמנה אותו היום שופט על ישראל (רש"י שם ט) שבאותו הזמן היו השופטים מנהיגי העם. ובכלל – הרי דין צ"ל "דן דין אמת לאמיתו" (שבת י, א וש"נ), שקשור עם עיון במחשבת הנדון (עיי' בתוס' שם ובב"ב ח, ב)?

ב) אפילו אם תמצא הסברה כיצד עלי עשה טעות שכזו – עדיין אינו מובן, מדוע מסופר על כך בתורה? הרי אפי' "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב" (ב"ב כג, א), על אחת כו"כ, להבדיל, בנוגע לעלי הכהן!

ג) מכיון ש"ויחשבה . . לשכורה" – מדוע המתין עלי בדברי המוסר עד אשר סיימה תפילתה [כפי שמפרש רש"י עה"פ "ועלי שומר את פי" – לשון המתנה] – הרי ה' לו להפסיקה מיד ולהשתדל שיוציאוה מבית ה'?

ג. מכל האמור מוכח, שעלי לא חשבה

עליכם", הדורש ביטול המלא בתכלית, ששולל את המציאות העצמית.

ה. לכאורה ניתן לשאול את אותה השאלה גם בנוגע לתפילות כל השנה כולה:

בתפילת שמונה עשרה, המתפלל הוא כעומד לפני המלך, שכשאר עומדים לפני המלך אסור לבטא שום תנועה של מציאות עצמית – ועד, כפי שמצינו בגמרא, שאפילו "מחוה במחוג קדמי מלכא" הוא דבר שעבורו מגיע העונש דהיפך החיים – ויחד עם זאת קבעו (לכל יהודי) בנוסח התפילה את ט"ו הברכות האמצעיות, שתוכנן הוא – שאלת צרכיו.

אלא שישנו הבדל בין תפילת ר"ה לתפילות כל השנה:

בכל השנה, לאחז ההכתרה דראש השנה, הקב"ה כביכול הוא כ"מלך" המנהיג מדינה – לכן ביטול בני המדינה אל המלך הוא באופן כזה, שמורגש שישנה המציאות והצרכים וכו' של אנשי המדינה, שאותם מנהיג המלך; אלא שכאשר עומדים ממש לפני המלך צריך להיות ניכר שכל מציאות המדינה אינה עצמאית, כי אם בטילה למלך.

אבל בשעה שעתה צריכים להכתיר את הקב"ה בתור מלך, כאשר הוא עדיין מרומם ומנושא מהנהגת המלוכה, נדרש ביטול גדול יותר, ביטול בתכלית שבו לא יורגש שום דבר מלבד המלך עצמו – הרי שנשאלת השאלה: כיצד ניתן במצב שכזה לבקש מהמלך אודות הצרכים העצמיים?

ו. ויש לומר הביאור בזה:

כאשר יהודי מבקש על ענייני הפרטיים בראש השנה, צריך להיות המבוקש לא עקב תועלתו בכדי שיהי' לו ריבוי בעניני עוה"ז - או אפילו ריבוי בעניינים רוחניים, אלא

ועוד. – שהכתרת המלך וקבלת מלכותו הוא דווקא ע"י התנועה דביטול בתכלית, ע"י שמשותעבדים לגמרי למלך, ועד שלא חשים כלל ברצונות "העצמיים" – וביטול זה גורם אצל המלך שיקבל את ההכתרה –

ועניינים אלו הם הרי תרתי דסתרי; כאשר עומדים בביטול בתכלית למלך, הרי שאינו בגדר לחשוב ולבקש בנוגע לצרכים העצמיים [השייכים רק כאשר ישנם רצונות עצמיים] – וזהו אפילו בשייכות לצרכים רוחניים, ועל אחת כו"כ בנוגע לבקשות בנוגע לצרכים גשמיים – שעל זה הוא עיקר הדין דר"ה, כמבואר בהגהות מימוניות (הל' תשובה רפ"ג בשם הרמב"ן).

[וכידוע מ"ש בתיקוני זוהר (תיקון ו כב, א), שאלו המבקשים "ביומי דכיפורי" על "מזונא וסליחה וכפרה וחיי, כתבנו לחיים", הם ככלבים הצועקים "הב הב", מכיוון שחושבים על עצמם, ולא על השכינה.

אבל לאידך גיסא בקשות אלו – על צרכי האדם – הוכנסו לנוסח התפילה ע"י חז"ל, והם אף מבארים שהוא עת רצון למילוי הבקשות וכו', שמזה מובן, שבקשות אלו צריכות להיות לא (רק) מצד קבלת עול – דכיוון שהקב"ה ציוה שבנ"י יבקשו את צרכיהם בר"ה לכן הוא עושה כך (רק) בכדי לקיים את רצון העליון – אלא שיש לו רצון והרגש בצרכים שמבקש]

כלומר, מחד גיסא צריכים לרצות ולכוון – בחלק מהתפילה – שהקב"ה יתן לו את צרכיו, שבזה נדרש שירגישו את המציאות העצמית [שירגיש מה שחסר לו] (ואדרבה, זהו עיקר מ"ע דתפילה להתפלל לה' כאשר חסר לו איזה דבר וכי"ב); ויחד עם זה צריכים להיות חדורים ביישום ה"תמליכוני

הוא נמצא – והרי ידע אינש בנפשי, שמה שמבקש על צרכיו הגשמיים [והרוחניים], אין זה רק כדי שתתבצע כוונת הקב"ה, אלא (עכ"פ, גם) כיון שנמצא ב"מיצר כפשוטו, ורוצה שהקב"ה ימלא את צרכיו הוא (של האדם) "מידו המלאה כו' והרחבה". ואדרבה זו, היא ענינה של המצווה, וכמפורש בברכות התפילה, בכך מתבטאת מעלת התפילה ע"י שיתרפא החולה וירד הגשם כו'.

בשלמא אילו היו דורשים ממנו שבתפילת ר"ה לא יחשוב כלל אודות צרכיו הגשמיים, כי אם שעבודתו תהי' אך ורק בענין ד"תמליכוני עליכם" – לפעול בעצמו קבלת עול מלכותו ית' – לא הי' מקום לקושיא:

מכיון שזהו הזמן ד"קירוב המאור אל הניצוץ", מסוג ל כל יהודי להתעורר בהזהה עצמית להתקרב אל הקב"ה, ובמילא לשכוח על צרכיו העצמיים, ושיהי' לו אך ורק הרצון להיות יחד עם המלך.

אבל, כיצד ניתן לתבוע מכל יהודי, שיהי' אצלו ב' הקצוות גם יחד: שיחשוב אודות צרכיו הוא ולרצות שהקב"ה ימלאם, ובזה גופא שלא יתערבו כל רגשות ופניות עצמיים, כי אם שיהי' כולו רק עבור הקב"ה?

ח. הדבר יובן ע"פ פירוש הבעש"ט על הפסוק "רעבים וגם צמאים נפשם בהם תתעטף" – שהרעב והצמא שחש הגוף בדבר מאכל או משקה, סיבתו היא מכיון ש"נפשם בהם תתעטף" (תהלים קז, ה) – הנפש רוצה לברר את ניצוצי הקדושה שבמאכל ובמשקה – היות וניצוצות אלו שייכים אליו "שהוא (דווקא) צריך לתקן".

היינו, שלמרות שהאדם חש רק ברעבונו הטבעי למאכל מצד הגוף, הרי שבאמת

המשך לעבודה ד"תמליכוני עליכם": בכדי שיתבצע ה"מלוך על העולם כולו בכבודך", שבכל העולם תראה מלכותו של הקב"ה, זהו ע"י שיהודי מתעסק בעניני העוה"ז ועושה מהם "מכון לשבתו יתברך"; ומכיון שלכל יהודי ישנם ניצוצי הקדושה השייכים לנשמתו, כאלו שהוא דוקא צריך לבררם כי הם מלובשים בדברים הגשמיים שהקב"ה קבע לחלקו ועבודתו - לפיכך מבקש יהודי מהקב"ה שישפיע לו דברים (צרכים) אלו, כדי שבאמצעותם ימלא את חלקו השייך לו ב"מלוך על העולם כולו".

נמצא, שגם בבקשת צרכיו דר"ה לא מעורב הרגש של מציאות האדם, מכיון שמבקשם אך ורק עבור הקב"ה. ואדרבה – הדבר בא דווקא מצד תכלית הביטול שעומדים בו בעבודה דהכתרת המלך. דהיות וברור הניצוצות יש לה שייכות וקשורה עם עצם הנשמה –

- שבעצם הנשמה הרי לא שייך כל הענין דרצונות עצמיים, כיוון שהיא "חבוקה ודבוקה בך . . יחידה ליחדך" (נוסח ה"הושענות") – הרי מובן, שבקשת צרכיו – כדי לבצע את הכוונה העליונה – קשורה בביטול דעצם הנשמה, שמתגלית בעבודה ד"תמליכוני עליכם".

[וע"ד הכוונה ד"נתאוהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" – דכשם שעבודת הברורים לעשות לו דירה לו ית' – מושרשת בעצמותו יתברך, על דרך זה הוא אצל בני"ה המבצעים את הכוונה בפועל, שעבודה זו קשורה בעצם נשמתם].

ז. אבל לכאורה יש מקום לשאלה: את בקשת צרכיו בר"ה קבעו חז"ל בנוסח התפילה עבור כל אדם מ"שאר" בכל מעמד ומצב בו

"לפני ה'". אין מקום להיות מונחים בבקשות על ענינים גשמיים, ואפילו לא לבקשה כמו "ונתת לאמתך זרע אנשים". ובפרט עוד באופן ד"הרבתה להתפלל" – זהו הרי מצב של "שכרות" דרצונות הטובים שלה, אבל בכל זאת רצונות עצמיים ("ונתת לאמתך"). רצונה הוא כ"כ חזק, שאין היא תופסת היכן שהיא נמצאת, שעומדת "לפני ה'".

על זה ה' מענה חנה "ואשפוך את נפשי לפני ה'": שלא רק שתפלתה לזרע אנשים אינו ענין של "שכרות" ה"ו ברצונותי" העצמיים, כי אם אדרבה – זוהי השתפכות דפנימיות הנפש שלזה דווקא יש שייכות למצב של עמידה "לפני ה'", וכמש"נ "בקשו פני (היות ש) את פני ה' אבקשו", שאין כל רצון עצמי, וכל מציאותה הוא מה ש"חבוקה ודבוקה בך":

ובזה יובן גם מה שבבקשתה נדרה מיד, שאם יתקיים "ונתת לאמתך זרע אנשים", הרי ש"ונתתיו לה' כל ימי חייו"; כל חייו יהיו (לא עצמיים, אלא) מסורים ונתונים לקב"ה; מכיוון שבבקשתה לזרע אנשים אינה עבור עצמה, כי אם רק עבור הקב"ה בלבד, הנרגש בנפשה פנימה.

ויש לומר, דזה שעלי לא הרגיש בזה, הוא מפני שעניינו של כהן (ולוי) הוא להיבדל מדרכי העולם ולעמוד לשרת תמיד לפני ה' (רמב"ם הל' שמיטה ויובל בסופן). [ובפרט להדיעה שעלי ה' כהן גדול - שיושב במקדש כל היום (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז)] - ולכן, מצד בחי' זו שאילת צרכיו ולעמוד לפני ה' הם מצבים הפכים.

י. ומכך יש לכל יהודי הוראה בעבודתו ית' בתפילתו בר"ה:

אין די בכך שפנימיותו של יהודי היא

הוא ה"רעב" של נשמתו לניצוצי הקדושה שבמאכל השייכים אליו.

ועד"ז הוא בענינינו: זה שיהודי מבקש בר"ה בתחנונים וכו' שהקב"ה יתן לו את צרכיו הגשמיים והרוחניים, אע"פ שבחיצוניות הוא מצד שנוגעים לו עניני בני חיי ומזוני, ומציאותו, אבל האמת והפנימיות דהשפיכת הנפש היא – ה"רעב" דהנשמה למלא את הכוונה העליונה לעשות מהדברים הגשמיים דירה לו ית'.

ואדרבה: מזה גופא שרואים, שיהודים מתעוררים באמירת "ונתנה תוקף כו' מי ינוח כו'" מעומק לבבם יותר מאשר ההתעוררות היא באמירת "מלך על העולם בכבודך" כו' – הרי זו הוכחה, שכך הוא גם באמיתת העינין.

שלמרות שהטעם הגלוי לכך הוא שבהיותו נשמה בגוף, הרי שעניני עוה"ז קרובים אליו והוא חדור בהם יותר מאשר ענינים רוחניים – הנה הטעם הפנימי בזה הוא, מכיון שכוונת עצמותו יתברך היא דוקא בדירה בתחתונים (כנ"ל ס"ו), ובמילא הדבר חודר גם את עצמיות הנפש של יהודי:

ולכן מתעורר הוא וכו' בבקשות אלו דווקא, שבפנימיות הוא ההזזה עצמית דעצם הנשמה למלא את הכוונה העליונה – לעשות את העולם לדירה לו ית'.

ויש לומר שזהו גם הטעם הפנימי בעבודה למה קבעו לומר את ההפטורה דתפילת חנה בר"ה, כולל דברי עלי הכהן "עד מתי תשתכרין גו'":

טענת עלי היתה שכאשר עומדים "לפני ה'" – לפני קודש הקדשים – לא צריך שיהי' נוגע שום דבר מלבד לעובדה שעומדים

וכשם שמענה חנה תירץ לגמרי את טענת עלי, ועד שאדרבה, עלי הסכים עמה – עד לנתינת ברכתו והבטחתו אלי' בזה "ואלקי ישראל יתן

את שלתך אשר שאלת מעמו" – כך גם ממלא הקב"ה את בקשתו של כל יהודי, לשנה טובה ומתוקה, כפשוטה – בטוב הנראה והנגלה, בבני חיי ומזוני – ובכולם – רויחי.

(לקוטי שיחות חלק י"ט עמ' 291 ואילך – תרגום חפשי)

כדבעי, כי אם הפנימיות חייבת לבוא גם בגילוי. ולכן, כאשר יהודי עומד בר"ה לבקש על צרכיו הגשמיים, או אפילו הרוחניים – ישנו בחי' עלי הכהן שבנפשו, הטוען אליו: "עד מתי תשתכרין"! מה המקום להרהר עכשיו בעניני עוה"ז והצרכים האישיים בזמן שכזה דהכתרת המלך! אעפ"כ, צריך הוא לבקש על ענינים אלו, דאדרבה – זה גופא מביא ומעורר את תשובת חנה, שבכל יהודי - אפילו זה שלעת עתה חושב אכן אודות הצטרכויותיו עבור עצמו, הרי שפנימיות הבקשה הוא – הענין של "דאשפוך את נפשי לפני ה'", השתפכות דפנימיות הנפש, שהיא "חבוקה ודבוקה בכ", מאוחדת כדבר אחד עם עצמותו ית'.

קבלת עול

ר"ה הוא הזמן הקבוע ומסוגל על תשובה ותיקון הענין של שכל, העבודה של ר"ה זה קבלת עול - לקבל עול מלכותו ית'.

יום ראשון - ערב ר"ה תרל"א - כשכ"ק אאמו"ר הגיע מאוהל הסבא נכנסתי אליו לשאול אותו מהי העבודה של ר"ה? כ"ק אאמו"ר ענה לי שהעבודה של ר"ה זה קבלת עול, לקחת על עצמו את העול של עבודה בתורה ובמצות כמו שחייל מקבל על עצמו את העול של זה שיצווה אותו לעשות.

אותם מילים אחדות הספיקו לי, וביקשתי ממנו ברכה, והלכתי לומר תהלים.

תיקון העבר

יום ראשון - ערב ר"ה תרל"ד - כשכ"ק אאמו"ר הגיע מאוהל הסבא ואני נכנסתי לבקש ממנו את ברכת ערב ר"ה שאל אותי האם אני יודע מהי העבודה של ר"ה.

ענית לי: לפני שלוש שנים, ערב ר"ה אמרת לי שהעבודה של ר"ה זה קבלת עול לקחת על עצמו את העול של עבודה בתורה ומצות כמו שחייל מקבל על עצמו את העול של זה שיצווה אותו לעשות.

ענה לי כ"ק אאמו"ר: זה נכון שהעבודה של ר"ה זה קבלת עול אבל זה רק העבודה על להבא על השנה החדשה. צריך - אבל - גם לתקן את השנה שעברה. תיקון השנה שעברה הוא ע"י תשובה וזמן התשובה הוא בשעת תקיעת שופר.

הצעקה היא העיקר

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש הורה למשרתו הרב החסיד לוי יצחק בערב ראש השנה תר"מ לפני תפלת ערבית, לומר בשמו לחסידים: מה שמדובר בחסידות שהענין של תקיעת שופר הוא על דרך צועק אבא אבא, הרי העיקר אינו ה"אבא" אלא ה"צועק". מאמר זה הרעיש בהתעוררות תשובה, לא רק את החסידים שהגיעו לליובאוויטש לאותו ראש השנה, אלא גם את תושבי ליובאוויטש, אנשים ונשים, שבמשך שני ימי אותו ראש השנה רעשה כל העיר בבכיות של תשובה.

"התקדשו והחליפו שמלותיכם"

בשנת תרמ"ז יצא לאור הסידור "תורה אור" ואז החל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ללמוד אתי מתוך הסידור. בשנת תרמ"ט נדפס סידור זה במהדורה שניה.

הסדר היה אז, שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה מקבל את הפדיונות בערב ראש השנה בבוקר, אחרי סליחות, לפני התפלה, מתפלל ועורך התרת נדרים. באותן שנים לא הייתי עדיין הולך עם הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לאהלי הקודש של הוד כ"ק זקני הרה"ק מוהר"ש, והוד כ"ק זקני הרה"ק "צמח צדק".

ערב ראש השנה תרמ"ט אחרי התרת נדרים שאלתי את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, מה יש לעשות אתה? ענה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: בערב ראש השנה צריכים לומר כל היום תהלים, לחזור בתשובה על הדברים הלא טובים שעשו בשנה החולפת, כך שלקראת תפילת ערבית של ראש השנה יהיו כבר נקיים מכל ההרגלים הלא טובים של השנה שעברה.

עבודת ערב ראש השנה משמשת איפוא כהכנה לעבודת ראש השנה, ולכך התכוונו בסדר התפלה והקידוש של הלילה הראשון של ראש השנה. הסדר הוא הרי, שבתחילה מתפללים תפילת ערבית של ראש השנה ולאחר מכן עושים קידוש, ואילו בסידור נדפס בתחילה נוסח הקידוש ולאחר מכן נוסח שמונה עשרה.

טעמו של סדר זה, אינו מובן לכאורה, שהרי קידוש עושים אחרי תפלת ערבית, ואילו בסידור החסידי נדפס בתחילה נוסח הקידוש של ליל ראש השנה ולאחר מכן נוסח שמונה עשרה? אלא, בראשונה יש להתקדש לקראת ראש השנה ואז יכולים לומר תפלת ראש השנה.

לנצל את יום ראש השנה

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה מזהיר לבקש ביחוד בראש השנה ולעורר רחמי שמים בבכיה והתעוררות פנימית על תיקון המדות ועל הנהגה במדות חסידיות. פעם נכנסתי אל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ביום שני של ראש השנה בערב לפני המאמר - היה זה אחד מהזמנים שהייתי נכנס לחדרו - ואמר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: ראה, חטוף, יש לך עוד עשרים ושנים רגעים - משך זמן זה היה אז לפני השקיעה - ואז הוא יצא מאוחר למאמר.

בדרך כלל היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אומר המאמר ביום שני של ראש השנה בערב מאוחר מאד, וזאת כדי להמשיך ההמשכות של ארבעים ושמונה השעות של ראש השנה בעולם, ושבכל הדברים יורגש ויאיר אור החסידות.

שינוי ממהות למהות

העבודה של חודש אלול משמשת כהקדמה לעבודת ראש השנה. ה"אני לדודי" בעבודת חודש אלול, הוא הכנה טובה לקבלת עול מלכות שמים של ה"ודודי לי" בראש השנה.

בתפלת מנחה של ערב ראש השנה נפרדים מהשנה החולפת ובתפלת ערבית של ליל ראשון של ראש השנה מקבלים את פני השנה החדשה. ה"וידוי בלחש" בפרשיות תקיעת שופר, הוא על ענינים, שלפני העבודה הפנימית של ליל ראש השנה ותפלות יום ראש השנה אין הם נחשבים אצלו לחטא, כמו הענין של "ויגבה לבו בדרכי ה'". כשהוא משמיע סברה יפה או כשהוא מחדש חידוש, הוא חש תענוג בכך, מתגנבת בזה ממילא הנאת עצמו, ואין לו שום עצה להיפטר מכך רק על ידי שינוי ממהות למהות. ועל זה בא ה"וידוי בלחש", שיתהווה אצלו שינוי ממהות למהות.

טוב יותר לומר תהילים

פעם אחת בראש השנה, נכנסו בני אדמו"ר [הצמח צדק] נ"ע והחסידיים לכ"ק לבקש ד"ח, והקהל אמרו אז תהילים. ופתח כ"ק את הפתח ואמר: הקהל אומרים תהילים ואתם מבקשים ד"ח?! טוב יותר לומר תהילים כו'! וכן עשו.

יום הכיפורים

מהותו של יום
ג' עניינים ביום הכיפורים
"זרונות נעשו לו בזכיות"

שלשה עניינים ביום הכיפורים

התקשרותו של יהודי לקב"ה: (א) ע"י קיום תומ"צ. (ב) גם כאשר פגם ועבר את הדרך, יכול מצד התקשרותו לחזור בתשובה. (ג) הקשר החזק בין עצם הנשמה של היהודי עם עצמותו ית'.

יום הכפורים: (א) עניינו העצמי – "עיצומו של יום מכפר". (ב) א' מימי עשרת ימי תשובה. (ג) מצות היום – תענית ויודוי.

בגמרא (שבועות עג, א) מצינו מחלוקת בעניין כפרת העוונות דיום הכיפורים: לרבנן "יוה"כ אין מכפר אלא על השבים". ואילו לדעת רבי "בין עשה תשובה בין לא עשה יוה"כ מכפר" - כיון ש"עיצומו של יום מכפר". ולהלכה נפסק כדעת רבנן. לאמיתו של דבר רבנן אינם סוברים ש"עיצומו של יום" אינו מכפר כלל, ורק תשובה מכפרת. גם הם מודים ש"עיצומו של יום מכפר", כלומר, האדם עצמו אינו יכול באמצעות התשובה שלו להגיע לכפרה זו הנפעלת על ידי "עיצומו של יום" (וכמ"ש הרמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג וד' "עיצומו של יום הכיפורים מכפר", אף שפוסק שם כרבנן שמכפר רק לשבים).

א"כ, הכל מודים ש"עיצומו של יום מכפר", המחלוקת היא רק שרבי סובר, שתיכף כשמגיע יום כיפור מיד מאיר "עיצומו של יום" - אפילו לפני שעשה היהודי תשובה - וה"עיצומו של יום" בעצמו מכפר על עוונותיו; אבל רבנן סוברים, שבכדי להגיע לכפרה של

"עיצומו של יום", צריכה להיות עבודת התשובה, ורק אז ישנה הכפרה ד"עיצומו של יום", אשר היא נעלית בהרבה מהכפרה שמשיגים באמצעות תשובה בלבד. בזה יובן גם מה שהגמ' אומרת על הפסוק דרשו הוי' בהמצאו - "אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ", שמגמ' זו מובן, שלמרות שגם ימי ראש השנה ויום כיפור נכנסים במנין עשרת ימי תשובה - "אלו עשרה ימים" - מכל מקום אין עיקר ענינם בזה שהם ימי תשובה [שבין ר"ה ליוה"כ]:] העובדה שהם נכנסים בעשרת ימי תשובה, היא דרגה נמוכה מאשר ראש השנה ויום כיפור מצ"ע; ואילו ענינם העצמי הוא נעלה מכך; עיקר ענינו של ר"ה הוא "תמליכוני עליכם", ואילו עיקר ענינו של יוה"כ הוא "עיצומו של יום מכפר" - כפרת היום, הניתנת מלמעלה לכל יהודי, ושאינה מדודה לפי עבודת התשובה שלו.

ב.

כפרה אין פירושה רק שאין אדם נענש עבור חטאו כי אם גם מל"לכפורי' ידי" (לנקות ולנגב את הידים) כפרת הנפש הוא נקיון הנפש ומחיית הכתם והפגם שנוצר ע"י החטא. ויתירה מכך: תכלית הכפרה היא - שלא רק שלא נשאר כל רושם מהעבירות, אלא שאף הזדונות עצמן נהפכות ונחשבות כזכויות.

וצריך להבין: כאשר יהודי עושה תשובה ומתחרט על החטא שעשה, עוקר הוא בכך את התענוג שהי' לו בעשיית העבירה ועי"ז מתנקה ונמחה ממנו הרע - והיות שעוונות אלו הביאוהו לידי צימאון גדול יותר לאלוקות, לפיכך נחשבות אף הן לזכויות. אבל כיצד נמחה ומתנקה הרע שבאדם על ידי "עיצומו של יום", מבלי שיעשה תשובה? ניתן היה להבין ש"עיצומו של יום" יהווה כפרה שלא יענישוהו, מכיון שיום כפור מסיר את העונש על כל העבירות. אבל כיצד ובמה מסתלקים הפגמים מנפש האדם - שכאמור, הרי גם לרבנן הסוברים שנדרשת תשובה, הנה הכפרה דיוה"כ נעלית מאשר פעולת התשובה שהאדם עשה. ובפרט לדעת רבי, שיום כיפור מכפר גם ללא תשובה?

והביאור בזה הוא:

בהתקשרותו של יהודי להקב"ה ישנם כמה דרגות: (א) הקשר עם הקב"ה על ידי שיהודי מקיים את מצוותיו ומקבל עליו עול מלכות שמים, בהיותו מוכן לקיים את כל אשר מצווה עליו הקב"ה. (ב) הקשר הפנימי יותר של היהודי עם הקב"ה, שהוא נעלה ועמוק יותר מהקשר שע"י קיום המצוות וקבלת עול מלכות שמים. קשר פנימי זה מתבטא בכך, שגם כאשר עבר על ציווי הקב"ה והסיר מעליו את עולו - הדבר מכרסם בו ומצער עושה ותשובה על כך.

ולכן, כיוון שהתשובה הבאה מכח ההתקשרות זו היא עמוקה יותר בנפש מאשר ההתקשרות שעל ידי קיום המצוות, יש בכחה לשבור ולהסיר את הפגמים בנפש שנגרמו על-ידי עבירות אשר החלישו את ההתקשרות הגלוי'. אלא שמכל מקום גם ההתקשרות הפנימית הזו הינה מוגבלת, כיוון שביכולתה להיות נמדדת בתנועה דתשובה. דרגא גבוהה יותר בקשר שבין יהודי לקב"ה היא (ג) ההתקשרות העצמית של עצם הנשמה ("הנקודה

היהודית", שמצידה "יהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלוקות" עם עצמותו ית' (על דרגא זו נאמר "בין כה וכה בני הם, ולהחליפם באומה אחרת אי-אפשר"). קשר זה אין עליו כל מדידות והגבלות והוא נעלה מלהתבטא בכל תנועה שהיא, אפילו לא בעבודה דתשובה. התקשרות זו אינה תלוי' בעבודת האדם - כיוון שכל פעולות האדם, ככל שתהיינה נעלות, יש בהן בכל זאת מדידה כל שהיא. אלא שהדבר נמצא אצל כל יהודי בטבע, מצד עצם נשמתו, שהיא "חלק אלוקה ממעל ממש", וגם עתה (בגוף) הרי היא "חבוקה ודבוקה בך . . יחידה ליחדך".

מכיוון שהתקשרות זו נעלית מכל המדידות והציורים, הרי כשם שאינה נפעלת ע"י עבודה, כך גם לא ניתן להחלישה או לפגום בה על ידי העדר העבודה או על ידי עבירות - במדריגת התקשרות זו לא "מגיעים" כל הפגמים והחטאים. ולכן "עיצומו של יום מכפר", מכיוון שביום כיפור מתגלה אצל כל יהודי ההתקשרות העצמית של עצם נשמתו עם הקב"ה, וכאשר מדריגה זו מתגלית, "נופלים" ממילא כל הפגמים. [מחלוקת רבי ורבנן היא רק, האם נדרשת תשובה בכדי שמדריגה זו תתגלה. אבל כולם מודים - כנ"ל - שהכפרה דיוה"כ אינה נפעלת ע"י תשובה אלא "עיצומו של יום מכפר" מעצמו].

באותן המדריגות בהן "נגעו" ופגמו החטאים, שם צריך לפעול כפרה, וזאת משיגים ע"י תשובה הפועלת אצל האדם ועל ידי זה למעלה - התקשרות עמוקה יותר בינו לבין הקב"ה, שבכוחה לשבור ולהסיר כל המפריע להתקשרות זו. אבל הכפרה דיוה"כ נפעלת ע"י שמאירה דרגה כזו, בה לכתחילה אין שום פגם.

ג.

על פי האמור נמצא שתחילת עשי"ת - ר"ה, וסיום וחזרת עשי"ת - יוה"כ, משתווים בכך שבכל אחד מהם ישנו ענינו העצמי, הנעלה ממעלת התשובה שבהם - ההתקשרות דעצם הנשמה עם הקב"ה. בראש השנה הדבר בא לידי גילוי בענין ד"תמליכוני" ו"יבחר לנו", וביום כיפור ב"עיצומו של יום מכפר". וכנוסח התפילה והברכה בתפלת יוה"כ "מלך מוחל וסולח", שהמחילה וסליחה דיוה"כ באה מהבחינה ד"מלך" - "תמליכוני" - שבר"ה. וכשם שבראש השנה, הנה מלבד (א) הענין העצמי שבו "תמליכוני", ההתקשרות דעצם הנשמה עם הקב"ה, יש בו גם (ב) את ענין התשובה - שלכן נכנס גם ראש השנה במנין דעשרת ימי תשובה, ו(ג) ענין המצוה דתקיעת שופר; כך גם ביוה"כ ישנם כל שלושת ענינים אלו: (א) עצם הנשמה "עיצומו של יום מכפר", (ב) התשובה דיום כיפור שלכן גם יום כיפור הוא מעשרת ימי תשובה, ו(ג) המצוה דיוה"כ, מצות התענית וכו', וגם מצות התשובה והיודי.

ד.

ענין נוסף בו משתווים יו"כ ור"ה: כשם שבראש השנה באה לידי ביטוי ע"י המצווה דר"ה, שמצות היום בשופר, גם

בחינת התשובה ובחינת "תמליכונ", אע"פ שהם נעלים הרבה מהמצוה, כך הוא גם בנוגע ליום כיפור: הגילוי דעצם הנשמה ע"י "עיצומו של יום" מתבטא במצוות יום כיפור: עינוי, המנעות ממלאכה ומקרא קודש.

אף על פי כן אומרת הגמרא, שגם רבי, הסובר ש"עיצומו של יום מכפר" אפילו ללא תשובה, גם הוא מודה שעל העבירות דיו"כ גופא אין הוא מכפר: שאם לא התענה ביוה"כ וכו' על כך אין "עיצומו של יום" מכפר, מכיון שעיצומו של יום הוא אשר עושה את העדר התענית לעבירה, הרי שלא שייך שהוא גופא יכפר על כך (ע"ד "אין קטיגור נעשה סניגור").

ה

ענין זה מוצאים אנו גם בעבודת הכה"ג ביום הכיפורים: מעיקרי עבודת הכה"ג ביום זה היתה הכניסה לקודש הקודשים. על כניסה זו נאמר בפסוק (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד", ומבאר בירושלמי (יומא פ"א ה"ה) "אפילו אותם שכתוב בהם ודמות פניהם פני אדם" - שפסוק זה נאמר בנוגע לחיות הקודש, מלאכים היותר נעלים, גם הם לא יכלו להמצא אז בקודש הקודשים. זאת אומרת, שעבודת יום כיפור גילתה את התקשרותם העצמית של ישראל - שהרי הכהן הגדול היה שליחם של כלל ישראל - עם הקב"ה "ישראל ומלכא בלחודוהי", הקב"ה ובני"י בלבד.

יתרה מזו: כניסת הכהן הגדול לקודש הקודשים היתה הרי גם בבית שני, שאז כבר לא היה שם ארון. הרי שמכך ניתן להסיק, שזוהי כניסה במקום ובדרגה הנעלית גם מהתורה - אפילו כפי שהתורה כתובה באותיות החקיקה, לוחות.

ההבדל שבין תשובה שעל ידי התורה לתשובה שלמעלה מהתורה הוא, שתשובה שעל ידי התורה היא בבחינת גילוי (ע"י פעולת האדם) בלבד, הגם שתשובה נעלית מתורה, שלכן מועילה התשובה גם על הפגמים דתרי"ג מצוות התורה - כולל מצוות תלמוד תורה - הרי היא בבחינת גילוי ומעשה התחתונים. ותשובה שלמעלה מהתורה היא ההתאחדות עם הקב"ה בעצמו, כפי שהוא למעלה מהגילוי (ומעשה התחתונים אינם תופסים מקום).

וכשם שבזמן הבית, ההתקשרות העצמית שבין נשמות ישראל לקב"ה נפעלה על ידי כניסת הכה"ג לקודש הקודשים ביוה"כ, כך מתבטא הדבר גם עתה בתפילות דיו"כ מכיון שתפילה היא במקום עבודת הקורבנות:

יום כיפור הוא היום היחיד בשנה שבו מחוייבים בחמשה תפילות. חמשת התפילות הם כנגד חמשת המדרגות הדנשמה - נפש רוח ונשמה חיה ויחידה. התפילה החמישית אותה מתפללים ביום כיפור בלבד, תפילת נעילה. מתגלה בה בחינת יחידה שבנשמה, הנשמה כפי שהיא מאוחדת עם הקב"ה, שם אין לשום דבר מקום מלבד הקב"ה עם ישראל.

וזהו הפירוש של "נעילה" - נועלים את כל השערים, ולא מאפשרים לאף אחד להכנס: שם נמצאים אך ורק בני"י עם עצמותו יתברך.

ולמרות שבעיקר מתגלית בחינה זו בתפילת נעילה, הרי שבכללות ישנה בחינה זו בכל

המעת-לעת דיום כיפור. וכפי שהלשון הוא: "יום שנתחייב בחמש תפילות", שהיום בשלמותו, מחוייב בחמשה תפילות. זאת אומרת, שלמרות שכל זמן מחויב בתפילה המתאימה בו (בלילה ערבית, בבוקר שחרית, וכך הלאה), מכל מקום הרי הוא "יום שנתחייב בחמש תפילות" - מכיון שבכללות הוא יום שבו מאיר בחינת "חמש" - בחינת יחידה.

(לקוטי שיחות ח"ד ע' 1149, תרגום חופשי)

פעם במוצאי יום כיפור, שאלו מכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, אם אומר הוא את הפיוט "אלה אזכרה" של עשרה הרוגי מלכות. ולא השיב על זה, אלא אמר: וכי ממני ראיה?! מכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע, שהוא אמר תהילים בשטררימעל ונעשה השטררימעל רך מלמעלה, ממנו היו יכולים להביא ראיה!

(ליקוטי סיפורים עמ' קפג)

בערב יום הכיפורים תשי"ב לפנות ערב, נכנסו לכ"ק אדמו"ר זי"ע תלמידי הישיבה, כשנכנסו היה כ"ק לבוש בהקיטל ועטוף בטלית ופניו היו מאוימים. טרם התחיל לדבר הוריד טליתו על פניו הק' ובקול רועד מבכי אמר: "איר לערנט דאך אין דעם רבי'נס ישיבה, זייט איר דאך דעם רבי'נס קינדער".
וברכם בברכת כהנים.

"זדונות נעשין לו כזכיות"

הפיכת הזדונות לזכיות ע"ד ההלכה ובפנימויות
העניינים.

אמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשין לו כשגגות,
שנאמר (הושע יד, א) שובה ישראל עד היא כי בשלת בעוונך,
הא עון מזיד הוא - וקא קרי לוי מכשול.
איני, והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות,
שנאמר (יחזקאל לג, יט) ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה?
לא קשיא, כאן מאהבה כאן מיראה.

יומא פו, ב

משפט וצדקה עליהם הוא חי', דמשמע
משפט וצדקה שהוסיף לעשות על תשובתו
– עליהם חיה יחיה".

אך התירוץ אינו מובן לכאורה, כי מלשון
הגמ' "זדונות נעשו לו כזכיות" משמע, שאין
מדובר כאן על דבר אחר זולת הזדונות –
על תוספות של זכויות בגלל הזדונות, אלא
שהזדונות עצמם נהפכים לזכיות, ועדיין
נשאר הקושי כיצד יתכן שחוטא נשכר?
אמנם, לכאורה ניתן לומר, שלכך

א. איתא בגמרא (יומא פו, ב) שתשובה
מאהבה פועלת ש"זדונות נעשות לו כזכיות",
ותמה המהרש"א בחידושי אגדות שלו
"דנמצא חוטא נשכר". ומשיב, שכאשר אדם
עושה תשובה מאהבה הרי "ודאי דעושה
תשובה גמורה ומוסיף במעשיו הטובים
יותר מכפי הצורך לגבי אותו עוון והרי
אותן מעשים הטובים שמוסיף הם נעשים
לו כזכיות, וקרא דמייתי מוכיח כן. שנאמר
(יחזקאל לג, יט) ובשוב רשע מרשעתו ועשה

פי"ב מ"ב), ואילו טהרה במקוה אינה צריכה כוונה, מקוה מטהר גם ללא כוונה לטבילה. ולפי"ז מובן ההבדל בלשון הפסוקים שמצטט רבי עקיבא: "זרקתי עליכם מים טהורים", ו"מקוה ישראל ה'" שאמנם שני הפסוקים מדברים על טהרה ע"י הקב"ה, אך בכל זאת בפסוק הראשון נאמר "וזרקתי עליכם" – הקב"ה זורק – פעולת זריקה, ואילו בפסוק השני אין מוזכרת כלל פעולה (– כוונת הטהרה), כי בסוג זה של טהרה אין הכוונה הכרחית.

ג. ובדיוק כמו שקיימים שני אופני טהרה מצד המטהר, ובענייננו: – מצד הקב"ה, כך קיימים שני אופנים אלו גם בעבודת התשובה והטהרה של האדם, והם, כפי שמבארת הגמ' (יומא פו, סע"א), שני הסוגים הכלליים של תשובה: תשובה מיראה (וע"י יסורין) ותשובה מאהבה. תשובה מאהבה באה בכוונה ורצון אמיתי לשוב אל ה' ולתקן, ואילו בתשובה מיראה (ועאכ"כ ע"י יסורין) כוונתו של האדם היא להנצל מן העונש ומחילא הוא מתחרט ממעשיו וכו'.

וההבדל שבתוצאתם מבואר בגמ', שבתשובה מיראה נאמר (הושע יד, ה) "ארפא משובתם", כפי שמפרש רש"י (ד"ה וכתוב ארפא) "כבעל מום שנתרפא, שמקצת שמו עליו"; ואילו בתשובה מאהבה "נעקר עונו מתחילתו" (פרש"י ד"ה כאן מאהבה). והנפקותא להלכה: כאשר אדם מקדש אשה בתנאי שאין לה עבירות – הרי אם היא עשתה לאחמ"כ תשובה מיראה על העבירות שהיו לה, אין היא מקודשת (וראה בארוכה צפע"נ הנ"ל בסופו), כי העבירות שהיו לה בשעת הקידושין לא נעקרו. אך אם

מתכוונת הגמרא באמרה "זדונות נעשות לו כזכויות": כיון שהתוספת במעשים טובים באה מכך שהאדם השתנה ע"י התשובה על הזדונות, ואם-כך ה"זדונות" גרמו לתשובה מאהבה ולזכויות.

כפי שמוצאים לגבי שטר (ראה טושו"ע חו"מ ר"ס מו), שאמנם כל שטר רגיל הוא בחזקת כשרות, אך כאשר הי' ערעור על שטר ועקב כך קיימו אותו בב"ד, הוא בעל תוקף יותר משטר רגיל שלא הי' עליו ערעור. ויוצא שהערעור גרם ליתר תוקף של השטר.

אך אין די בכך, כי הערעור גרם למעלה רק בשטר, וכך בענייננו, ה"זדונות" גורמים התעלות רק בגברא (באדם) העושה תשובה, אך מן הביטוי "זדונות נעשין לו כזכויות" מובן, שגם החפצא, הזדונות עצמם, נהפכים לזכויות.

ב. ויובן הדבר ע"פ המוסבר בסיום מסכת יומא (פה, ב) במשנה: "אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים. שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר (ירמי' יז, יג) מקוה ישראל ה', מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש-ברוך-הוא מטהר את ישראל".

ר' עקיבא אומר כאן שני עניינים: (א) "לפני מי אתם מטהרין", (ב) "ומי מטהר אתכם", והוא מצטט על כך שני פסוקים: (א) "וזרקתי עליכם מים טהורים", (ב) "מקוה ישראל ה'" – ומסביר הגאון הרגוטשובי (צפנת-פענח על הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב), שבשני עניינים אלו מתבטא ההבדל שבין שני ענייני הטהרה – הזאה ומקוה, שבהזאה צריכה להיות כוונה לטהרה (פרה

כוונה ולתקן החטא בעי כוונה".
ה. מעין הוכחה לכך שהבדל זה קיים גם בתשובה מאהבה עצמה, אפשר ללמוד זאת מהלכה פסוקה:

נאמר בגמרא (קדושין מט, ב), שהמקדש אשה "על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו". ושואלים על-כך, ממה נפשך – אם מדובר כאן על תשובה מיראה, הרי לא קויים התנאי, כי ע"י תשובה מיראה אינו נעשה צדיק, כי "מקצת שמו עליו". ואם מדובר בתשובה מאהבה, גם אז אין היא צריכה להיות מקודשת, כי בעל-תשובה הוא נעלה מצדיק כמאמר רז"ל (ברכות לד, ב וכן פסק הרמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד) במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד. וההלכה היא (קדושין מח, ב במשנה) שגם כאשר "הטעהו לשבח" (אם לשבח יוחסין, באמרו שהוא מיוחס פחות מכפי שהוא באמת, או לשבח ממון, "על מנת שאני עני ונמצא עשיר") אינה מקודשת.

והתירוץ הוא שמא הרהר (מאהבה) תשובה כזו, שהיא גורמת רק לכך ש"נעקר עוונו מתחילתו", אך לא שזדונות נעשו לו כזכיות, שרק על דרגה זו נאמר "במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד".

ויותר מכך אפשר לומר: כאשר החשש הוא ש"הרהר תשובה" בשעתא חדא ורגעא זדא, לא ייתכן שהיתה כוונה מושלמת. ולכן אין התשובה גורמת להפיכת הזדונות לזכיות, ולהיותו נעלה יותר מצדיק.

ההסבר לכך הוא: מעלתו של בעל-תשובה על פני צדיק גמור שלא חטא מעולם, אינה רק מפני היתרון בכמות – שבנוסף לזכיותיו

היא עשתה תשובה מאהבה, ה"ה מקודשת, כי העבירות שלה נעקרו מלפני כן, ולכן לא היו לה עבירות גם בשעת הקידושין. וכפי שמבדילה הגמ' (כתובות עד, רע"ב) לגבי נדרים ומומים: "הלכה אצל חכם והתירה (את הנדרים) מקודשת, אצל רופא וריפא אותה – אינה מקודשת, כי חכם עוקר הנדר מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא".

ד. הבדל זה שבין תשובה מיראה לבין תשובה מאהבה בכלל – שבתשובה מאהבה הכוונה היא לשוב, ולא כך בתשובה מיראה – קיים בפרטיות יותר באופנים השונים של תשובה מאהבה גופא:

הדרגה שע"י תשובה מאהבה "נעקר עוונו מתחילתו" עדיין אינה שיא השלמות בתשובה מאהבה. שיא השלמות בתשובה מאהבה הוא כאשר "זדונות נעשות לו כזכיות" שלא זו בלבד שה"זדונות" נעקרים, אלא הם נהפכים "כזכיות".

באהבה ישנם דרגות רבות, ובאופן כללי: בכל לבבך, בכל נפשך, בכל מאוּדך – וממילא יש דרגות רבות בתשובה הנגרמת על ידם. וכיון שמעלת התשובה מאהבה, היא היתה בכוונה כדלעיל, מובן שהכוונה בדרגא הנעלית של תשובה מאהבה מושלמת כל-כך, עד שאפשר לומר שהכוונה בדרגא הנמוכה יותר, שבה "נעקר עוונו מתחילתו", אינה נקראת כלל כוונה.

כמאמר חז"ל (ברכות לה, ב) שפרשת "והי' אם שמוע" המדברת באהבה של "בכל לבבכם ובכל נפשכם" – ללא "בכל מאדכם" – נקראת "אין עושין רצונו של מקום".

באופן כללי מוסבר הדבר בלשונו של הגאון הרוגוטשובי "להעביר החטא לא בעי

וכאן הוא אומר את שני העניינים:
ההתעלות של הגברא - הזדונות גורמים לכך
ש"צמאה נפשו ביתר עוז מצמאון נפשות
הצדיקים", ושינוי החפצא שנגרם לזדונות
"הואיל ועי"ז בא לאהבה רבה..."

ז. ההסבר לכך בדרך ההלכה הוא:
לגבי ההכשרה וההכנה לפעולה מסוימת,
אנו מוצאים מספר הבדלי דינים ודרגות
שוונות בחשיבות ההכנה ויחסה לפעולה.
לדוגמא - מכשירי מצוה, כיוון שאי
אפשר לקיים בלעדיהם את המצוה הרי
הם מקבלים חשיבות לעצמם. ולדעת רבי
אליעזר (שבת קל, א) "כורתים עצים לעשות
פחמים לעשות ברזל" לצורך איזמל למילה
בשבת, לדעתו (רוב) מכשירי המצווה דוחים
את השבת (שם קלא, א).

מעבר לכך אנו מוצאים לדעת הירושלמי
(ברכות פ"ט ה"ג) לגבי ההכנה וההכשרה
למצות סוכה, לולב וכדומה, ש"הנושה סוכה
לעצמו אומר ברוך אשר קידשנו במצוותיו
וציוונו לעשות סוכה... העושה לולב לעצמו
אומר ברוך אשר קידשנו במצוותיו וציוונו
לעשות לולב..." וכך לגבי מזוזה, תפילין,
ציצית וכדומה.

[וגם להבבלי דאינו מברך בשעת עשייתן
(סוכה מו, א. מנחות מב, ב. וראה תוד"ה
ואלו שם) יש לומר, שזהו רק בנוגע לברכה,
אבל גם לש"ס דילן הוי מצוה - ראה מנחות
שם "וכל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוה
כגון תפילין כו" (וכ"מ מלשון הרמב"ם הל'
ברכות פ"א ה"ח, ומלשון שו"ע אדמו"ר
הזקן סי' תרמ"א ס"א, ועוד)].

בפשטות, ההסבר לכך הוא: כיוון
שהתורה מצווה לקיים מצוה מסוימת,
שניתנת לקיום רק ע"י פעולה מסוימת של

מצד עצמו, יש לבע"ת גם את הזכויות שנעשו
מהזדונות - אלא גם (ובעיקר) מפני היתרון
באיכות: "זדונות נעשו לו כזכויות", זכויות
באיכות שונה. ולכן "במקום שבעלי תשובה
עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד":
אף אם יהיו לצדיק הגמור זכויות רבות ככל
האפשר ע"י עבודתו הנעלית, אין ביכלתו
להגיע לעבודה החדשה, לאיכות שונה של
הזכויות. לכך אפשר להגיע רק ע"י תשובה
רבה הנובעת משלימות האהבה כדלעיל,
וממילא - שלימות הכוונה (כדלהלן), שהיא
גורמת לתיקון החטא, ולהפיכת הזדונות
עצמם לזכויות.

[ועפ"ז אולי יש לפרש הל' "כזכויות"
- שהכ"ף הדמיון הוא (לא לגרועותא,
כ"א) למעליותא, כי ה"זדונות" הנעשות
"כזכויות" הם למעלה מזכויות מצ"ע והם רק
"כזכויות"].

ו. את הענין של שלמות האהבה
והכוונה, וכיצד נהפכים הזדונות לזכויות,
מסביר אדמו"ר הזקן בתניא (פ"ז), שמאכלים
אסורים וכדומה הם "אסורים וקשורים
בידי החיצונים לעולם ואין עולים משם .
. עד שיעשה תשובה גדולה כל-כך שזדונות
נעשו לו כזכויות ממש שהיא תשובה מאהבה
מעומקא דלבא באהבה רבה וחשיקה ונפש
שוקקה לדבקה בו ית' וצמאה נפשו לה'
כארץ עיפה וציה להיות כי עד הנה היתה
נפשו בארץ ציה וצלמות היא הסטרא אחרא
ורחוקה מאור פני ה' בתכלית ולזאת צמאה
נפשו ביתר עוז מצמאון נפשות הצדיקים
כמאמרם ז"ל במקום שבע"ת עומדים . .
ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות
נעשו לו כזכויות הואיל וע"י זה בא לאהבה
רבה זו".

הנוגדת לענין הזכויות, ומצד שני מחשיבים זאת כ"זכויות".

הקושי אף מתחזק כאשר רואים שאפילו כאשר מכשירי המצוה ופעולות ההכנה הן רשות, כחרישה וזריעה וכו' וכל הפעולות של "ואספת דגנך תירושך ויצהרך", הרי למרות שבלעדיהן אי אפשר לקיים את המצוות התלויות בהן כגון תרומות ומעשרות וכדומה, בכל זאת אין להם חשיבות של מצוה, ואפילו לא כמכשירי מצוה. ויש לומר שהטעם לכך הוא כיוון שלדעת רבי שמעון בר יוחאי אין זה רצוי (ברכות לה, ב): "אפשר אדם חורש . . . וזורע . . . תורה מה תהא עליה". ולכן לדעת רבנן אין זה נכלל בסוג הרצוי – מכשירי מצוה וכדומה.

ט. ההסבר לכך בקצרה הוא:

בכל מצוה קיים הענין הכללי והשווה בכל המצוות. כלשון חז"ל "עושי רצונו של מקום", "אמרתי ונעשה רצוני" (וההיפך בכל עבירה – "עובר רצונו של מקום"), והעניינים הפרטיים שלה: מילת הערלה, בסוכות תשבו וכו'.

בכל העניינים הפרטיים דלעיל ההכנה נעשית בחפץ או בקשר לחפץ שבו נעשית המצוה, אך אין היא חלק או פרט של המצוה עצמה: הכנת האיזמל למילה אינו חלק מכריתת הערלה, עשיית סוכה ולולב אינה חלק של בסוכות תשבו... הולכת הדם אינה חלק מהזריקה.

ענינה של התשובה בכלל, כלשון הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב) הוא: "ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בליבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו...". כלומר, היא באותו סוג, ואף יתר על כן: באותו "מקום",

הכנה, אפשר לומר שגם זה נכלל במצוה, או: שהפעולה עצמה מקבלת חשיבות מעין המצוה (ולדעת הירושלמי – במצות סוכה וכו' היא נעשית גם כן מצוה).

דרגה גבוהה עוד יותר בהכשרה למצוות אנו מוצאים בעבודות המקדש – ובמיוחד בהולכת הדם למזבח, שההלכה היא (זבחים יג, א במשנה) שההולכה עצמה היא בעלת חשיבות כעבודה ממש, עד אשר "מחשבה פוסלת בה".

ובאופן כללי זוהי עבודה מעין הכשרה, עבודה שאינה תמה (יומא כד, א): חלים עלי' הדינים של עבודה, אך אין זו "עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר", כי יש אחרי' עבודה, ולכן אין זו חייב מיתה כאשר הוא עושה עבודה זו.

בדומה לכך מובן בעניינינו: כיוון שלאופן הנעלה ביותר של תשובה מאהבה אפשר להגיע (כדלעיל בתניא) רק ע"י הזדונות הקודמים, ובאמצעותם גם קיום המצוות שלו אח"כ (זכויות) הוא באופן נעלה יותר, לכן מתעלים הזדונות עצמם ונהפכים לזכויות – כמכשירי מצוה.

ח. אך, לכאורה, אין די בכך, כי:

א) מכשירי המצוה עצמם אינם נהפכים למצוה, הם נשארים מכשירין אפילו לדעת רבי אליעזר.

גם לדעת הירושלמי שעל עשית סוכה ולולב מברכים "אשר . . . וציוונו..." עדיין זוהי מצוות עשיית סוכה ולא המצוה של "בסוכות תשבו". וכן – הולכת הדם למזבח אינה עבודה תמה. ב) ועיקר: בכל האמור לעיל ההכנה דומה ושייכת ממש למצוה זו עצמה. הכנת סוכה ולולב וכדומה, הולכת הדם למזבח – ואילו בעניינינו נעשתה כאן פעולה

מצויינים במצות שכאשר חוזרים לא יהיו לכם חדשים". ועוד, דמזה משמע שכל עיקר קיום המצוות זמן הגלות, אינו לקיים המצווה, אלא כעין דין חינוך ללעת"ל, ומ"מ פשוט שנחשבים למצוות ממש.

מעין זדונות נעשו לו זכויות במצוות עצמן: שעיר המשתלח ופרה אדומה (ועגלה ערופה) – שדוקא העבודה בחוץ נעשית עבודה המכפרת (חטאת קריא רחמנא, ע"ז כג, ב) בדיוק כקרבנות שעבודתם בפנים. ואף יותר מכך.

בדומה לכך – פרו של אליהו בהר הכרמל (בהוראת שעה) ועוד.

יותר מכך – מאמר חז"ל (סנהדרין לט, ב וראה תניא רפ"א): "מיני' ובי' אבא לישדי בי' נרגא" (=מהיער עצמו נלקח "בית היד" לגרזן לקצץ את היער).

הכלל הגדול בתורה – פיקוח נפש (אפי') ע"י כל עבירות שבתורה חוץ הפכו – שלש דיהרג (אף דהמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעוה"ב) ואל יעבור, ועוד. ויש להאריך בכ"ז, ואכ"מ.

(ליקוטי שיחות חלק י"ז עמ' 183 ואילך
תרגום חפשי)

של הענין הכללי שבמצוות (ובעבירות): החלטה ברצון ו"יגמור בליבו". וכיון שתשובה כזו מאהבה (עם כזה צמאון כו') נגרמה ע"י הזדונות, לכן נהפכים הזדונות עצמם לזכויות.

וזאת רק כאשר קיימת שלימות האהבה והכוונה, שאז נעשים הזדונות (עקב האהבה והכוונה) חלק מעבודת התשובה, ולכן הם זכויות, אך אם אין שלימות, למרות שעושים תשובה מאהבה, אז אין הזדונות נעשים זכויות, אלא רק "נעקר עונו מתחילתו".

י. להלן דוגמאות לאמור לעיל – לפחות מעין האמור לעיל – בקצרה:

מכשירי מצוה באותו ענין של המצוה, והם נהפכים למצוה (כזדונות, שכיון שהם באותו ענין של הזכויות הופכים הם לזכויות):

סוג של חינוך: קרבנות ועבודות ימי המילואים (החנוך). מנחת חינוך של כהנים. חינוך האב את בנו לתלמוד תורה, שהוא מן התורה (הל' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן בתחלתו, ושם נסמן), ועוד.

קיום המצוות בגלות – לפי הנאמר בספרי (לעקב יא, יז. הובא בפרש"י עה"ת שם) עה"פ "ואבדתם . . . ושמתם את דברי...": "אע"פ שאני מגלה אתכם . . . היו

חג הסוכות

מהותו של יום
ג' עניינים בחג הסוכות

המעלה שב"ערבי נחל"

דרכי החסידות
פתגמים קצרים על מהות וענייני
החג

שלשה עניינים בחג הסוכות

חודש תשרי: (א) ר"ה - הכתרת המלך. (ב) יוה"כ - עבודת התשובה. (ג) חג הסוכות - קיום מצוות [סוכה, ד' מינים וכו'].

חג הסוכות: (א) עניינו העצמי - מצות סוכה. (ב) מקיימים בו מצוות ד' מינים. (ג) "ושמחתם לפני ה' א' שבועת ימים.

בפירוש הפסוק (תהלים פא, ד) "תקעו בחדש שופר, בכסה ליום חגנו", מבואר בחסידות שהעניינים שבר"ה ויה"כ הם בהעלם- "בכסה", באים בגילוי "ליום חגנו" - בחג הסוכות. בתוכנם של ר"ה ויה"כ ישנם (כאמור במאמרים הקודמים "שלשה דרגות בר"ה", "שלשה דרגות ביום הכפורים") שלושה עניינים זה למעלה מזה: (א) מצוות היום, בר"ה- מצות תקיעת שופר, וביוה"כ- מצות התענית ומצות התשובה והיודוי; (ב) זה שהם מהעשרת ימי תשובה, ותשובה היא למעלה מהמצוות (שלכן יש ביכולתה לתקן ולמלא את החסר בעבודה של קיום המצוות); (ג) תוכנם העצמי של הימים, שהם למעלה גם מעניין התשובה: בר"ה- בקשת השם והעבודה של "תמליכוני עליכם", בקשה ועבודה להכתיר את הקב"ה למלך, וביום הכיפורים- העניין של עיצומו של יום הכיפורים מכפר, שדרגא זו של כפרה היא נעלית מהכפרה שעל ידי תשובה.

בשלושה עניינים אלו באים לידי ביטוי שלושה סוגים של התקשרות והתאחדות של ישראל עם הקב"ה:

אופן אחד הוא, (א) שישראל הם, כביכול, מציאות בפני עצמה, אלא שהיא קשורה באלוקות; ובאופן זה צריך הקשר והיחוד להיעשות ולהתבטא במעשה – ע"י קיום המצות, שבני ישראל מקבלים על עצמם עול מלכות שמים ומקיימים את גזירות המלך.

בזה גופא יש התקשרות באופן עמוק יותר (ב) ההתקשרות הפנימית של ישראל עם הקב"ה, שאיננה תלוי' בקיום המצוות; וזה מתבטא בתנועה של תשובה, שגם כאשר יהודי הסיר מעצמו, ח"ו, את העול מלכות שמים ועבר על ציווי ה', יש לו צער גדול וחרטה על זה, והוא רוצה לתקן את זה, הוא עושה תשובה.

אבל גם באופן ההתקשרות הזה, הגם שהוא נעלה יותר ועמוק יותר מהקשר שעל ידי קיום המצוות, מ"מ יש לו שייכות לקיום המצוות: הצער והחרטה בעניין התשובה הוא על זה שהוא לא קיים את מצוות השם ולכן הוא מחליט שמכאן ולהבא הוא יציית וימלא את גזירות המלך. וכיוון שגם קשר זה מתבטא ב(החלטה) לציית לקב"ה, הרי שהוא מציאות בפני עצמו שמציית ומתקשר עם הקב"ה.

אופן ההתקשרות הכי נעלה הוא (ג) ישראל וקוב"ה כולא ד, ישראל הם עצם אחד כביכול עם הקב"ה. וקשר זה מתבטא בבקשה מהקב"ה ובעבודה של "תמליכוני עליכם" – זה שבנ"י מעוררים ופועלים שהקב"ה יהיה מלך עליהם:

ההתקשרות של הקב"ה וישראל שע"י תורה ומצוות, ואפי' ע"י תשובה, היא רק לאחרי שכבר מקבלים את הקב"ה בתור מלך, שאז שייך עניין הציות למלך, לחזור בתשובה על העדר הציות וכו', שזה מקשר אותם למלך.

אבל לפני שנהיה הקב"ה, כביכול, למלך (לפני ה"תמליכוני עליכם") – מה גורם לכך שחסרה להם עניין המלוכה שבגלל רגש זה מבקשים בני ישראל מהקב"ה שימלוך עליהם? הרי זה מפני שהם בעצם דבר אחד עם אלוקות, ובמילא אינם יכולים להיות, ח"ו, בלי מלך, ומטעם זה מבקש הקב"ה "אמרו לפני . . . מלכויות כו' שתמליכוני עליכם", כי הם כולא חד.

ב

עפ"ז מובן גם מה שבנוגע למצוות יש חילוקים בבני ישראל באופן הקיום, ועד"ז (בחילוקים קטנים יותר) בענין התשובה; משא"כ בענין ד"תמליכוני עליכם" אין שום חילוק בבני ישראל (כמו שמצינו במלך בשר ודם, שבעת ההכתרה- שבאה ע"י ביטול העם- עומד השר הגדול והאיש הפשוט ביותר באותו הביטול וכו'; לא כמו אחרי ההכתרה ולאחר שהמלך גוזר גזירות, שאז ישנם חילוקים בין אנשי המדינה באופן קיום הגזירות):

קיום המצוות, כיוון שאיכות ההתקשרות שבהם הוא באופן שבני ישראל, כפי שהם חשים את עצמם שהם דבר נפרד, מתקשרים לקב"ה, לכן קיום המצוות וקב"ה אצל כל אחד ואחד הוא באופן ובהתאם למדריגה שהוא עומד בה – בתור מציאות בפ"ע.

בעבודת התשובה, שבאה מצד התקשרות עמוקה שאינה נפעלת ע"י קיום מצוות בפועל, אין חילוק כ"כ בין יהודי אחד לשני (וכדמצינו (קידושין מט, ב) שעניין זה יכול להיעשות בהרהור תשובה, ובשעתה חדא וברגעא חדא). ואעפ"כ יש גם בזה חילוקים, כי

ס"ס הרי זוהי תשובה על (ולפי ערך ה)עוונות, או תשובה לשרשו ומקור שלו – שבכל זה אין דומה איש לרעהו.

ב"תמליכוני עליכם" – כיון שזה נובע מזה שבעצם ישראל וקב"ה כולא חד, הרי כשם שאין שייך לחלק בין בני ישראל לקב"ה, כך אי אפשר לחלק בין יהודי אחד לרעהו באופן הקישור והאיחוד; בדבר זה ישראל הם כעצם אחד, שאין בו התחלקות.

ג.

אע"פ שבפרטיות מצינו את כל ג' העניינים הן בר"ה והן ביוה"כ כנ"ל – מ"מ, בכללות ובגלוי, כל אחד מהם קשור באחד מהיר"ט שבחודש תשרי: ראש השנה, יום הכיפורים וחג הסוכות:

בראש השנה ניכר בגלוי שהוא ה"ראש" של השנה-זהו הזמן של הכרת המלך; וכדכתב הרס"ג (הובא באבודרהם "טעמי התקיעות"), שה"ענין הראשון" ב"מצוות היום (בשופר הוא מה ש"ממליכין עלינו את הבורא".

ביום הכיפורים ניכר בגלוי מה שהוא יום תשובה, יום "קץ (ו)מחילה וסליחה" לעוברי מצוות המלך. ועוד יותר: אפי' העניין של "עיצומו של יום", שמבטא את ההתקשרות העצמית של בני ישראל עם הקב"ה שהוא למעלה מההתקשרות שבאה ע"י תשובה – עדיין זה העניין של "מכפר", וכשמו: יום הכיפורים.

חג הסוכות הוא הזמן שבני ישראל מתעסקים בגלוי בקיום המצוות: סוכה, נטילת ד' מינים כו' – "עסוקים במצוות" (מתחיל מתיכף לאחר יום הכיפורים), וכשמו חג הסוכות.

ד.

כיוון שכל העניינים שהם (בראש השנה ויה"כ) "בכסה" באים לידי גילוי "ליום חגנו" בחג הסוכות, מובן, שלמרות שחגה"ס עניינו התעסקות במצוות, ניכרים בהם באופן גלוי כל שלושת העניינים הנ"ל – גם שבר"ה וביוה"כ:

כשם שבר"ה (ויוה"כ) ישנו ענינו העצמי של היום וענין התשובה, כמרומז בלשון חז"ל "עשרה ימים שבין ר"ה ויוה"כ" כלומר ר"ה ויוה"כ הם חלק מעשיל"ת, וביחד עם זה הם (מצ"ע) נעלים מענין התשובה שבעשרה ימים אלו, ולאחרי זה ישנו גם את העניין הג' – מצות היום;

עד"ז הוא גם בנוגע לחג הסוכות: הפסוק מתאר את החג- "בחמישה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה", "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים", ועל מצות הישיבה בסוכה כתוב- "בסוכות תשבועת ימים" (בלי הדגשה שאלו ימים מיוחדים מצ"ע –) ומזה מובן, שענינו העצמי של חג הסוכות הוא מצוות סוכה.

בנוגע ללקיחת ד' מינים הדין הוא "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר גו" – שביום הראשון של חג הסוכות יקימו את המצווה של נטילת ד' מינים – ומזה מוכח שמצוות ד' מינים אינו עצם ענינו של יום הראשון של סוכות, היר"ט.

וכן הוא גם בנוגע לפרטי זמן המצוה: מצות ישיבת סוכה היא כל שבעת הימים, ואופנה "תשבו כעין תדורו" אוכל וישן ויטייל ודר בסוכה כל ז' הימים בין ביום ובין בלילה (סוכה כח, ב טושו"ע סי' תרל"ט ס"א וס"ב, ואדה"ז ס"ד). משא"כ חיוב לולב הוא רק ביום הראשון. וגם במקדש שנוטלין כל שבעה (סוכה מא, א), אי"ז קבוע בכל שנה כמצות סוכה שהרי כשיום השבת חל להיות תוך ימי החג נוטלין רק ששה (שם מב, ב). ואופן קיומה – שנוטלין אותה רק פעם אחת ביום.

וכן בהתחלת החיוב: מצות סוכה מתחילה (קיומה בפועל) תיכף בלילה ראשון, ולולב זמנו של הקיום בבקר משתנן החמה.

אח"כ – לאחר המצווה של נטילת ד' מינים – ממשיך הפסוק "ושמחתם לפני ה' א שבעת ימים" – מצוות השמחה שבחג הסוכות.

וע"פ הנ"ל (סעיף ה) מובן, שהאחדות העצמית של בני ישראל והקב"ה באופן של "כולא חד" (שבאה לידי ביטוי ב"תמליכוני עליכם" שבר"ה) בא לידי גילוי בענינה העצמי של הסוכה; הקשר שע"י תשובה (שזהו עיקר ענינו של יום הכיפורים) בא לידי גילוי במצוות לולב; והקשר שבין בני ישראל לקב"ה שע"י קיום המצוות מתגלה במצוות השמחה שבחג הסוכות.

ה.

ההסברה בזה:

הוזכר לעיל, שבעניין של "תמליכוני עליכם" אין חילוקים בין יהודי אחד לשני – וענין זה בא לידי ביטוי במצוות סוכה, היות ר' כל ישראל ראויים לשבת בסוכה אחת" – כל בני ישראל, בלי שום חילוקים, מתאימים לישב – "תדורו" ביחד ובאותה סוכה.

בנוגע ללולב איתא במדרש (תנחומא אמור יח) על הפסוק "ולקחתם לכם ביום הראשון" – "במי הכתוב מדבר בישראל ובעכו"ם שהקב"ה דן אותם ביום הכיפורים כו' ואין אנו יודעים מי הי' מנצח כו' אמר הקב"ה טלו לולביכם בידכם שידעו הכל שאתם זכיתם בדין" – כלומר, הכפרה של יום הכיפורים ניכרת ומתגלית בסוכות במצווה של נטילת הד' מינים.

והמצווה של שמחת החג שהיא עניין של שמחה של מצווה, זהו הגילוי של ההתקשרות של ישראל עם הקב"ה שע"י קיום המצוות, שמביאה לתנועה של שמחה אצל בני ישראל – הם שמחים במצוות השם.

ו.

ע"פ האמור לעיל יובן החילוק בדין "שאלה" שבין סוכה ללולב:

איתא בגמ' (סוכה כז, ב): תניא ר' אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט הראשון של חג בלולבו של חברו דכתיב ולקחתם לכם . . משלכם, כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו דכתיב חג הסוכות תעשה לך . . משלך. וחכמים אומרים אע"פ שאמרו אין אדם יוצא י"ח ביו"ט הראשון של חג בלולבו של חברו אבל יוצא י"ח בסוכתו

של חבירו דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת. והלכה נפסקה כחכמים.

ומבאר אדמו"ר הזקן בשו"ע שלו (או"ח סתרל"ז ס"ג): "אע"פ שאמרה תורה חג הסוכות תעשה לך לך משלך ולא של חבירך, אעפ"כ יוצא אדם י"ח בסוכה שאולה דכיון שנכנס בה ברשות הרי היא כשלו (ולא נאמר לך משלך אלא להוציא את הגזולה)". הרי מפורש, שגם בסוכה למדים מה"לך" שצריך להיות מ"שלך" – ואעפ"כ אדם יוצא י"ח בסוכה שאולה, כי שאולה "ה"ה כשלו".

וצריך להבין מדוע לא אומרים דין זה ששאולה ה"ה כשלו גם בנוגע למצות נטילת לולב (הביאור בזה ע"ד הנגלה ראה בלקוטי-שיחות ח"ט ע' 348 ואילך)?

אך ע"פ הנ"ל יובן, היות והסוכה היא ה"גילוי" של "תמליכוני עליכם", שבני ישראל הם עצם אחד עם הקב"ה, מובן, כנ"ל, שלא שייך שיהי' חילוק בין יהודי אחד לשני: כלומר, זה ש"כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת", הכוונה בזה היא, שמצד העילוי של סוכה עומדים בני ישראל בהתאחדות עצמית, לא כמו שני דברים נפרדים שמתאחדים, אלא שבני ישראל הם מלכתחילה "כולא חד", עצם אחד –

ולכן הדין הוא, שסוכה שאולה "הרי היא כשלו", ויותר מזה "כשלו ממש" – דהיות שהסוכה מאחדת את כל בני ישראל למציאות אחת, אי אפשר לחלק בין יהודי אחד לשני ולומר שהסוכה איננה "שלו" כי אם של האחר – אלא זה שלו בדיוק כשם שהיא של האחר.

[משא"כ בשעה שהאדם גוזל סוכה, הרי בזה גופא הוא מנגד וסותר את האחדות של סוכה – בזה שהוא גוזל מחברו, גורם הוא פירוד בענין האחדות של הסוכה בינו לבין הנגזל – אין הסוכה יכולה עוד להיקרא "שלו". ועפ"ז יש לבאר מה שגזול הוא פסול אף בדפנות אף ששאר הפסולים הוא רק בסכך – כי גזול הוא היפך כללות תוכן הסוכה].

ז.

ברם, ענין זה הוא רק בסוכה. משא"כ בד' מינים, הגם שגם בהם בא לידי ביטוי האחדות שבבני ישראל - מאגדים את כל ד' הסוגים שבישראל יחדיו (כידוע) – עכ"ז, ההתאחדות היא באופן כזה שהם עדין נשארים סוגים שונים גם לאחרי האיגוד ביניהם: כשם שמצוות ד' מינים היא לגלות את הכפרה של יום הכיפורים הרי כשם שבענין הכפרה ישנם חילוקים בבני ישראל (דהגם שהנקודה העיקרית שבתשובה וכפרה היא למעלה מהתחלקות הרי שבפועל נפעל בכל אחד ואחד לפי ענינו), על דרך זה הוא באחדות שבד' מינים שהוא באופן שכל אחד נשאר בסוג שלו.

ולכן, אי אפשר לומר בד' מינים שאולים שהם "כשלו" - כי בזה הוא נשאר עדין מציאות נפרדת מהשני.

עפ"ז מובן גם מדוע בסוכה נאמר "לך" (בלשון יחיד), משא"כ בד' מינים נלמד הדין "שלכם" מהפסוק "ולקחתם לכם" (לשון רבים): בסוכה כל בני ישראל הם מציאות אחת,

(ובלשון טעמי מצוות להאריז"ל פ' קדושים): "כגוף אחד" - ובגוף אחד משתמשים בלשון יחיד; משא"כ בנוגע לד' המינים, שכל אחד ואחד נשאר כמציאות בפני עצמה (אלא שהם מאוגדים), הרי הם רבים - "לכם".

ואף על פי כן יש בזה (בד' מינים) את ענין האחדות - מאגדים ומחברים ד' מינים ביחד.

אח"כ בא הענין השלישי שבחג הסוכות, מצות השמחה, שמבטא את ההתקשרות לקב"ה על ידי המצוות; ולכן יש בזה חילוקים ממש בין הסוגים שבבני ישראל - "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים" ו"כל העם והאנשים והנשים באין לראות ולשמוע".

וכיוון שעיקר תוכן מצות החג היא מצות סוכה (כנ"ל בארוכה) - "ל שגם בסוכה ישנם דוגמת כל ג' העניינים הנ"ל: א) המצוה דישיבה בסוכה, ב) זה שסכך הסוכה נעשה מענן הקטורת דיום הכפורים (עטרת ראש שער יוה"כ לו), ג) הענין שראויים כל ישראל לישב בסוכה אחת, שזהו גילוי בחי' תמליכוני שבר"ה (כנ"ל).

ולהעיר, ד"סכך" בגימט' מאה כנגד מאה קולות שתוקעין בר"ה (פע"ח שער חגה"ס בסופו, וראה תורת לוי-יצחק ע' שג שמדויק הוא: ס' כנגד ס' תקיעות, כ' כנגד כ' שברים והכ' הב' כנגד כ' תרועות).

(לקוטי שיחות חלק י"ט עמ' 350 ואילך תרגום חפשי)

בימי חג הסוכות יהיו שמחים בשמחה של מצוה, ובביטחון גמור בחסדי א-ל עליון אשר שמע לתפילתנו בתוך תפילת עמו בני ישראל, ונתן לנו ולכל ישראל אחינו ובני ביתם שנת חיים וברכה.

(ממכתב אדמו"ר מוהרי"צ לבני הישיבות, אגרות קודש ד' עמ' תט"ז)

"וערבי נחל"

מעלת הערבה על שאר הד' מינים, וההוראה למעשה.

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים
וענף עץ עבת וערבי נחל ושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים
ויקרא כג, ז

פרי עץ הדר אלו ישראל, מה אחרונג זה יש בו מעם ויש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם
שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. כפות תמרים אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בו מעם
ואין בו ריח, כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. וענף עץ עבות
אלו ישראל, מה הדם יש בו ריח ואין בו מעם כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים
ואין בהם תורה. וערבי נחל אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה מעם ואין בה ריח, כך הם ישראל
יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן אי
אפשר, אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והם מכפרין אלו על אלו, ואם עשיתם כך
אותה שעה אני מתעלה הה"ד (עמוס ט) הכונה בשמים מעלותיו, ואימתי הוא מתעלה כשהן
עשויין אגודה אחת שנאמר (שם) ואגודתו על ארץ יסדה, לפיכך משה מזהיר לישראל ולקחתם
לכם ביום הראשון

ויקרא רבה פ"ל, י"ב

א. בציווי התורה אודות ד' המינים שיש לקחת ביום הראשון דחג הסוכות – "פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל" מצינו דבר פלא: בג' המינים הראשונים, סימן ההיכר שהתורה נותנת עליהם, הוא תנאי לעיכובא, בהמין שלוקחים בפועל: "פרי עץ הדר" – האתרוג שלוקחים חייב להיות "פרי עץ" וחייב להיות "הדר" ואתרוג היבש פסול (סוכה לא, א) ומיני' ילפנין

שהתורה קוראת להם בשם "ערבי נחל" הוא, כי "רוב מין זה גדל על הנחלים", אבל גם ערבה מהמיעוט שגדל במדבר או בהרים כשרה.

[והוסיפו המפרשים (רא"ש, כס"מ להל' לולב שם, ב"י וב"ח לטור שם ועוד) שאי אפשר לומר שלפי הרמב"ם מקור דין זה הוא מהריבוי של "ערבי" – כי הריבוי הוא ללמוד שצריכים לקחת ב' ערבות (סוכה לד, ב),]

ונמצא לשיטת הרמב"ם, שהתורה באמרה "ערבי נחל" כוונתה (מלכתחילה) רק על שם המין בכלל, אבל לא בנוגע לערבות שמקיימים בהם את המצוה בפועל.

וצריך להבין: מנלן (ומאי טעמא) לחלק בסימני התורה בד' המינים, בין ג' מינים הראשונים לערבה?

ג. כבר דובר כמה פעמים, שישנם כמה ענינים בתורה, שבדרך הפשט וע"ד הנגלה אינם "חלקים", רק ודוקא בדרך הדרש, הרמז והסוד, ובפרט ע"פ הביאורים בפנימיות התורה – הם מובנים לגמרי. ובל' רש"י "אין המקרא הזה אומר אלא דרשני".

ועד"ז בענייננו: החילוק הנ"ל בהד' מינים, מובן בפשטות לפי הביאור בד' מינים שע"ד הדרש:

איתא במדרש, שד' המינים הם כנגד ד' הסוגים בישראל: אתרוג שיש בו טעם ויש בו ריח הוא כנגד אלו ש"יש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים"; כפות תמרים (לולב) ש(התמר) "יש בו טעם ואין בו ריח", כנגד אלו שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים"; "הדס יש בו ריח ואין בו טעם" כנגד אלו ש"יש בהם מעשים טובים ואין בהם

לשאר מינים).

"כפות תמרים" – הלולב חייב להיות "כפות" (סוכה שם): "עלים הראויין לאגדן ולכפותן עם השדרה" (שו"ע אדמו"ר הזקן סתרמ"ח ס"ג) ואם לאו הרי הוא פסול. "ענף עץ עבות" – ההדס צ"ל "עבות": "תלתא בחד קינא" ואם לאו פסולה (שם לב, ב).

משא"כ במין הרביעי, למרות שגם בו מציינת התורה "ערבי נחל" מ"מ, הדין הוא, ש"של בעל כשרה": כלומר, אם הערבה היא ממין הערבות הגדלות בדרך כלל בנחל, כשרה היא לכתחילה, גם אם בפועל לא גדלה בנחל.

וצריך להבין: במה שונים ערבי הנחל משאר ג' המינים, שבסימן שהתורה מציינת לערבה הכוונה היא לכללות המין בלבד ולא על הערבה בה מקיימים את המצוה בפועל?

ב. בגמרא (שם) מובא מ"ד דסבירא לי', שדין זה (שערבה הגדלה במדבר או בהרים כשרה) מקורו הוא בדברי הכתוב "ערבי נחל" – ערבי לשון רבים - לרבות גם ערבה שאינה גדלה בנחל.

ברם, נוסף ע"ז שהא גופא צריך ביאור: בשאר ג' המינים מקפידה התורה שהפרט הנלקח בפועל יהיו בו אותו הסימנים, משא"כ בערבי נחל די בכך שהוא מאותו המין.

ועוד אינו מובן:

מלשון הרמב"ם (הל' לולב פ"ז ה"ג) והשו"ע (או"ח סתרמ"ז, וכ"ה בל' אדמו"ר הזקן שם), משמע, שאין צורך בריבוי מיוחד כדי לרבות ערבה שגדלה במדבר או בהרים, אלא שזה מובן ממשמעות הכתוב: הטעם

את המצוה, וע"י ש"י"קשרו" אותה לשאר ג' המינים - נעשים הם חלק מן (ומקיימים את) מצות ד' מינים.

ולהעיר, שדוקא שמם ש"ונקראים בהם בלשון הקדוש" "ערבה" - הוא מאותם אותיות של "וערבה לה' מנחת יהודה ג'".

ד. והוראה בזה ברורה:

בראש ובראשונה יש לדעת, שחייבים להתקשר ולהתאגד עם כל יהודי, אפילו עם אנשים פשוטים, כי כדי לקיים את מצות נטילת ד' מינים צריך את כל הד' מינים. וכשם שאין יוצאים י"ח בלי אתרוג או לולב או הדס, כך אין יוצאים י"ח בלא ערבות, אנשים ופשוטים.

ואזרבה: כיון שפשיטותם של האנשים (דוקא) קשורה לפשיטות העצמות, נמצא, שדוקא ע"ז שמתאגדים עם אנשים פשוטים, מתקשרים לפשיטות העצמות.

לזה מתווספת ההוראה, שיש חילוק עיקרי באופן שמתקשרים עם ג' הסוגים הראשונים שיבשראל, לבין - איש פשוט: אלו ששייכים למעלות גלויות - תורה ומעשים טובים - צריך שיהי' בהם תורה ומעשים טובים בפועל ממש; אין די בזה שהוא מתייחס למשפחה של לומדים, או שהוא נרשם לישיבה, או אפי' שהוא למד קודם תורה: צריך להיות עכשיו ה"טעם", לימוד התורה בפועל (ועד"ז במעשים טובים),

אבל בקירוב איש פשוט אין להעמיד "תנאים" - קודם כל למד תורה עשה מעשים טובים, אפילו לא התנאי שקודם כל "תרגיש" כיהודי;

[ולהעיר מט"ז (או"ח שם סק"ב), ד"טפי ניחא להראות חידוש וליקח אפי' שלא מן הנחל". וי"ל דגם בפנימיות העניינים כן

תורה"; וערבה ש"אין בה טעם ואין בה ריח" היא כנגד "בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים"

ומצות נטילת ד' מינים ענינה - "יוקשרו כולם אגודה אחת": שכל ד' הסוגים שבישראל מאוגדים באגודה אחת.

ונמצא, שיש חילוק עיקרי בין ג' המינים הראשונים לבין הערבה: ג' המינים הראשונים - סוגים שבני ישראל - שוים הם זה לזה (ובמילא גם ההתאחדות שלהם) מצד זה שבכולם מעלות גלויות מעלות הנכרות בפועל; כפתגם הידוע (ספר השיחות תורת שלום ע' 190): "גנב אינו זה שיודע לגנוב אלא זה שגונב, ולמדן אינו זה מי שיודע ללמוד אלא זה שלומד (בפועל); ועאכ"כ בהמעלה של מעשים טובים (כתוכנן הפשוט) ששייכת דוקא כאשר עושים (וישנם) מעשים טובים בפועל.

משא"כ הערבה - "בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים" - ההתאחדות עמהם הוא מצד זה שהם יהודים, שזוהי מעלה פנימית ועצמית הנמצאת בכל מי שהוא מזרע אברהם יצחק ויעקב - גם כאשר בפועל "אין בהם לא תורה ולא מעשים טובים", ואפי' בתינוק שנשבה לבין העכו"ם ואינו יודע כלל שהוא יהודי.

ומזה משתלשל להלכה בפועל, שסימני התורה בג' המינים הראשונים עליהם להיות בגלוי במינים שמקיימים בהם את המצוה בפועל, משא"כ בערבה, אפי' אם אותה הערבה שמקיימים עימה את המצוה בפועל לא גדלה בנחל (הוא תינוק שנשבה לבין העכו"ם), הנה כיון שהוא מאותו המין "ערבי נחל" - הוא מזרע אברהם יצחק ויעקב - הרי הוא ערבה כשירה לקיים בה

המצוה המעשית, צריכה להפריע ולעכב, ע"ד שאמרו בפרה אדומה שאיננה יכולה להיות ע"י אהרן, כי "אין קטיגור נעשה סניגור"-

ובהכרח לומר ששניהם (לולב וערבה) פועלים במציאות המצוה ע"י העצם שלהם, שהם מבני אברהם כו', שהוא חזק יותר (כשהוא מתגלה - ע"י הצירוף ולקחה ביחד עם אתרוג והדסים) ממעשים.

וי"ל דוגמתו, עכ"פ מעין זה, בנוגע ללולב, שאעפ"כ צריך שיהי' בו תורה: תרומה ניתנת רק לכהן, כי הוא מבניו של אהרן הכהן, ואעפ"כ אומרים שצריך שתהי' בו מלת התורה והנותן תרומה לכהן עם הארץ כאילו נותנה כו'.

ו. ע"פ הביאור הנ"ל יוצא ענין נוסף - שיש חידוש גדול יותר בצירוף הלולב לגבי הצירוף של הערבות:

"מי שיש בו תורה ואין בו מעשים טובים", הרי זה (אי עשיית המע"ט) גרוע הרבה יותר מעם הארץ. עם הארץ אינו יודע, משא"כ תלמיד חכם שיש בן "תלמוד" ואעפ"כ אין זה "מביא לידי מעשה".

וע"ד מאמר חז"ל, שתלמידי חכמים - "שגגות נעשות להם כזדונות".

ומזה ההוראה, שהחיוב להתקשר עם כל יהודי - "יוקשרו כולם אגודה אחת" - היא לא רק עם אלו שיש בהם פקוח נפש (ברוחניות) ממש, עמי הארץ ותינוק שנשבה לבין העכו"ם וכו' כאלו שמעולם לא "טעמו" את ה"טעם" של היהדות.

אלא גם מי שיודע ואעפ"כ אינו מקיים - יש להתמסר ולהתקשר עמו (יוקשרו כולם אגודה אחת"). ועוד יותר: מוכרחים אותו כדי לעשות את מציאות המצווה ולקיימה.

ועי"ז שכל הסוגים בישראל מתאחדים

הוא, שיש "להראות חידוש" ולהדר בקירוב אותם שלא ניכר בהם שהם "ערבי נחל" (מזרע אברהם יצחק ויעקב).

כיון שהוא מזרע ישראל, צריך בראש ובראשונה להתקשר אליו - מצד אהבת ישראל, מפני שהוא יהודי, ואדרבה, אם הוא אינו מרגיש את זה הרחמנות עליו יותר ויותר גדולה, ורחמים רבים מביאים לאהבה רבה (וראה תניא ספמ"א).

וה"אוהב את הבריות" יביא ל"ומקרבן לתורה": שבסופו של דבר הוא יקרב ויעלה לתורה, עד שהם יהיו בדרגא של "יש בו טעם ויש בו ריח".

ה. ביאור זה הוא לדיעה (הנ"ל סעיף א') ש"כפות תמרים" הוא תנאי לעיכובא בלולב, שהלולב חייב להיות מ"דקל שעושה תמרים".

ברם, ישנם דיעות, שגם ב"כפות תמרים" הכוונה היא רק לשם המין בכלל (בדיוק כמו "ערבי נחל") וגם דקל שאינו עושה תמרים כשר ללולב - ו"ל ביאור החילוק (בין סימני התורה לגבי אתרוג והדס ללולב וערבה) לדיעות אלו:

הרי נטילת ד' מינים היא מהמצוות המעשיות, ובהם גופא היא נעלית ביותר, כי מטרתה לפעול אחדות בשלמות מכל הסוגים שבישראל, כהאחדות שבד' האותיות שבשם המיוחד שם הוי' (זח"א סג, סע"ב ובכ"מ).

ובזה תנאי לעיכובא, שבאיזה אופן תיתכן מציאות של מצוה מעשית כאשר עוסקים בזה כאלו ש"אין בהם מעשים טובים", ולא רק שבהם נפעל (אחדות ואיחוד וכו') ע"י קיום המצווה, ובל' המדרש כאן גופא בנדר"ד: מכפרין אלו על אלו.

ויתירה מזו: צירופם יחד בעשיית מציאות

ביחד, נפעל - כהמשך דברי המדרש "הן מכפרים אלו על אלו", כולל הפירוש ב"כפרה" - "לכפר לפני ה' להיות נחת רוח לקוננו":

(ליקוטי שיחות חלק כ"ב עמ' 132 ואילך)

(תרגום חפשי)

עד שזה פועל עילוי גם למעלה כביכול - "אמר הקב"ה.. אני מתעלה", וזה מביא את הגאולה האמיתית

כבר ידוע הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר [מוהרי"צ] שנתן לכמה וכמה לברך בהאתרוג שלו. ומסופר על אחד הרבנים הצדיקים (כמדומה מפולין) שהתנהג כן בקביעות, וכששאלוהו, והרי ע"י משמוש נוגעים בענין ד"הדר", ענה, אין לך "הדר" מזה שכמה וכמה מבני ישראל יקיימו בו מצווה נעלית זו.

(אגרות קודש אדמו"ר זי"ע חלק ט"ז עמ' לח-לט)

פעם ירד גשם שוטף, ושלח כ"ק אדמו"ר הרש"ב שליח שיראה אם התלמידים אוכלים בסוכה, או בבית התבשיל. והשליח בא לכ"ק, וסיפר שהבחורים התלמידים אוכלים בסוכה, וכדי שלא ירד הגשם לתבשיל, הם מכוסים בבגד העליון מעל ראשם ומכסים גם על האוכל. כ"ק נהנה מאוד, ואמר, בזה ניכרת פעולת לימוד דא"ח, שאף שפטורים מסוכה, מ"מ מהדרים לאכול בסוכה בגשם שוטף.

(רשימות דברים ב' עמ' קמו)

הסוכה כתוצאה מהימים הנוראים

התחלת מצות עשית סוכה היא במוצאי יום כיפור, כמבואר ענינו בחסידות, שבכל ר"ה ויום כיפור מחליט כל אחד החלטה טובה בחיזוק ענינים מסוימים בתורה ועבודה, זה החומר שממנו עושים את כתלי הסוכה ועליהם יבוא סכך הסוכה.

עמידת הסוכה ברוח מצויה

למרות שהסוכה היא דירת עראי.. מכל מקום על דפנות הסוכה להיות חזקות, ויש לזה שיעור – שיוכלו להתקיים ברוח מצויה. ברוח מצויה קיים ההבדל בין רוח מצויה שביבשה לבין רוח מצויה שבים שכן הרוחות שבים חזקות יותר מאשר רוחות היבשה, הרי הדפנות שחזקות דיין לעמוד בפני רוח מצויה שביבשה – כשרות גם בים. רואים אנו בעבודה, שישנם זמנים של התעוררות הבאה משני סיבות שבשני זמני העת רצון, ר"ה וי"כ התנועה של מרירות, וסוכות בתנועה של שמחה. חיי העולם הם הרי בבחינת רוח מצויה. כתוב "וברכך ה' בכל אשר תעשה", יש לעשות בכל המצטרך בעיני עולם, אך על כל זה להיות ע"פ התורה שלא תבולע ההתעוררות הטובה. ולכן על חוזק דפנות להיות שתוכלנה להתקים ברוח מצויה, שחיי העולם לא יבלעו את ההגבלות והמחיצות שעל פי התורה.

דפנות הסוכה כמחיצות בפני העולם

סיכוך בלי מחיצות אינו סוכה, מן ההכרח שיהיו שניהם, מחיצות וסיכוך, מחיצות הן הבדלה, הן מבדילות את הפנימי, הטוב, מחוץ. מחיצות הן התחלת העבודה, כמבואר בארוכה בד"ה ויאמר משה אל תיראו, חג השבועות תרצ"ב. בבנין הסוכה במחיצות הן התחלת הבנין, יש לחתום הגבלות מסוימות לעצמו, הגבלות וסייגים גם בהנוגע למעשה המצוות בקיומן בפועל ממש, הן בהנוגע לקביעת עתים לתורה, והן בהנוגע לשינוי מידותיו, ואלה הם דפנות הסוכה.

לשעבד את הרצון

בשנת תרנ"ד התוועד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק רבות בסוכה בליל ראשון של סוכות. הוא אמר אז: המקיף של הסוכה הוא מענן הקטורת של יום הכיפורים וכל אחד יכול

להרגיש זאת.

מורי החסיד הרשב"ץ שאל אז: הרי צריכים אוזניים. ענה לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: אוזניים הן הרי "אוזן מילין תבחן", אלא שהן סתומות בצמר גפן, וצריכים להוציא את צמר הגפן. סקאפקע מרגישים ויכולים להוציאו, ואילו דבר רך לא מרגישים בו וגם לא יכולים להוציאו.

שאל: כיצד נעשים שייכים לכך?

השיב: צריכים לשעבד את הרצון. אי אפשר להיות משועבד לשני מקומות. יש להינתק ממקום אחד ואז יכולים להיות משועבד במקום שני.

דרך ארץ בפני הסכך

אצל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש היה משרת בשם יוסף מרדכי, הוא היה משרת גם אצל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק".

פעם אחת בכניסתו של יוסף מרדכי לסוכה היה במצב רוח כעוס, הוא כנראה לא סיים לכעוס במטבח ונכנס כך לסוכה, אמר לו הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש: יוסף מרדכי, אתה אמנם מיוחס, אך צריכה להיות דרך ארץ בפני הסכך, הסכך אינו אוהב כעס.

מעלת הסוכה

בשנות מלחמת העולם הראשונה היו ברוסטוב ה'מוסר'ניקים וביניהם היו יראים ושלמים.

פעם אחת נתן להם הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק משקה להתוועד בשמחת בית השואבה. לאחר מכן התעניין הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק איך היה הסדר אצלם בשעת ההתוועדות, והם סיפרו, שעסקו בהשמעת חרוזים, למשל: סכך! איך לאך! [אני צוחק] יחד איתך... נענה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ואמר: אילו ידעו איך הסכך צוחק מהם, לא היה מצחיק להם כלל.

לשאוב מים חיים

בשמחת בית השואבה תרמ"ח ישב הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק עם הרה"ח ר' הענדל ור' אבא בסוכה - בבית כבוד אמו הרבנית נ"ע - והתוועד באחד הערבים, ודיבר על מעמד ומצב זקני החסידים הראשונים והנהגותיהם בימי השמחה של שמחת בית השואבה. באותו דור היו מבארים ומסבירים הענין של שמחת בית השואבה, על יסוד המאמר

שיונה בן אמיתי קיבל נבואתו בשמחת בית השואבה, שאבו רוח הקודש בדליים, בסירים, בבקבוקים, בכוסות, בכוסיות - כל אחד לפי ערכו. היו שלושה עיקרים: (א) כל אחד שאב מים חיים. (ב) כל אחד גייס כוחות גדולים ביותר לנקות את הכלי. (ג) ייקרו כל טיפת מים חיים, דבר שפיתח תשוקה לעוד, ופועל שגם אלה שמסביב מתחילים גם כן לרצות ומנענעים בשפתותיהם.

לנצל את הכוסית הקטנה

בהומיל היה יהודי חסיד-פנימי, את החיונה שלו (פרנסתו) שאב מחלוקת מים. שמו היה ר' יצחק שאול שואב המים. ר' יצחק שאול היה חסיד מסור, התפלל כל התפילות בבית הכנסת של הרה"ח ר' אייזיק, והשתתף בשיעורים שלמדו שם. בשבת היה אומר שיעור התהילים, לומד משניות ומתפלל באריכות, והיה אחד מאלה שמבינים מאמרי החסידות העמוקים שר' אייזיק היה אומר.

פעם אחת, בשמחת תורה, אמר ר' יצחק שאול לר' אייזיק: רבי, החודש מילאתם דליים מלאים, ואני מלאתי כוסית קטנה, יעזור השי"ת שאתם, רבי, תנצלו את הדליים שלכם ואני את הכוסית שלי.

לשמוח פעם בשבעים שנה

קבלתי בחול המועד זה מכתב מהרד"מ, והוא כותב לי אמרה ששמע מהרה"ג ר' פרץ, שהיה מה'יושבים' אצל הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי, מה ששמע מהוד כ"ק אדמו"ר האמצעי כשהתוועד בשמחת בית השואבה ב'אולם הגדול'.

"כשהשי"ת מזכה נשמה של יהודי, שאחת בשבעים שנה תהיה שמחה בשמחת בית השואבה - הרי זה כדאי", וסיים "לפעמים זה יכול לבוא בקצת משקה פשוט בלי הכנה". שמעתי פעם הסבר על כך מהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק. שבעים שנה הכוונה לימי שנותיו בהם וגו', שזה ענין הבריורים. נשמה מחכה כמה אלפי שנה עד שהיא יורדת בגוף ולאחר מכן ישנו הזמן שהיא יוצאת מהגוף. ואם היא יכולה לשמוח בשמחת בית השואבה - הרי זה מספיק.

שמחת תורה

ביאור פסוקי "אתה הראת"

"יישר כחך ששיברת"

דרכי החסידות
פתגמים קצרים על מהות וענייני
החג

"אתה הראית"

ביאור ענין השמחה דשמחת תורה, וביאור פסוקי
 "אתה הראת" ע"ד הפנימיות.

א.

שמחת תורה הוא סיום וחיותם כל מועדי חודש תשרי, החל מ"ה ויוהכ"פ, חג הסוכות, ועד לשמיני-עצרת, מלשון קליטה, שעוצר וקולט בפנימיות כל הגילויים דמועדי חודש תשרי, שהם מועדים כלליים על כל השנה כולה, על מנת להמשיכם בעבודה ד"יעקב הלך לדרכו" במשך כל השנה כולה.

ב.

ויש לבאר בהקדם ביאור הענין דשמח"ת – "מצות היום בשמחה", ובפרט השמחה והריקוד עם הס"ת בעת ההקפות, אשר, תוכן ענין ההקפות נתבאר בי"ז (בגימטריא "טוב", "אין טוב אלא תורה") הפסוקים שאומרים לפני הקפות (מ"אתה הראת" עד "כי מציון"), "שמביאים טעמים על השמחה" ("כמו פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות" שאומרים בר"ה בתור טעמים וראיות מן התורה לעניני ר"ה").
 וצריך להבין:

מה הם ה"טעמים על השמחה" שבפסוקי "אתה הראת" – דלכאורה, איך מפרשים פסוקי "אתה הראת" כטעם על השמחה דהקפות?
 ולאידך – מהו הצורך ב"טעמים על השמחה", הרי מובן כאשר מסיימים כל התורה כולה, ו"מתכיפין התחלה להשלמה", שמתחילים התורה מחדש (ובפרט באם בפירוש נעלה יותר), אין לך שמחה גדולה מזו?!

ועכצ"ל, שה"טעמים על השמחה" שבפסוקי "את הראת" אינם בנוגע לשמחה סתם (דמאי קמ"ל), אלא בנוגע לענין ואופן מיוחד בשמחה דשמח"ת שמעורר תמיהה ופליאה, ועל זה יש צורך בטעמים וראיות, ולכן מביאים ראי' מפסוקי התורה, ראיות שנתבארו בי"ז הפסוקים ד"אתה הראת".

ג.

ולהקדים – פלא באופן השמחה דהקפות, שהשמחה אינה בלימוד התורה, אלא בריקוד עם התורה ואופנו:

כיון שהתורה היא חכמתו של הקב"ה, ונעשית "חכמתכם ובינתכם" דישאל, ועל ידה נעשה היחוד והאיחוד דישאל עם הקב"ה באופן ד"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו כו" – הי' מתאים שהשמחה תתבטא בלימוד התורה (פקודי ה' ישרים משמחי לב"), ובפרט ע"י הבירור וליבון ספק בתורה, שאין לך שמחה כהתרת הספיקות.

ואעכ"פ, מנהג ישראל ש(עיקר) השמחה דשמח"ת אינה בלימוד התורה, אלא בריקוד עם התורה – ריקוד עם הס"ת כפי שהיא מכוסה במפה ומעוטרת בכתר תורה (שאז אי-אפשר ללמוד ולקרוא בה)!

ונקודת הענין – שבשמחה דשמח"ת מודגשים ב' קצוות:

השמחה דשמח"ת היא על ההתקשרות ד"ישראל אורייתא וקב"ה כולא חד" שלמעלה מהבנה והשגה כמובן גם מאמר הזהר ששמח"ת קשורה עם "כתר תורה", כתר שלמעלה מהחכמה שבמוח שבתוך גולגולת הראש, ענין הכי נעלה:

ולאיך – ה"ז חודר בכל מציאות האדם עד לדרגא הכי תחתונה שבו, העקב שברגל, כמודגש בהריקוד, שהוא ע"י העקב שברגל דווקא.

ד.

עפ"ז יש לבאר תוכן הראי' בהפסוקים שאומרים לפני ההקפות, החל מהפסוק הראשון שבו מדובר אודות מתן-תורה – "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה):

ידוע פירוש רבינו הזקן (הובא בסה"מ תש"ד ע' 54) "אתה, דו, עצמות א"ס ב"ה, הראת, האסט זיך באוויזן, לדעת, אז מען זאל דיך וויסן, כי הוי' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, שהם ב' אופני ועיני השגה כו".

ובפסוק זה ישנם ב' קצוות: "אתה", עצמות א"ס ב"ה – תכלית העילוי: וביחד עם זה – "הראת לדעת", "לדעת" דייקא, באופן של ידיעה, ועד ש"הוי' הוא האלקים", היינו, שגם ב"אלקים" בגימטריא "הטבע" ניכר בגילוי שהוא הוי' שלמעלה מהטבע, ועד ש"אין עוד מלבדו", היינו, לא באופן שאין מציאות כלל, "אין עוד" (דברים שם, לט), כי אם "אין עוד מלבדו", שישנה מציאות העולם, אלא שמציאות העולם אינה "מלבדו", כיון ש"כל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו" (ל' הרמב"ם בריש הל' יסוה"ת. ומסיים

(בה"ד) "הוא שהתורה אומרת אין עוד מלבדו כו").

ועד"ז בהפסוק השני – "לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו" (תהלים קלו, ד): "נפלאות גדולות לבדו" – נפלאות, שאינם אלא בכוח העצמות (שבפסוקי אתה הראת דלפניו), ולא עוד, אלא, ש"גודל הנפלאות ידוע רק לו ית' לבדו", ע"ד פירוש חז"ל ש"אין בעל הנס מכיר בניסו", אלא רק "הוא לבדו יודע שהוא נס": וטעם הדבר – "כי לעולם חסדו", בשביל המשכה והגילוי ד"חסדו" ("חסדו" דייקא, חסד שלמעלה מהשתלשלות) בסדר השתלשלות ("לעולם"), ועד שפועל למטה מטה ביותר, בכ"ו דורות שלפני מ"ת שהיו ניזונין בחסדו של הקב"ה.

ועד"ז בהפסוקים שלאח"ז שבכו"כ מהם מודגש ענין הגילוי וההמשכה דדרגא נעלית עד למטה, כמו: "אין כמוך באלקים אדני ואין כמעשיך" (שם פו, ח) – שהגילוי ד"אין כמוך" נמשך גם בהדרגא ד"אלקים", בגימטריא הטבע, ובהדרגא ד"אדני", ע"ש ש"אתה אדון לכל בריותך", ועד להדרגא ד"מעשיך": "יהי כבוד הוי' לעולם ישמח הוי' במעשיו" (שם קד, לא), הגילוי דשם הוי' בעולם ובענייני עשי', ועד"ז "יהי שם הוי' מבורך (מלשון ברכה והמשכה) מעתה ועד עולם" (שם קיג, ב). ועד"ז בפסוקים שלאחריהם.

וזהו גם תוכן הראי' מפסוקי התורה על אופן השמחה דהקפות – שיש בה דוגמת ב' הקצוות הנ"ל, שמחה מצד ההתקשרות דישאל עם התורה וקב"ה שלמעלה מהשכל, וביחד עם זה, חודרת בכל מציאות האדם עד להעקב שברגל, כנ"ל.

ה.

ויש להוסיף בביאור הענין בעומק יותר:

הפסוק "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו" נאמר בנוגע למתן-תורה, שהי' מעין ודוגמת הגילוי דימות המשיח, שאז יקויים היעוד "ולא יכנף עוד מוריד והיו עיניך רואות את מורידך" (ישעי' ל, כ), כמבואר בתניא ש"כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה, כדכתיב אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו".

והנה, אע"פ ש"תכלית השלימות הזה של ימות המשיח . . . תלוי במעשינו ועבודתינו" (תניא רפ"ז), היינו, שעבודת האדם פועלת חידוש בהבריאה, שנבראת מלכתחילה באופן ד"אשר ברא אלקים לעשות", שפירושו "לתקן", ועי"ז "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" – מ"מ, כיון ש"ימות המשיח . . . הם תכלית ושלימות בריאת עולם הזה שלכך נברא מתחלתו" (תניא פל"ו), מובן, שמתחלת ברייתו יש בו בכח ובהעלם השלימות דימות המשיח.

ובלשון חז"ל "כל תולדות שבמקרא חסרים חוץ משנים, אלה תולדות השמים והארץ, ואלה תולדות פרץ", כלומר, אע"פ שהשלימות דימות המשיח ("אלה תולדות פרץ גו' וישי הוליד את דוד" דוד מלכא משיחא) היא נעלית יותר מהשלימות ד"תולדות השמים והארץ בהבראם", מ"מ, נאמר בשניהם "תולדות מלא" בשוה, כיון שהשלימות דימות המשיח ישנה כבר בכח ובהעלם בהתחלת הבריאה.

ועאכו"כ בנוגע לישראל שע"י עבודתם פועלים ומגלים בהעולם שלימותו האמיתית בימות המשיח – שכיון שהכח לזה הוא מפני ש"ישראל וקב"ה כולא חד, שלכן בכוחם ויכלתם לפעול חידוש בהבריה עד שנעשים בבחינת "שותף להקב"ה במעשה בראשית", מובן, שענין זה ישנו בהם מצד מציאותם (עוד לפני העבודה בפועל), וע"י העבודה בפועל ה"ז נמשך בגילוי.

ולהעיר, שעפ"ז יש לבאר גם סיפור הגמרא (סנהדרין צח, סע"א) אודות המענה של המשיח לר' יהושע בן לוי על שאלתו "לאימת אתי מר" – "היום", ולאחרי שר' יהושע בן לוי טען לאלוהו "דאמר לי היום אתינא ולא אתא" – (בתמי), פירש אליהו את דבריו של המשיח הכי אמר לך היום אם בקולו תשמעו":

לכאורה, הי' משיח עצמו צריך לומר "היום אם בקולו תשמעו", ויתירה מזה, שהי' צריך לומר בסדר הפוך, ש"אם בקולו תשמעו" יבוא "היום" (ע"ד לשון הכתוב "אם בחוקתי תלכו וגו' ואולך אתכם קוממיות"), ואעפ"כ, לא הקדים התנאי ד"אם בקולו תשמעו", ולא הזכירו כלל, אלא אמר בפשטות שיבוא "היום" ותו לא!?

ויש לומר הביאור בזה – ע"פ האמור לעיל שהשלימות דימות המשיח ישנה כבר מצד הבריה עצמה ומצד ישראל עצמם, ולכן, כששואלים אצל משיח "לאימת אתי מר", המענה הוא "היום", מבלי שיצטרכו להוסיף דבר: ורק כששואלים שבפועל עדיין "לא אתא", בהכרח "לתרץ" הקושיא היתכן נתקיימו דברי המשיח שיבוא "היום", ע"י ההוספה ד"אם בקולו תשמעו", שכנראה, רצונו של הקב"ה (שיוסיפו עוד יותר בהענין) ד"בקולו תשמעו".

ו.

עפ"ז יש להוסיף ביאור בהשייכות ד"אתה הראת לדעת גו' אין עוד מלבדו" (מעין ודוגמת השלימות דימות המשיח) לשמח"ת:

כיון שבשמח"ת נעשה כבר הגילוי והקליטה בפנימיות דעניני ר"ה, "זה היום תחלת מעשך זכרון ליום ראשון", שנעשה חידוש התהוות הבריה כולה עי"ז שישראל מכתירים את הקב"ה למלך, "מלך ישראל", ועי"ז "מלך על כל הארץ" – ה"ז באופן שניכר ומתגלה כח הפועל בנפעל, וכנוסח התפלות דר"ה: "וידע כל פעול כי אתה פעלת", גם בעולם העשי, שזהו תוכן הענין ד"אתה הראת לדעת גו' אין עוד מלבדו", כמו הגילוי במתן-תורה, ועד להגילוי בתכלית השלימות שבימות המשיח, שנעשה תיכף "היום" כפשוטו.

ומודגש גם בקריאת היום בתורה – "לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים", ועד"ז בגאולה העתידה לבוא, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו), ע"י "גואל ראשון (משה) הוא גואל אחרון": ומיד לאח"ז "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" – שרומז על "השמים החדשים והארץ החדשה" שבימות המשיח, שאז תתגלה השלימות ד"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם".

ונמצא, שאין זה שמחברים ב' קצוות, ב' דברים רחוקים זמ"ז מן הקצה אל הקצה, ענין הכי נעלה (ה"אותות והמופתים גו'", ועד ל"אתה", עצמות א"ס ב"ה), והמשכתו למטה

במציאות עולם (כנ"ל ס"ג-ד), כי אם, שמתגלה בעולם מציאותו האמיתית, היינו, שאין זה דבר נוסף על מציאות הבריאה, כי אם התגלות מציאות הבריאה לאמיתתה ובשלימותה, שרואים בגלוי שהיש הגשמי מתהווה בכל רגע מ"מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט כו". שזהו התוכן ד"אתה הראת לדעת גו' אין עוד מלבדו".

ועד"ז (ובמכ"ש וק"ו) בהנוגע לשמחה והריקודים דהקפות (לאחרי הקדמת פסוקי "אתה הראת") – שאין זה חיבור ב' קצוות, ענין שלמעלה מהשכל שנמשך וחודר עד לעקב שברגל (כנ"ל ס"ג), כי אם, שמתגלה המציאות האמיתית ד"ישראל וקב"ה כולא חד", שכל מציאותו עד להעקב שברגל היא "חד" עם קב"ה, ולכן, ע"י הריקוד בעקב שברגל מגבי' (לא רק את הגוף, הלב (מדות) והראש (שכל), אלא) גם את הס"ת, כפתגם הידוע שיהודי נעשה ה"רגלים" דהס"ת שעל ידו נעשה הריקוד בהס"ת, שבזה מודגשת מעלתן של ישראל שלמעלה מהתורה (שמחשבתן של ישראל קדמה אפילו לתורה), שלכן בכוחם וביכולתם לפעול ריקוד והגבהה בתורה.

ז.

ע"פ האמור לעיל, מובן, שהשמחה דשמח"ת שיעקר בהקפות קשורה עם הגילוי דיחמות המשיח, כמודגש בכל י"ז הפסוקים שאומרים לפני הקפות שמביאים טעמים על השמחה":

לכל לראש – הפסוק הראשון "אתה הראת לדעת גו' אין עוד מלבדו", שקאי על הגילוי דמ"ת, ששלימותו תהי' בימות המשיח, כנ"ל: ועד להפסוק האחרון, "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" – מהיעודים דימות המשיח, ורומז גם על השלימות דגילוי אלקות – "ציון", מלשון סימן, שאינו מציאות בפ"ע, אלא "סימן" על המציאות דאלקות, כמו "אנא סימנא בעלמא", ו"ירושלים", "ע"ש יראה וע"ש שלם", שלימות היראה, יראת בושת, שפועלת קירוב ויחוד דהירא עם זה שיראים ממנו, ובפרטיות יותר – ב' אופנים ודרגות בגילוי אלקות לעתיד לבוא, כידוע ש"ציון" היא בחי' הפנימיות ו"ירושלים" היא בחי' החיצונית, פנימיות המלכות וחיצונית המלכות, "כתר עליון איהו כתר מלכות": ומ"ציון ו"ירושלים" נמשך גם בכל העולם ע"י "תורה" ו"דבר הוי".

ועד"ז בנוגע לט"ו הפסוקים שבינתיים – ומן המאוחר אל המוקדם: "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דוד ודור" (תהלים קמה, ג) – גילוי מלכותו של הקב"ה בכל הדרגות שבגדרי העולם (מקום זמן), בכל המקומות ("כל עולמים") ובכל הזמנים ("בכל דור ודור").

"ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו וישיענו זה הוי' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו" (ישעי' ב, ג) – מיעודי הגאולה, כולל גם הפירוש ד"ביום ההוא", ש"יום" ה"ע הגילוי, ו"ההוא" ה"ע ההעלם, והפירוש ד"ביום ההוא", גם הבחי' הכי נעלית שמצד גודל

מעלתה היא בהעלם, נמשכת ובאה בגילוי, ועד לאופן ש"מראה באצבעו ואומר זה", וב"פ זה, ובאופן ד"קיונו", מלשון קו שדממורה על ההמשכה, ולשון רבים, הן הקץ דגילוי והן הקו דהעלם, ועד ש"נגילה ונשמחה בישועתו" – ישועת הקב"ה לכאור"א מישראל בעניניו הפרטיים, והישועה הכללית דכלל ישראל, ועד לישועותו של הקב"ה עצמו, כמ"ש "בכל צרתם לו צר", וכמארז"ל "בכל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם", ולכן "הכתיב גאולה לעצמו" (פרש"י דברים ל, ג).

"בעבוד דוד עבדך אל תשב פני משיחך" (תהלים קלב, י) – דרגתו של דוד כפי שהוא "עבדך", ענין הביטול, בבחי' מרכבה, שלכן זכה להיות רגל רביעי דהמרכבה, ועד שנעשה "משיחך", דוד מלכא משיחא, ובזה גופא – פני משיחך", הפנימיות ד"משיחך".

"כהניך ילשבו צדק וחסידך ירננו" (שם ט) – עבודת הכהנים בביהמ"ק בהיותם לבושים בגדי כהונה ועבודת הלויים ("חסידך", כמ"ש בפרשתנו (פרשת ברכה, לג, ח) "וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידך") בשירה וזמרה.

"קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך" (תהלים שם, ל) – המנוחה האמיתית (מנוחת הקב"ה) בהמקום שבחר להשרות שכינתו, בית המקדש הנצחי, "מקדש אדני-כוננו וידך", שבו מתגלה "אתה", "אתה הראת לדעת", ע"י הארון, ובכל תוקף הגילוי, "ארון עוזך".

"ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וינסו משנאיך מפניך" (במדבר י, לה) – שאף שהיתה מציאות ד"אויבך" ו"משנאיך" שהתנגדו להגאולה ובנין ביהמ"ק, מתהפכת (מתחיל מביטול התנגדותם עי"ז ש"יפוצו" ו"ינסו", אבל אינם בטלים, אלא אדרבה – מתהפכים) לטוב.

"ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל" – כולל גם האמירה ד"ויאמר משה", כולל משה שבכאור"א מישראל שהיא "לרצון לפני אדון כל", ובמילא פועלת פעולתה.

"ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (תהלים כט, יא) – הגילוי דמ"ת, "אין עוז אלא תורה", וכן ענין ה"שלום", ש"התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", ועאכו"כ בנוגע לישראל, "יברך את עמו בשלום", ועד להשלימות ד"שלום" לעתיד לבוא.

"ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד" – התגלות מלכותו של הקב"ה בכל פרטי הדרגות דעבר הוה ועתיד, "לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו".

"ואמרו הושיענו אלקי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך" – תפלתם של כל ישראל יחד ("ואמרו" לשון רבים), האנשים והנשים והטף, על הגאולה.

"יהי ה' אלקנו עמנו כאשר הי' עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו" (מלכים א ח, נז) – כפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ש"הגם שאין אנו יכולים להידמות לאבותינו", מבקשים ובוטחים ש"יהי גו' עמנו כאשר הי' עם אבותינו גו'", ווישענו מן הגלות כו'.

"יהי שם הוי' מבורך מעתה ועד עולם" – המשכה וגילוי ד"שם הוי'" באופן נצחי, "עד עולם" מלשון נצחיות.

"יהי כבוד הוי' לעולם ישמח ה' במעשיו" – ש"כבוד הוי'" (הארה, כמו שם) נמשך

ומתגלה "לעולם", ו"ישמח הוי' במעשיו", שע"י "מעשיו" שנתהוו מעצמותו ומהותו ית' ניתוסף שמחה בשם הוי'.

"אין כמוך באלקים אדני ואין כמעשיך" – הגילוי ד"אין כמוך" גם בהגדרות הקשורות עם מציאות "הטבע" ו"כל בריותך" (תוכן השמות דאלקים ואדני, כנ"ל ס"ד), עד ל"מעשיך". והכח לזה - "לעושה נפלאות גדולות לבדו, עד לבחי' "אתה", "אתה הארת לדעת כי גו' אין עוד מלבדך".

ומסיימים "אב הרחמים היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים, כי בך לבד בטחנו מלך א-ל רם ונשא אדון עולמים".

וע"פ מנהג חב"ד בשנים האחרונות מוסיפים לאח"ז הפסוק "והי' זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך" – שכל עניינים אלו נעשים באופן של פריצת גדר, ועד שנמשך ונפעל ב"כל משפחות האדמה", כמ"ש "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד".

(ספר השיחות תש"נ שיחת ליל שמחת תורה)

זההיר כ"ק מ"ח אדמו"ר [מוהרי"צ] בשם אביו כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) ב"ע: די פערציג-אכט שעה פון שמיני עצרת און שמחת תורה דארף מען זעהר מייקר זיין, יעדע רגע קען מען שעפן אוצרות מיט עמערס און קאדקעס (חביות) בגשמיות וברוחניות, און דאס איז ע"י הריקודים. [יש לייקר את ארבעים ושמונה השעות של שמיני עצרת ושמחת תורה. בכל רגע יכולים לשאוב אוצרות בדליים וחביות בגשמיות וברוחניות, וזאת ע"י הריקודים.]

(ספר המנהגים)

בראש השנה לעת ערב העולם הוא בהתעלפות, וחרד שתשוב חיותו אליו. בשמחת תורה, בשעת ברכת "שהחינו" על התורה, נרגע העולם ושב לאיתנו.

(ליקוטי דיבורים עמ' ה)

"וישר כחך עשי ברת"

ביאור סיומה של תורה במעשה שבירת הלוחות – שבח
התורה ושבחו של משה, והקשר לשמחת-תורה.

ולא קם נביא עוד בישראל כמושה אשר ידעו ה' פנים אל פנים:
לכל האתת והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו:
ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל:
דברים ל"ד י"ב

לעיני כל ישראל - שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם
שנאמר (לעיל מ, יז) ואשברם לעיניכם,
והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר (שמות ל"ד, א) אשר שברת, וישר כוחך ששברת:
רש"י שם

א. עה"פ "ולכל היד החזקה גו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל" – סיומה וחומתה של פ' ברכה ושל כל התורה – מפרש רש"י התיבות "לעיני כל ישראל": שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אשר שברת, וישר כוחך ששברת. והמקור לפרש ש"לעיני כל ישראל" קאי על שבירת הלוחות הוא בספרי עה"פ, וז"ל: שבברי לוחות נאמר. . "ואשברם לעיניכם

וכאן הוא אומר אשר עשה משה לעיני כל ישראל. ולכאורה תמוה: פירוש זה אינו ע"ד הפשט כלל, שהרי הכתובים כאן מדברים בשבחו של משה וגודל מעלותיו, וכפרש"י על הכתובים כאן: "אשר ידעו ה' פנים אל פנים" – שהי' לבו גס בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה; "ולכל היד החזקה" – שקיבל את התורה בלוחות בידיו; "ולכל המורא הגדול" – נסים וגבורות שבמדבר הגדול

עם חטא העגל שעליו נאמר "וביום פקדי ופקדתי וגו").

ועוד – העיקר חסר מן הספר: בלשון הכתוב ("לעיני כל ישראל") נרמז רק ע"ד המעשה דשבירת הלוחות לעיניהם, ואין כאן שום רמז לשבחו של משה (הסכמת השם על ידו).

ב. גם צריך להבין:

(א) רש"י מדייק לומר "לשבור את הלוחות לעיניהם שנאמר ואשברם לעיניכם", לפי שבזה הוא הרמז בלשון הכתוב "לעיני כל ישראל". אבל הא גופא טעמא בעי – מדוע בא הכתוב לרמז את הענין דשבירת הלוחות דוקא באופן השבירה שהיתה "לעיני כל ישראל", שלכאורה אינו אלא ענין צדדי [ובפרט, שאינו ענין מיוחד לשבירת הלוחות דוקא שהרי כמה מהענינים המנויים בהכתובים כאן נעשו "לעיני כל ישראל", כנ"ל מהמפרשים]?

(ב) מהו הדיוק בלשונו של רש"י "נשאו לבו לשבור את הלוחות" – דלכאורה (א) הול"ל בקיצור "ששבר את הלוחות", (ב) עכ"פ הול"ל לרש"י לנקוט "עלה בדעתו" – כהמשך לשון רש"י עצמו "והסכימה דעת הקב"ה לדעתו",

ומה ענין נשיאת לב לשבירת הלוחות?

ג. ומכל הנ"ל מוכרח לומר, שלדעת רש"י יש בהפעולה דשבירת הלוחות עצמה ענין נעלה ביותר המורה על מעלתו ושבחו של משה רבינו.

[ובהמשך לשון רש"י "והסכימה דעת הקב"ה לדעתו" אין כוונתו שזהו כל תוכן השבת, אלא – תוספת ראי' שבשבירת הלוחות יש שבת, וראה רמב"ן (ב"ב יד, ב) דשבירת הלוחות חביבה לפני המקום, דאל"כ לא הי' אומר לשומם בארון, ע"ש.

והנורא –

ואיך מתאים שלאחרי מעלות גדולות ונפלאות אלו, יסיים הכתוב (ב"לעיני כל ישראל" –) ש"נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם"!?

ורש"י – שבפירושו עה"ת לא בא "אלא לפשוטו של מקרא" – הו"ל לפרש ככמה פשוטי המקרא, ש"לעיני כל ישראל" (אינו ענין בפ"ע, אלא) בא בהמשך ל"היד החזקה" ו"המורה הגדול" – ש"נעשו לעיני כל ישראל".

מפרשי רש"י כתבו, שמטעם זה מוסיף רש"י (ממקום אחר בחז"ל) "והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שיברת ישר כחך ששברת" – להדגיש דעם היות ששבירת הלוחות מצ"ע אינה ענין של מעלה, מ"מ יש בזה משום שבח בנוגע למשה שהרי "הסכים השם על ידו".

אבל תירוץ זה צ"ע, שהרי סו"ס שבירת הלוחות עצמה היא דבר בלתי רצוי והיפך השבח לגמרי.

ודוחק גדול לומר שכדי לרמז "שהסכים השם על ידו", מצרף הכתוב את הענין דשבירת הלוחות (ענין שמצ"ע הוא בלתי רצוי בתכלית) עם כל המעלות הנפלאות של משה (נבואתו, האותות בארץ מצרים, קבלת הלוחות וכו'), ומה גם – בסיומם וחותמם!

[ובפרט שתוכן שבח זה "הסכים השם על ידו" – מצינו אצל משה בענין נעלה וטוב, "הוסיף משה יום אחד מדעתו". נוסף לזה שמצינו כמה פעמים, שע"י תפלתו פעל משה שהקב"ה יבטל גזירה על ישראל וכי"ב – ומה טעם שהביא הכתוב את הענין דהסכים הקב"ה – דוקא בשבירת (הקשור

וקרע כתובתה אמר אם יאמר המלך להורגה
אומר לו עדיין אינה אשתך . . המלך זה
הקב"ה השפחות אלו ערב רב והשושבין
זה משה ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל".
והיינו, שכוונת משה בשבירת הלוחות
היתה כדי להגן על ישראל ולהצילם מעונש
כו' (כמו קריעת הכתובה ע"י השושבין).

ואף שבמקומו ממש, על הפסוק (שמות
לב, יט) "וישלך מידי את הלוחות וישבר
גו", מפרש רש"י "אמר מה פסח שהוא אחד
מן המצוות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל
בו התורה כולה כאן וכל ישראל מומרים
ואתננה להם" (בתמי') - היינו ששבירת
הלוחות היתה משום שאין ישראל ראויים
לקבל את התורה,

הרי מזה שרש"י אינו מביא ב' הענינים
בתור שני פירושים, מובן, שלשיטת רש"י
תרוייהו אית בה, ששתי כוונות היו למשה
בשבירת הלוחות: א) מפני כבוד התורה -
שלא רצה ליתן אותם ל"מומרים", ב) בשביל
הגנת ישראל.

ויש לומר, שהטעם הראשון ("כל ישראל
מומרים ואתננה להם") בא בעיקר לבאר העדר
נתינת הלוחות לישראל - אבל אינו טעם
(מספיק) לשבירת הלוחות (שזהו היפך כבוד
התורה); ואילו לטעם השני מוסבר היטב
מה שהביאו לשבירת הלוחות - בדוגמת
קריעת הכתובה ע"י השושבין.

ומזה מובן לעניננו - שבחו ומעלתו
של משה בשבירת הלוחות, שתוכן השבח
(שאליו מתכוון רש"י כאן) מודגש (בעיקר)
בהטעם ששבירת הלוחות היא בשביל
הצלת ישראל, דוגמת קריעת הכתובה ע"י
השושבין להציל את ארוסתו של המלך,
שבגלל זה נאמר לו "פסל לך . . אשר שברת

ועכצ"ל שאינו רק משום שמשה הי' צודק
בשבירתם, אלא שיש בזה ענין של מעלה
וחביבות].

ומכיון שזה נאמר לאחרי כל המעלות
הנפלאות של משה רבינו, מובן, כנ"ל, שלא
זו בלבד שבשבירת הלוחות יש מעלה, אלא
שמעלה זו עולה על המעלות שנמנו לפני'
(כולל קבלת הלוחות - "שקיבל את התורה
בלוחות בידיו").

ובזה מתורצת עוד תמי' בהענין: ידוע
הכלל ש"מסיימים בטוב" - וכיצד יתכן,
שסיום וחותם התורה כולה ("סיומה" (גמרה)
של תורה") יהי' ע"ד שבירת הלוחות, ענין
בלתי רצוי בתכלית?

ושאלה זו היא גם בנוגע ללשון רש"י
עצמו, שמסיים פירושו על התורה בתיבת
"ששברת" - דלכאורה, אפילו אם ישנו הכרח
לפרש ש"לעיני כל ישראל" קאי על שבירת
הלוחות, הו"ל לרש"י לסדר את דבריו באופן
שסיומם לא יהי' בתיבת "ששברת", ענין
בלתי רצוי, כ"א בהתיבות "יישר כחך" או
"הסכימה דעת הקב"ה לדעתו" וכיו"ב.

ועכצ"ל, כנ"ל, שבשבירת הלוחות עצמה
יש ענין של מעלה ושבח גדול ביותר למשה,
לכן מסיימת התורה ב"שנשאו לבו לשבור
את הלוחות"; ולכן גם רש"י מסיים פירושו
על התורה דוקא בתיבת "ששברת".

ד. וי"ל ביאור כל זה ע"פ מה שכתב רש"י
לפנ"ז במקומו, בביאור הטעם דשבירת
הלוחות:

על הפסוק (שמות לד, א) "פסל לך שני
לוחות אבנים כראשונים גו" מפרש רש"י
פסל לך - משל למלך שהלך למדינת הים
והניח ארוסתו עם השפחות מתוך קלקול
השפחות יצא עליה שם רע עמד שושבינה

"היד החזקה" - שכן, רק בשבירת הלוחות בא לידי ביטוי גודל מסירת נפשו של משה רבינו עבור ישראל, שבשביל להגן עליהם שבר את הלוחות.

ו. ובזה מתורץ גם דיוק לשון רש"י (דלעיל ס"ב) - "שנשאו לבו לשבור הלוחות": לשון זה (נשיאת הלב) מורה על תנועה של נדיבות לענין טוב (ע"ד הלשון גבי נדבת המשכן "כל איש אשר נשאו לבו", ועוד) - כלומר, ששבירת הלוחות היתה תוצאה מגודל הרגש של אהבת ישראל בלבו של משה, עד כדי למסור נפשו בשביל הגנת ישראל.

ולכן נקט רש"י "שנשאו לבו" ולא "עלה בדעתו" - כי רגש אהבת לבו לישראל הוא הוא שהביאו לשבור את הלוחות.

ויש להוסיף (ע"ד הרמז עכ"פ) - שבלשון "נשאו לבו לשבור הלוחות" מרמז רש"י, שכדי "לשבור הלוחות" הוזקק משה לענין של הרמה והגבהה ("נשאו") ברגש שבלב, שהרי כבוד התורה שלו ויראתה היו גדולים מאוד, ולכן, כדי "לשבור הלוחות" היה צריך לנשא את האהבה שבלב עוד יותר, והיינו לעורר בליבו אהבת ישראל גדולה כ"כ - עד כדי שתכריע את יראת וכבוד התורה שלו, ולשבור את הלוחות כדי להציל את ישראל.

וי"ל שזהו גם הטעם ע"ז שהכתוב מרמז את הענין דשבירת הלוחות בהתיבות "לעיני כל ישראל": זה שמשה שבר את הלוחות "לעיני כל ישראל" ("ואשברם לעיניכם"), הוא א) שבחו של משה, מסנ"פ עבור ישראל גברה אפילו על היפך כבוד התורה לעניני כל ישראל. ולהוסיף ע"ד הרמז ב) כדי לנטוע בליבן של כל ישראל, עד סוף כל הדורות, הענין של אהבת ישראל בתכלית

- יישר כחך ששברת".

ה. ועפ"ז יש לבאר במה היא מעלת שבחו של משה בשבירת הלוחות יותר משאר מעלותיו:

מובן בפשטות - פשוטו של מקרא - גודל ויוקר ערכם של הלוחות ובפרט בעיני משה רבינו, שהרי "הלוחות מעשה אלקים המה". מכתב אלקים" (שמות לב, טז), והוא זכה לקבלם מידי הקב"ה בכבודו ובעצמו - נוסף על החביבות שלו לדברי תורה בכלל.

ואעפ"כ, כאשר ראה משה רבינו, הרועה הנאמן והאוהב ישראל, שיש מקום לחשש, שמציאותם של הלוחות (שהם בדוגמא "לכתובה") יכולה לפגוע בישראל ח"ו, לא היסס כלל וכלל לרגע (ואף לא שאל את הקב"ה), ותיכף ומיד שבר את הלוחות כדי להצילם מעונש.

ולא עוד אלא ששבירת הלוחות היתה כדי להציל רק חלק הכי קטן שהיו במצב ירוד ביותר, שנכשלו בחטא העגל, ואעפ"כ כדי להגן עליהם לא היסס משה רבינו לשבור את הלוחות (הראשונות).

וזוהי מעלתו הנפלאה של משה רבינו, מנהיג ישראל, רועה נאמן של ישראל; לא זו בלבד שהפקיר את כל מציאותו כדי להגן על כלל ישראל (וכמ"ש "ואם אין מחני נא מספרך", "מכל התורה כולה"), אלא עוד זאת, ששבר את הלוחות שקיבל מיד הקב"ה בכבודו ובעצמו, כדי להגן על אלה שנכשלו בחטא העגל!

ולכן, לאחרי שהתורה מונה כמה וכמה מעלות גדולות ונפלאות של משה רבינו, מסיימת התורה במעלה הגדולה ביותר - "לעיני כל ישראל", "שנשאו לבו לשבור הלוחות", מעלה גדולה יותר מקבלת הלוחות

השלימות.

נמצא, שבתבות "לעיני כל ישראל" נרמז שבחו של משה בשבירת הלוחות – גודל אהבת ישראל שלו.

ז. אמנם עדיין צריך ביאור:

ע"פ הכלל ד"הכל הולך אחר החיתום" מסתבר לומר, שסיום וחותם התורה (גמרה של תורה) צ"ל בענין המבטא את (שלימות) מעלת התורה.

ותמוה: אף שע"פ הנ"ל יוצא, שסיום התורה הוא בדבר טוב – שבחו של משה בענין גודל אהבתו ומסירות נפשו עבור ישראל, וגם יש בו משום גודל מעלתם של ישראל, שגם כשהם במצב ירוד ביותר, הנה כדי להגן עליהם ולהצילם מעונש כו' כדאי אפילו לשבור את הלוחות,

מ"מ בנוגע לתורה עצמה – ה"ז היפך השבח, שכן שבירת הלוחות ה"ז "ביטולה של תורה" (והיפך כבוד התורה)!

ויש לומר הביאור בזה:

איתא בתנא-דבי-אליהו-רבה (פ"ד): "שני דברים יש בעולם . . . תורה וישראל אבל איני יודע איזה מהם קודם, אמרתי לו בני אדם אומרים תורה קדמה . . . אבל אני אומר ישראל קדמו".

ולכאורה אינו מובן: מהו הספק איזה מהם קודם (עד שצריכים לאליהו לחדש "אני אומר ישראל קדמו") – הרי כל ענין התורה לא יתכן בלי ישראל שלהם נאמרו ציווי התורה (כהמשך התדבאר – שאינו מובן מעיקרא מה קס"ד?!) והם המקיימים אותם, ועכצ"ל שישאל קדמו, וכמפורש במדרש "מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר . . . אילולי . . . ישראל עתידים לקבל את התורה לא היה כותב בתורה צו את בני"

דבר אל בני"?

אלא הביאור בזה – שממ"ש "צו את בני" דבר אל בני" נלמדת (רק) קדימה בזמן, אבל בנוגע לקדימה במעלה אפשר לומר שהעיקר היא התורה (שהיא קדמה במעלה ובחשיבות לישראל), ומעלתם של ישראל היא שרק הם בכוחם וביכלתם לקיים ציווי התורה; וזהו החידוש ד"אני אומר", שקדימה זו היא בעיקר קדימה במעלה, מעלתם של ישראל, "ישראל קדמו". ואולי י"ל יתרה מזה שהתורה נתנה כדי לגלות מעלתם של ישראל.

וזהו גם תוכן החילוק בין שני הטעמים לשבירת הלוחות שבפירושו רש"י:

בטעם הא' – "כל ישראל מומרים ואתננה להם" – מודגשת מעלת התורה על ישראל, שמעלת ישראל היא בזה שהם מקיימים וממלאים ציווי התורה, ולכן, בהיותם "מומרים" אין לתת להם את התורה;

ואילו בטעם הב' – מודגשת מעלתם של ישראל על התורה, עד כדי כך, ששוברים את הלוחות כדי להציל את ישראל – דישראל קדמו לתורה (והתורה היא בשביל ישראל). ח. ובזה יובן הקשר ד"לעיני כל ישראל" (שבירת הלוחות) עם "גמרה של תורה":

ב"גמרה של תורה", סיומה וחותמה של כל התורה כולה, המקום בו בא התוכן דכל התורה כולה. וענין זה מודגש בהתיבות, בהענין ד"לעיני כל ישראל", "שנשאו לבו לשבור את הלחות לעיניהם" – לומר לך, שכאשר מסיימים את כל התורה כולה, יודעים ששלימותה ותכליתה של התורה היא – "צו את בני" דבר את בני", "ישאל קדמו" (שבגלל זה נשאו לבו לשבור את הלוחות).

וענין זה מודגש בשמחת תורה – שאז

את התורה, ועד כדי כך ש"ישראל הם החתן והתורה . . היא הכלה", היינו, שישראל הם "משפיעים לגבי התורה".

וענין זה – שבכחן של ישראל לשמח את התורה – הוא מפני מעלתם של ישראל, שקדמו לתורה, "ישראל קדמו".

ומכיוון שבשמח"ת מתגלית מעלתן של ישראל שקדמו (גם) לתורה, לכן קורין ב"גמרה של תורה", "לעיני כל ישראל" (שבירת הלוחות כדי להגן על ישראל), שבזה מתבטאת שלימותה ותכליתה של התורה – "צו את בני דבר אל בני".

(ליקוטי שיחות חלק ל"ד עמ' 217 ואילך)

קורין "לעיני כל ישראל", "ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה":

בשמח"ת (יר"ט שני של שמע"צ) מודגשת ומתגלה מעלתן של ישראל - "פר אחד איל אחד" (שקוראים אז בתורה למפטיר) "כנגד ישראל", "פר יחידי . . כנגד אומה יחידה, משל למלך . . אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך", היינו שהענין דשמח"ת הוא – "היו לך לבדך ואין לזרים אתך", ובלשון הזוהר ("ג לב, א) – "לא אשתכח במלכא אלא ישראל בלחודוהי".

ולא עוד, אלא שהדגשת וגילוי מעלתן של ישראל בשמח"ת היא – גם לגבי התורה:

ב"שמחת תורה" – שני פירושים: א) שמחת ישראל בתורה (שמחין . . לגמרה של תורה), היינו שע"י שהתורה נעשית שמחה בישראל, ב) ע"ז שישראל משמחין

גאוותו של מלאך מיכאל

רבנו הזקן סיפר, שבפעם הראשונה שדיבר הבעל שם טוב עם תלמידיו אודות שמחת תורה, סיפר: שמחת תורה בכלל מאחרים יהודים. זמן התפילה בשבת וביום טוב בכלל מאוחר מאשר בימות החול, ובפרט בשמחת תורה מאחרים קצת בשינה, בגלל ההקפות וסעודת יום טוב. אך למלאכים אין עבודה זו, הרי הם קמים בשמחת תורה באותה שעה כמו בכל יום. הם רוצים לומר שירה, אך בלי נשמות אין הם יכולים, ככתוב "ברן יחד כוכבי בקר", ולכן הלכו לכבד את גן העדן. והנה מוצאים הם שם דברים שאין הם יודעים מה הם: נעלים, סנדלים, ותמהו מאד. הם היו רגילים למצוא בגן עדן ציצית, תפילין, אבל לא נעלי בית.

קמו והלכו לשאול את מלאך מיכאל. והוא ענה להם, שזה הסחורה שלו, והסביר להם, שזה מההיריקודים עם התורה, והחל למנות את נעלי הבית: אלה הם מקאמינקה, אלה הם ממזריטש כו'.

ובכך התגאה מלאך מיכאל על מלאך מט"ט הקושר כתרים לקונו מתפילותיהן של ישראל, ואילו הוא - מלאך מיכאל - יעשה כתר יותר טוב מנעלי הבית הקרועות שמריקודי שמחת תורה.

החסיד ה'חרש'

בשמחת תורה תרנ"ב היה שלמה הצהוב - שלמה דער געלער - בליובאוויטש. שלמה היה גבה קומה וכשהיה מחזיק ב'עץ החיים' ורוקד, היה הדבר ניכר מאד, וכולם ראו שהוא רטוב מהריקוד. אמר עליו אבי - שהוקיר אותו מאוד - שהוא נכד טוב. החסיד ר' אלי' בער החרש היה סבו של שלמה הצהוב. ר' אלי' בער היה בעל חוש שמיעה טוב, אלא קראו לו 'החרש', מפני שבילדותו, כשהיה אצל רבינו ה"צמח צדק", ושמע חסידות, ובתוך הדברים שמע שרכילות ולשון הרע לא צריכים לשמוע, פעל הדבר עליו, שלא ישמע אפילו אבק לשון הרע ואבק רכילות. ולכן קראו לר' אלי' בער 'החרש'.

התרעננות הנשמה בשמחת תורה

החסיד ר' אלי' בער סיפר, שפעם שאלו את הוד כ"ק רבנו ה"צמח צדק", מה ההפרש בין העבודה של חודש אלול ותשרי לבין העבודה של שמחת תורה. וענה בקצרה: ישראל ותורה הם בן ובת. האב דורש ותובע מהבן יותר מאשר הבת, ומתקרב ונהנה מהבת יותר מן הבן. ביאורו של דבר הוא: חודש אלול, כשעושים חשבון הנפש, נעשה רע מאוד על הלב, מתפשטים מעיני עולם הזה. לאחר מכן בראש השנה, האדם הוא בבחינת 'קנטוניסט',

העבודה בעשרת ימי תשובה היא לבדוק כל תנועה ותנועה. ביום כיפור עומדים לפני הוי'. בנעילה - אומר הרבי האמצעי - מתעוררת גם בקל שבקלים הנקודה הפנימית למסור נפשו על קידוש השם בפועל ממש. ובחג הסוכות כאשר מגיע הושענה רבה, כשהוא מקבל את הפיתקא, הרי הוא הולך להתחשבון, בטענו: ריבוננו של עולם, מדוע מגיע לי כך, ונעשה בטל בהעדר תפיסת מקום, שאין לו מקום כלל, רק בכך שהוא תופס עצמו ב'עץ החיים', ויוצא בריקוד עם התורה. ובזה כולם שווים, גם אלה שבעשרת ימי תשובה ויום הכיפורים היו רחוקים, אך בשמחת תורה היו תופסים עצמם ב'עץ החיים'. לא היה להם הרגש של גילוי, אך הנשמה התרעננה. הרי שהריקוד של שמחת תורה הוא בעונג נשמתי והאחיזה ב'עץ החיים' של ספר תורה מביא חיות בקיום מצוות.

אמת לאמיתו

ריקודים של יהודים בשמחת תורה, עושה רושם למעלה, הרבה יותר מאשר חידושים מסויימים בש"ס ורמב"ם. החידושים ספק שהם אמת, ובוודאי לא אמת לאמיתו, ואילו ריקודי שמחת תורה ושמחת ישראל הם בוודאי אמת מצד הנשמה.

רגע בשח"ת הוא שנה

בשמיני עצרת תרס"ב, כשרקדו יחד, הצטרפו אנשים שבמשך כל השנה לא הייתה להם שייכות לתורה, וגם הם רקדו. עמד אז מישהוא מהצד וגיחך מהם. אמר לו אבי: אתה מחלל את הקודש. לאחר מכן אמר אבי: כל רגע בשמחת תורה הוא שנה.

קניה בהקפה, הניכוי והריוח

השמחה של שמחת תורה היא על החשבון, חנווני עני כשנותנים לו סחורה בהקפה על החשבון, הוא מאושר על שמאמינים לו, אצל חנווני כמו אצל כל הסוחרים מהווה הנאמנות מה שמאמינים לו עיקר המחיה, אך העיקר הוא כשמצליחים למכור את הסחורה ובריוח.

השמחה היום - בשמחת תורה - היא על שנותנים בהקפה על החשבון, ברם השמחה האמיתית היא כאשר החנווני פורע את מה שמגיע ממנו עבור הסחורה, מנכה את כל ההוצאות ונשאר לו במזומן סכום מסויים יפה.

הרגיעה מההתעלפות

בראש השנה לעת ערב העולם הוא כמעולף, וכמו מי שמתעלף אחוז העולם רעדה שחיתו תשוב אליו. ובשמחת תורה, בברכת שהחיינו על התורה, נרגע העולם.

ריקודים שמעניקים חיות

שמחת תורה הוא הזמן של שמחה, המצוה היא שמחה. פסח הוא הזמן של אכילת מצה. ראש השנה - מצות תקיעת שופר. יום הכיפורים - מצות עינוי, "ועיניתם את נפשותיכם". מועדים בכלל הם זמן שמחתנו, והשמחה היא לפי ערך העבודה הקודמת בראש השנה ויום הכיפורים. אף על פי כן קיים הבדל, העבודה של ראש השנה היא הזת הנפש, דבר שהוא קשה מאוד. גם אחרי חשבון הנפש של אלול והתעוררות בימי הסליחות, קשה מאוד הענין של הזת הנפש, אך השמחה של שמחת תורה היא בכל בני ישראל, קטן וגדול, תלמידי חכמים ואנשים פשוטים בשוה, וכמאמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שהריקודים המסורים של שמחת תורה מעניקים ליהודים חיות בתורה ומצוות בכל השנה.

גילוי עצם הנשמה בשמחת תורה

שמחת תורה תקע"ו בשעת ההקפות, רקד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" רבות. אברכים בריאים לא יכלו להחזיק אתו, אחרים נפלו מעייפות, ואב-הסבא המשיך בריקוד בהכרזו: "ריקדו יהודים, ריקדו, שימחו בשמחת התורה, ובזכותה תזכו לחיי בני ומזונא רויחא".

הרבנית חי' מוסיא נכנסה אל אביה הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי והתאוננה, שהוא - הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בעלה - מעייף את קהל החסידים בריקודיו. היית צריך לראות בעצמך - אמרה לאביה הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי - איך הוא מופשט לגמרי. הסבא - הוד כ"ק רבנו הזקן - אמר לי עליו שיש לו חושים רחבים וגדולים.

ענה לה הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי:

אצלו - אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" - מאיר כעת גילוי האור של שמחת התורה כפי שהיה בבית המקדש. בית המקדש נקרא "לבנון". לבנון הוא חיבור של ל"ב נתיבות חכמה עם נ"ן שערי בינה. יונה בן אמיתי זכה בשמחת בית השואבה לגילוי הנבואה, והוא - ה"צמח צדק" - זוכה, על ידי שמחת התורה שלו, לגילוי עצמות נשמתו כפי שהיא בעצילות ולמעלה מזה. לתורה עצמה יש עליה בעצמות עצמותו יתברך משמחתו של ה"צמח צדק" - בשמחת התורה.

מוצאי שמחת תורה אחרי מעריב היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" לובש מעיל

משי אחר, שכן מעיל המשי שלו היה מלא זיעה וקרוע. כשהסבא - ה"צמח צדק" - היה הולך לחדרו המיוחד, היו גדולי חסידי אדמו"ר האמצעי מקבלים חתיכות מהבגד הקרוע כסגולה להצלחה בתורה ועבודה.

פתיחת הכלים החתומים

הרבי 'הרי"צ' אמר: בשמע"צ נותנים אור עצמי בכלים, אלא שהכלים הם סגורים וחתומים. וכיצד פותחים אותם? על ידי הריקודים. כשרוקדים בפשטות, בגלל שזה שמחת תורה, בגלל שהתורה שמחה, ובגלל שנותן התורה שמח, על ידי ריקודים אלה נפתחים הכלים החתומים.

בשעת ההקפות נפתחים שערי השמים, כי שמחת התורה פותחת את כל הדלתות והשערים של כל ההיכלות.

נספח

“לכל בני ובנות ישראל”
ג' מכתבים כלליים אשר שלח
כ"ק אדמו"ר זי"ע בהכנה
לימי חודש תשרי ה'תשד"מ

ההוראה מקביעות ראש השנה בימים חמישי ושישי

ב"ה, ערב ח"י אלול, ה'תשמ"ג,
ברוקלין נ.י.

אל כל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

שנים עשר הימים האחרונים של השנה, מח"י אלול ועד ראש השנה, מיועדים, כידוע, באופן מיוחד לעריכת חשבון נפש על כל שנים-עשרה חדשי השנה החולפת, יום לחודש, ולהכנה מוגברת לקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה. משמעות הדבר, בראש ובראשונה, התבוננות מעמיקה יותר בתוכנו ומשמעותו של ראש-השנה, ובלקחים והוראות שיש להסיק מכך, – כאשר הנקודה הראשונה והכללית שבדבר היא, שראש-השנה הוא יום ההכתרה של בורא העולם ("שתמליכוני עליכם"), יחד עם קבלת עול מלכותו, ומיד לאחר מכן – קבלת עול מצוות, מצוותיו של מלך ישראל מלך העולם ("קבלו גזירותי").

* * *

בתוספת להוראות הכלליות של ראש השנה, ועד למעשה בפועל, שהרי המעשה הוא

העיקר, מתווספות מדי שנה הוראות מיוחדות הקשורות בקביעות הימים שבשבוע שבהם חל ראש-השנה, פרשת השבוע, וכיוצא בזה.

השנה חלים ימי ראש-השנה – ביום חמישי בשבוע וביום שישי בשבוע (ערב שבת), ימים המוליכים מיד ישר אל יום שבת-קודש.

דבר זה מדגיש כי ההכתרה וקבלת עול מצוות, שבני ישראל "עושים" ומכריזים עליהם בקול רם ובתקיעת שופר וכו', והם מקבלים עליהם לקיים וליישם אותן בפועל בכל יום ובכל הימים של השנה החדשה, צריכות להיות באופן שיקיף את כל העניינים לפרטיהם של ההתנהגות היום-יומית, ולהפוך אותם כולם, כולל גם עניני הרשות, לקדושה ומצוה.

במילים פשוטות: כל הפעילויות (מעשה, דיבור, מחשבה) של חיי היום-יום, כולל גם אכילה, שתי', שינה, וכיוצא באלה, דברים הנראים במבט ראשון כאילו אין בהם הבדל בין יהודים ללא-יהודים, גם עניינים אלה צריכים להיות אצל יהודים להתעלות לקדושה ולמצווה, כשם שבשבת קודש הופכים ומתעלים דברים אלה לדרגה של מצוה, מצות עונג שבת וקדושת שבת.

- התעלות ענייני הרשות והפיכתם לענייני קדושה נעשית על-ידי זה שהם "נעשים לשם שמים", כדי לקיים את "אני נבראתי לשמש את קוני", יתר על כן ולמעלה מזה – ע"י אשר מקיים "בכל דרכיך דעה", להפיץ אלוקות בעולם ולעשות את העולם הגשמי, ואפילו – החומרי, למהות מתאימה (מזוככת ומקודשת) להיות "דירה לו יתברך".

* * *

בפירוט יתר: התנהגותו של האדם לפי רצון הבורא מתבטאת בשני קוים (כיוונים): "קום ועשה" (דברים שמותר וצריך לעשותם) ו"שב ואל תעשה" (דברים שאסור לעשותם). לדוגמא: סתם אכילה ושתייה בימי החול הן כדי להשביע את רעבונו של האדם ולרוות את צמאונו, ואילו בשבת הן נעשות "כדי לשמש את קוני" עם ובאמצעות קיום מצות עונג שבת.

– עיסוקו של האדם לפרנסתו בימי החול (חרישה וזריעה, מסחר, וכיוצא באלה) מספק לו את צרכיו וצרכי בני ביתו, ואילו שייכותו לעיסוק זה בשבת קודש, המתבטאת באופן השלילי של "אל תעשה" (אי חרישה וכו'), באה "לשמש את קוני" עם ובאמצעות מצות לא תעשה: "לא תעשה כל מלאכה". הדבר בולט ומודגש יותר בכך שלא רק ל"ט המלאכות ותולדותיהן אסורות באופן מוחלט, אלא גם עניני "חול". במעשה ואפילו בדיבור, אסורים אף הם בשבת קודש.

לפיכך, מאחר שלפי הקביעות של השנה "מוליך" ראש השנה ישר אל השבת קודש, מודגש בכך עוד יותר כי ההכתרה וקבלת עול מצוות שיהודים מקבלים עליהם בימי ראש-השנה, ואשר הן קבועות כיצד צריכה להיות ההנהגה בכל השנה – כוללות הן את הכל, כל העניינים, גם עניני רשות, בקווים של "עשה" או של "לא תעשה", בהחלטה איתנה להעלותם כולם למצוה ולקדושה.

וההתבוננות בזכות הגדולה של "לשמש את קוני", ובמיוחד באופן האמור, מביאה לרגש עמוק של שמחה ותענוג פנימי, ודוגמת "עונג שבת".

* * *

ויהי רצון, שההתבוננויות האמורות, וההחלטות הבאות בעקבותיהן ועד לעיקר – המעשה בפועל, יבוצעו בכל הימים ובכל יום של השנה הבאה, ולכל הדרוש, כדבעי ובשלימות, ובמיוחד כיון שהשנה היא שלימה מבחינה זו שיש בה "חודש העיבור".

וכיון שהשבת – "מיני' מתברכין כולי יומי" (- ממנו מתברכים כל הימים), היא מקור הברכות לכל ימי השבוע – יוסיף הדבר בברכות וכחות אלוקיים לקיים בפועל את כל האמור במלוא המדה.

- שהשפעת ראש השנה (ה"ראש" של השנה) תורגש במידה המלאה בכל שאר ה"אברים", הימים והשבועות והחדשים, של השנה, כשם שהראש מכיל בקרבו את כל החושים החשובים ביותר, ואת העצבים, "המשגיחים" ומנהיגים את כל חלקי הגוף שיתנהגו כפי הצורך.

- עד להנהגה של "לשמש את קוני" בשלימות המלאה, שאז גם מתקיים רצון קונו, דרישתו ואיחולו של הקב"ה: "אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כולכם" (הקב"ה אומר ומקווה שנהי' כמלאכים),

וכל ההחלטות הטובות יוסיפו עוד יותר בברכותיו של הקב"ה בכלל וברכת ראש-השנה בפרט: שיקבל השם בחסד וברחמים, את ההכתרה, התפלות ותקיעות השופר של כל ישראל, ויתן לכל אחד ואחת כתיבה וחתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד,

ובמיוחד הברכה שאל' "קוינו כל היום" (כל יום וכל היום כולו) – הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

בכבוד ובברכת כתיבה וחתימה טובה
ולהצלחה

מנחם שניאורסאהן

ערב שבת קודש: שהוכפל בו כי טוב (חזקוני עה"פ בראשית א, לא. וראה רמב"ן שם). ובפעם הב' – טוב מאוד". וראה שיחת ש"פ עקב שנה זו.

שבת קודש... ח"י אלול: יום הולדת את שני המאורות הגדולים: הבעש"ט (בשנת נח"ת) ורבנו הזקן (בשנת קה"ת) – ספר השיחות תש"ג ע' 141 ואילך. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 177 ואילך, ובהנסמן שם. ולהעיר, אשר רשב"י (ות"ח בכלל) איקרי שבת (זח"ג קמד, ב. שם כט, א. וראה שבת קיט, א).

כי תבוא . . . ח"י אלול: להעיר מתורת הבעש"ט בפסוקי ריש פרשת תבוא שנאמרו בש"פ תבוא ח"י אלול (כהקביעות דשנה זו) תרנ"ב ("היום יום" ח"י אלול. כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות ס"ג). ביאור תורה הראשונה – ראה גם לקו"ש הנ"ל ס"ה ואילך. וראה או"ת להה"מ (הוצאת קה"ת) ר"פ תבוא (נו, א ואילך).

ערב ח"י אלול: זמן ההכנה לח"י אלול. ע"ד מרז"ל מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת (ע"ז ג, א).

שנים עשר הימים האחרונים של השנה. ין לחודש: ספר השיחות תש"ג ע' 177 שם ע' 179. אלול . . . חשבון הנפש: סה"מ אידיש ע' 75 שם ע' 129. וראה לקוטי מהר"ל הל' ימים הנוראים. ל"ת להאריז"ל עה"פ (תצא כא, יג) ובכתה גו' ירח ימים (וראה גם אוה"ת נ"ך כרך ב ס"ע א'נ ובשוה"ג שם). טור אר"ח ר"ס תקפא.

הנקודה הראשונה והכללית . . . ראש השנה . . . ההכרתה: כדמוכח מהבקשה בכל תפלות ר"ה (משא"כ זכרונות ושופרות) מלך על העולם, והחתימה (וכן בקידוש) מלך על כל הארץ. ובפרש"י (במחזור וויטרי) דאומרים המלך הקדוש (ולהעיר שזהו גם בערבית הראשונה) לפי שאמר הקב"ה תמליכוני עליכם בר"ה כדכתיב (אמור כג, כב) אני ה' אלוקיכם וסמיק ל'י (שם, כד) בחודש הז'.

(שתמליכוני עליכם): ר"ה טז, א. לד, ב.

קבלת עול מלכותו - לאחר מכן . . . עול מצוות: ראה גם ברכות יג, א (במשנה): למה קדמה פרשת שמע לזה' אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ מקבל עליו עול מצוות כו'. וראה סה"מ תרס"ו ע' קמח.

קבלת עול מלכותו - לאחר מכן . . . ("קבלו גזירותי"): מכילתא (ויל"ש) עה"פ יתרו כג, פרש"י עה"פ אחרי ית, ב. ד"ה יר"ט של ר"ה תרס"ו בתחילתו. תש"ג פ"ב.

המעשה הוא העיקר: אבות פ"א מ"ז.

הוראות מיוחדות הקשורות בקביעות: ובמכ"ש מהוראת הבעש"ט שכל דבר ששומע או רואה הוא הוראת הנהגה בעבודת השם – כש"ט הוספות אות קכז-קכט. וש"נ.

פרשת השבוע: ההוראה מפרשת השבוע – בהמכתב דמוצש"ק כ"ה אלול.

בקול רם: ראה קונטרס ומעין מאמר י"א פ"א א-ב.

ובתקיעת שופר: להעיר מב' המשלים שבענין תק"ש – הובאו בהמשך וככה תרל"ז פ"ע. וראה ד"ה אדון עולם דיום ב' דר"ה תשמ"ג.

ההכרתה . . . ובתקיעת שופר: להעיר אשר תק"ש, שהיא "מצוות היום" (ר"ה כו, ב), "הענין הראשון" שבזה הוא שאז "אנו ממליכין עלינו את הבורא" – רס"ג, הובא באבודרהם בטעמי התקיעות. וראה סידור האריז"ל, פ"ח וכו' בענין ר"ה.

במילים פשוטות: בהבא להלן ראה גם מכתב ו' תשרי תשל"ט (לקו"ש ח"ט ע' 594).

אכילה שתייה, שינה וכיוצא באלה . . . להתעלות לקדושה ומצווה: ראה רמב"ם הל' דעות רפ"ה.

שם ספ"ג. וראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"ץ ח"ב מכ' תצב (ע' רסה). ד"ה ותקרא את שמו שת.

ה'ש"ת (קונט' מאמרים – אידיש – ה'ש"ת ע' ו), "היום יום" כ"ז אלול. ולהעיר מעיקרים מ"ג פ"א.

קונטרס ומעין מ"א פ"ג, ספר השיחות תר"ש ע' 243.

שינה . . מצות עונג שבת: ראה לקו”ש ח”ב ע’ 254 ובהערות שם.
במבט ראשון . . ללא יהודים: להעיר מתניא פמ”ט (ע’ רע”א): הגוף החומרי הנדמה בחומריותו
לגופי אומות העולם.

מצות עונג שבת: כמ”ש (ישעי’ נח, יג) ”וקראת לשבת עונג”. וראה רמב”ם הל’ שבת פ”ל ה”א
שו”ע אדה”ז ריש הלכות שבת. ושו”נ. לקר”ת צו יא, ד. המשך וככה תרל”ז פ”ה ואילך. ועוד.
”לשם שמים” . . ”בכל דרכיך דעהו”: אבות פ”ב מ”ב. משלי ג, ו (ברכות סג, א). רמב”ם הל’ דעות
ספ”ג. טושו”ע אר”ח סרל”א (בהיפוך הסדר שברב”ם) ומסיים ”ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד”.
– וצע”ק שבשו”ע אדה”ז אר”ח סקנ”ו השמיט כל מעשיך יהיו לשם שמים (אבל מציין בפנים לעיין:
באדר”נ פ”ז ובח”פ להרמב”ם פ”ה, שבשניהם מקושר הנ”ל עם ”בכל דרכיך דעהו” – שהובא בשו”ע
אדה”ז שם). – וראה אר”ת להה”מ עה, ב (סי’ רנ”ב) ד”ה עוד נראה.
”אני נבראתי לשמש את קוני””: משנה וגמרא סוף מסכת קידושין.

יתר על כן ולמעלה מזה - ע”י אשר מקיים בכל דרכיך דעהו: לקו”ש ח”ג ע’ 907, שם ע’ 932, ח”י
ע’ 104 ואילך. ובכ”מ, - ואף שבכלל בכל דרכיך כולל גם מעשיך לש”ש (ראה רמב”ם ושו”ע שם).

”דירה לו יתברך”: ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב”ר פ”ג ו. תניא פל”ו.
התנהגותו . . מתבטאת בשני קווים . . ”קום ועשה” . . ו”שב ואל תעשה”: להעיר גם מתניא רפ”כ:
שני דברות הראשונים אנכי ולא יהי’ לך הם כללות כל התורה כולה. כי דבור אנכי כולל כל רמ”ח
מצות עשה. ולא יהי’ לך כולל כל סס”ה מצות ל”ת. ולכן שמענו אנכי ולא יהיה לבד מפי הגבורה
כמארז”ל מפני שהם כללות כל התורה כולה.

”קום ועשה” . . ו”שב ואל תעשה”: להעיר גם מעירובין ק, א.

חרישה וזריעה: שבת עג, א.

מסחר . . עניני ”חול” , במעשה: ראה רמב”ן עה”ת (יתרו כ, ט. אמור כג, ז). ובשו”ת חת”ס (ח”מ
סי’ קצה) וצפע”נ לרמב”ם הל’ שבת רפכ”א, מנחמי’ (יג, טו-כב) שהוא מ”ע מה”ת ביום השביעי
תשבות.

”לא תעשה כל מלאכה”: יתרו כ, י.

גם עניני ”חול” ואפילו בדיבור, אסורים: שבת קיג, סע”א ואילך. טושו”ע (ושו”ע אדה”ז) אר”ח
סי’ ש”ו, ש”ז. וראה תניא קונטרס אחרון בסופו. לקו”ש ח”א ע’ 80 ואילך ובהנסמן שם. שיחות ש”פ
תז”מ וש”פ אמור תשמ”ב. וראה לקו”ש שם גם בהנוגע למחשבה.

כדבעי: ראה כתובות ס”ז, רע”א.

ובשלימות: ראה במקומות שהובאו באוה”ת לך ד”ה ומלכי צדק (עו, ב ואילך).

שהשנה היא שלימה . . חודש העיבור: ערכין לא, א-ב. אוה”ת לתהילים יט, ח (ס”ד). וראה
ליקוטי לוי”צ לפסוקים כו’ ע’ קטו. וראה מכתב ו’ תשרי תשל”ח (לקו”ש ח”ד ע’ 478 ואילך).

”מיני’ מתברכי’ כולי’ יומי”’: זח”ב סג, ב. פח, א.

ראש השנה (ה”ראש” של השנה) וכו’: ראה לקר”ת תבוא מא, ג. ר”ה נח, א-ב. עט”ר בתחלתו.

”אני אמרתי . . כולכם”: תהילים פב, ו.

אלקים . . כמלאכים: פרש”י ותרגום עה”פ. ועוד.

ההוראה מקביעות ראש השנה בשבוע פרשת האזינו

ב"ה, מוצאי שבת קודש כ"ה אלול,
יום ראשון לפרשת האזינו,
ה'תשמ"ג. ברוקלין נ.י.

אל כל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

עם כניסתנו לשבוע של ראש-השנה, אשר לפי הקביעות של השנה הרי הוא השבוע של פרשת האזינו, ובהמשך למכתב מיום ערב ש"ק ח"י אלול שבו דובר על קביעות ראש-השנה באשר לימים בשבוע (השנה: יום חמישי ויום שישי), נתעכב כאן על הפרשה השבועית בתורה, שיש לה השנה שייכות מיוחדת לראש-השנה, ועל מספר הוראות מכך באשר למעשה בפועל, שהרי "המעשה הוא העיקר".

* * *

פרשת האזינו פותחת במלים: "האזינו השמים גו' ותשמע הארץ גו'".

שמים וארץ נבראו ביום הראשון למעשה בראשית (כ"ה אלול), וידועה השאלה מדוע ראש-השנה, שמציינים אותו כי "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון", נקבע ביום הששי למעשה בראשית (אחד בתשרי), וידוע ההסבר לכך, כי ביום הששי נברא אדם הראשון, ורק אז הושלמה והסתיימה כל הבריאה, וכל הברואים למן היום הראשון, ו"הכל הולך אחר החיתום", אחר הסיים.

בפירוט יתר: האדם, שנברא אחרון לכל הנבראים, הוא המטרה הסופית והוא "בחיר הנבראים", לכן – דוקא על ידי התנהגותו (לפי רצון הבורא) הוא מביא שלימות בכל חלקי הבריאה,

כפי שהתורה מספרת שמיד לאחר שאדם הראשון נברא, הוא דרש והשפיע שכל הבריאה תכיר ותקבל על עצמה את עול מלכותו של בורא העולם, על ידי דרישתו (בליווי היותו דוגמא חיה): "בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושנו" – הביא שלימות הן באשר ל"השמים וכל צבאם" והן באשר ל"הארץ וכל צבאיה".

מכאן נובעות שורה של הוראות אשר כל ראש-השנה, יום הזכרון, מזכיר אותן, ואשר השנה הן מודגשות יותר.

* * *

אחת ההוראות היא:

כאשר אדם מתבונן בבריאה של "שמים וארץ וכל צבאם" הוא מגיע למסקנה: "מה גדלו מעשיך ה'" ו"מה רבו מעשיך ה'", ועלול הוא לחשוב: מה חשוב כל-כך אופן התנהגותו בכלל, ופרטי התנהגותו בפרט, כך שהתורה – תורת חיים ותורת אמת – הזהירה כל כך על כל פרט ואפילו פרט שבפרט?

בא, איפוא, הפסוק הראשון בפ' האזינו ומדגיש כי כאשר יהודי "מדבר", הרי "האזינו השמים ותשמע הארץ" – הדברים נשמעים ועושים רושם ומשפיעים הן בשמים והן בארץ.

ולמרות שבפרשתנו מדובר על משה רבנו, רועה ישראל, הרי הוא "רועה ישראל", וידוע כי "אתפשטותא דמשא בכל דרא ודרא לששים ריבוא נשמות" (התפשטותו של משה רבנו היא בכל דור ודור – מחדש – לשש מאות אלף נשמות), שכל אחת מהן כוללת נשמות פרטיות רבות. לכל יהודי, בכל דור, יש ניצוץ של משה רבנו בנשמתו, ובמיוחד כשיהודי מדבר, וכל-שכן כשהוא מתנהג, לפי תורת משה, "תורה צוה לנו משה".

כך גם בטלה הטענה, אם יש מי שטוען אותה, כי התנהגות לפי התורה ומצוותיה קשורה בקשיים, ולא פעם גם בנסיונות. שכן, מאחר שדיבור, ועל אחת כמה וכמה – מעשה, משפיע בשמים ובארץ – מה ערך לכל הקשיים והנסיונות בהשוואה לעומת זאת!

* * *

כפי שדובר פעמים רבות בקשר ליהדות, הרי הסדר הוא שעל האדם תחלה לפעול עם

עצמו, ולא פחות מאשר עם סביבתו, ורק לאחר מכן עם סביבתו. ואכן אנו רואים כי גם באשר לאדם עצמו הוא מתחיל את יומו בהצהרה: "מודה אני לפניך מלך כו", בהכרה ובתודה להקב"ה כ"מלך", והחלטה לשרת את המלך, בקבלת עול מלכותו, כל היום. ודבר זה מודגש במיוחד בימי ראש-השנה, ימי ה"הכתרה" השנתית של הבורא יחד עם חידוש קבלת עול מצוותיו, כמוזכר במכתב הקודם, וביתר הרחבה בהזדמנויות אחרות. כאשר קביעות ראש-השנה היא, כמו השנה, בשבוע של פ' האזינו מודגשת בכך נקודה נוספת: שבכל עניני ההתנהגות של האדם צריך להיות הסדר: "האזינו השמים" - תחלה, ולאחר מכן - "ותשמע הארץ", שכן הסדר של התורה אף הוא תורה (הוראה). פירוש הדבר - נוסף על המשמעות הפשוטה המובנת מאליה כנ"ל - שכל המצוות, גם אלה שהשכל האנושי ה"ארצי" מחייב, על האדם לעשותן לא משום שהוא מבין, או חש, שהוא צריך לעשותן, אלא במצוות מלך, משום שהקב"ה ציווה עליהן. מובן גם כי כאשר הוא עושה על פי שכל או רגש אנושי הרי הוא מוציא את המצוה ממסגרותיהן האלקיות, האין-סופיות, והוא מכניסה למסגרות מוגבלות של שכל או רגש אנושי, ולפיכך אין המצוה יכולה להיעשות בשלימות.

לדוגמא: כשיהודי נותן צדקה הוא צריך לעשות זאת לא משום שיש לו לב אנושי רך, שאז הוא נותן צדקה רק לפי מידת רוח לבו, למרות שהנזקק זקוק ליותר. אך כאשר הוא עושה זאת כדי לקיים מצות המלך, הוא עושה המצוה כדרוש, ואפילו אם יש לו לב האבן, רחמנא ליצלן, והדבר הוא היפוכו של טבעו.

* * *

עוד הוראה ולקח נובעים מן ההבדל שבמשמעויות המלים "האזינו" ו"תשמע": לשתיהן המשמעות של ציות, הקשבה ושמיעה, אך "האזינו" הוא ביטוי המתייחס לדברים הנשמעים מקרוב (כביטוי "דבר באזני", במובן של לחישה באוזן, "האזינו" מלשון "אזנים"), ו"תשמע" מתייחס לדברים הנשמעים מרחוק.

לפי משמעות זו של שתי מלים אלה היה מתאים יותר להשתמש בסדר הפוך: ביחס לשמים הרחוקים - "שמעו", וביחס לארץ שהיא קרובה - "האזינו", כפי שאנו מוצאים זאת במקום אחר.

- יש כאן, איפוא, ההוראה וההדגשה שכאשר אצל יהודי מאירים דבריו של משה והוא אומר וחוזר עליהם - הסדר הוא הפוך: למרות שבענינים גשמיים, אברים וחושים גופניים וכיוצא באלה, אין היהודים - ממבט ראשון - שונים מן הלא-יהודים, הרי משום העובדה שיש ליהודי נשמה, שהיא חלק אלקה ממעל ממש, הרי הענינים השמימיים - קרובים, והענינים הארציים - רחוקים: האזינו - השמים, ותשמע - הארץ.

ורק לאחר מכן ומאוחר יותר הוא יורד אל ה"ארץ", לעסוק בענינים הארציים מקרוב, כדי לפעול בהם, שהכסף יהי' לכסף צדקה, עור הבהמה יהי' לקלף שעליו נכתבות פרשיות התפילין, וכן הלאה.

וגם זה קשור ובא לידי ביטוי בהכתרת – "שתמליכוני עליכם" – מלך ישראל, והוא נהי' ל"מלך על הארץ". שכל העולם מסביב, שעדין אינו קרוב כל כך לאלקות, נעשה ל"דירה לו יתברך", כדוגמת הכתרת הבורא שנעשתה על-ידי אדם הראשון בראש השנה הראשון של בריאת העולם.

* * *

ויהי רצון שכל הכתוב לעיל יתקבל למעלה וגם למטה, החל בכך שכל הברכות מטל השמים ומשמני הארץ, הן ברוחניות והן בגשמיות, יבואו למטה באופן של קירוב, והם באים עוד לפני המצופה, ובאופן של "מלכתחלה אריבער" – (מלכתחילה – מעל ומעבר), ושכל זה יקרב עוד יותר את הגשמת היעוד "כי אתה תנחל בכל הגויים", שנראה עין בעין כי הקב"ה הוא שופט כל הארץ ושולט על כל העמים, וכל זה יכלל ויהווה חלק של הכתיבה וחתימה טובה, בטוב הנראה והנגלה, לכל אחד ואחת, בתוך כלל ישראל.

בכבוד ובברכת כתיבה וחתימה טובה

מנחם שניאורסאהן

מוצאי שבת-קודש: התחלת ימי הסליחות. ולהעיר, אשר שבת שייך במיוחד לתשובה (שלימות הסליחה) – ע"פ ב"ר ספכ"ב: כך היא כוחה של תשובה כו' מזמור שיר ליום השבת. וזבת אותיות תשב (אגה"ת ספ"י. ד"ה לך הוי' הצדקה לרבנו הזקן. וראה כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספת סי' קיח: תשובה איז שבת ר"ה כו'. ובלק"א לה"מ (הוצאת קה"ת) סקכ"ו ד"ה איתא במדרש (הנ"ל) נת' השייכות גם לתשרי). ולהעיר מד"ה מזמור שיר ליוה"ש – לאדהאמ"צ (ברוקלין, ה'תשט"ז).
- ולהעיר, מספר לקט יושר - והוא ספר הנהגות דהמחבר תרומת הדשן - חאר"ח ע' קיז: וי"ל לעולם עומדין [התחלת אמירת סליחות] ביום ראשון משום שהוא סמוך לשבת. . כי העם שמחים מחמת מצוות התורה וגם מחמת עונג שבת. . ולכן טוב להתחיל להתפלל מתוך שמחה של מצוה. וגם הפייט התחיל במוצאי מנוחה.

לשבוע של ראש-השנה: דבהתחלתה אומרים: במוצאי מנוחה. . זוחלים ורועדים מיום בואך (ר"ה). וביותר עפמ"כ בעט"ז"ק (לש"ע או"ח רסתקפ"א) שהם ימי ביקור עצמי (דוגמת קרבן) דר"ה (וכדי שיהי' לעולם יום קבוע – מקדימים ליום א'. לבוש שם).

פרשת האזינו: ולהעיר מהידוע בענין לימוד האזינו ע"י כאו"א כו' (ראה סה"ש תש"א ס"ע 56. ס' התולדות מהר"ש ע' 74. ס' הזכרונות פכ"ט מהמהר"ל מפראג בזה).

הפרשה השבועית. . שייכות. . לראש השנה: ראה של"ה תושב"כ ר"פ וישב. ולהעיר מתורת אדה"ז: מען בעדארף לעבן מיט דער צייט. . מיט פרשת השבוע כו' ("היום יום" ב' חשוון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך).

"המעשה הוא העיקר": אבות פ"א מי"ז.

שמים וארץ נבראו . . . (כ"ה באלול): ויק"ר רפכ"ט. יל"ש עה"פ פינחס כט, א (רמז תשפב). וראה פדר"א רפ"ח ובהגהות רד"ל שם. – ולא רק שמים וארץ נבראו ביום ראשון אלא כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון (פרש"י עה"פ בראשית א, יא).

ראש השנה .. ביום השישי למעשה בראשית . . . ההסבר לכך: ראה ר"ן לר"ה טז, א. חדא"ג מהרש"א שם. בחיי עה"פ בראשית א, ג. פסיקתא דר"כ פסקא כג (בחודש השביעי). לקר"ת נצבים מז, ג. המשך תרס"ו ע' כ. המשך ר"ה תרצ"ה בתחילתו (סה"מ קונטרסים ח"ב שיח, ב). ד"ה זה היום תש"ד. תש"ט. ועוד. וראה לקר"ש ח"ט ס"ע 410 ואילך. שם ע' 438 ואילך. וראה סי' האריז"ל תפלת מוסף לר"ה ד"ה היום הרת עולם.

"זה היום . . . ליום ראשון": תפלת מוסף דר"ה – ר"ה כז, א. וראה ד"ה זה באוה"ת דרושים לר"ה.

"הכל הולך אחר החיותום": ראה גם ברכות יב, א.

האדם . . . המטרה הסופית של כל הבריאה: ראה חדה"ג מהרש"א לר"ה כז, א: האדם הי' תכלית של כל הבריאה וכאילו לא נברא שום קודם בריאת העולם. ב"ר רפ"ד: שהי' גמר חלתו של עולם. ירושלמי שבת פ"ב ה"ו: דמו של עולם, חלה טהורה לעולם הי', נרו של עולם. ולהעיר ממארז"ל: כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה (ברכות ו, סע"ב. שבת ל, ב. וראה פיה"מ להרמב"ם בהקדמתו ד"ה אח"כ ראה). וראה סה"ם תרכ"ז ע' שט ואילך. – ולהעיר מחזקוני ורמב"ן בראשית (א, לא) שדוקא בקשר לבריאת האדם נאמר טוב מאד.

"בחיר הנבראים": ראה זח"ג (מח, א). ובזח"א (לד, ב): דכר בעא קוב"ה למברי אדם אזדעזעו כל עילאין ותתאין. וראה לקוטי לוי"צ לזח"א ע' ח. עבודת הקודש ח"ג פ"ג-ד.

כפי שהתורה מספרת: פדר"א פ"א. זח"א רכא, ב. ח"ג ס"פ אמור. וראה גם תקו"ז תנ"ו (צו, ב). "בואו . . . עושנו": תהלים צה, ו.

"מה גדלו .. מה רבו": תהלים צב, ו. שם קד, כד.

הזהירה כל-כך על כל פרט: ראה קר"א לתניא רד"ה דוד זמירות קרית להו. ולמרות שבפרשתנו מדובר על משה רבנו: וראה תניא פמ"ד (סג, א): ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב ליבו לגשת להשיג אפי' חלק מני אלף ממדרגת אהבת רעיא מהימנא. משה רבנו, רועה ישראל: ראה שמור"ר פ"ב, ב.

"אתפשטותא . . . לששים ריבוא נשמות": ת"ז תי' סט (קיב, א. קיד, א). אגה"ק בסוף הביאור לסי' ז"ך.

שכל אחת מהן כוללת נשמות פרטיות: תניא פל"ז (מח, א).

לכל יהודי . . . ניצוץ של משה רבנו: תניא רפמ"ב.

"תורה צוה לנו משה": ברכה לג, ד.

תחלה לפעול עם עצמו . . . לאחזר מכן עם סביבתו: להעיר, מב"מ קז, סע"ב (וש"נ): קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים.

מתחיל את יומו: ובלשון אדה"ז: מיד כשניעור משנתו (שו"ע אדה"ז או"ח ס"א ס"ה. מהדו"ב שם

ס"ו. סידור אדה"ז במקומו).

הסדר של התורה . . תורה: ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ. כלל לשונות בתחלתו. לקר"ד כרך א ח, א. כרך ד תשמו, א. ועד להלכה בפועל שכ"כ הלכות נלמדות מהסדר שבמשנה "מחלוקת ואח"כ סתם" או להיפך (יבמות מב, ב. ב"ק קב, א וראה תוד"ה אין סדר למשנה (ב"ק שם)). וראה אנציקלופדיה תלמודית ערך הלכה כסתם משנה (כרך ט' ע' שנו ואילך).

תורה (הוראה): זח"ג נג, ב.

שכל המצוות . . צריך לעשותן . . במצוות המלך: ראה גם סה"מ הש"ת ע' 91. ובכ"מ. – ולהעיר מהלק יסוה"ת להרמב"ם פ"ח ה"ג: אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה. ואפילו בנוגע לבני נח בז' מצוות שלהם (הל' מלכים פ"ח הי"א).

שהנזקק זקוק יותר: ואם נפשי' מרתי (רגילות שלו) צריך להוסיף שיהי' לו בשר ויין (ירושלמי סוף פאה). וראה כתובות סז, ב: אפילו סוס כו'. טוש"ע יו"ד ר"ס רנ. "האזינו" . . מקרוב . . "ותשמענ" . . מרחוק: ספרי עה"פ. "האזינו" מלשון "אוזניים": ראב"ע עה"פ. ועוד.

במקום אחר: ישע"י א, ב. וראה ספרי ר"פ האזינו. ולהעיר אשר משה הוא נשמה דאצילות ולא פסיק טעמא (זח"א קכ, ב. ח"ג קלח, ב. קפז, ב. תו"א ד"ה ואלה המשפטים וביאורו. תו"ח ד"ה זה הא'. ובכ"מ). וישע"י (והמרכבה שראה) דבריה, ראשית התהוות היש (סידור עט, א. ביאורה"ז לאדהאמ"צ בשלח לט, סע"ד. ד"ה מגילה נקראת – אוה"ת מג"א (הוספות) ע' מג ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' עה ואילך. וראה לקו"ש ח"ט ע' 204 הע' 1-4). – וכאו"א מבנ"י יש לו נשמה שנתת בי (אצילות – אלא שאח"כ) אתה בראת (תו"א משפטים עז, א. לקו"ת דברים א, א. המשך תרס"ו ע' קכ. תע"ב-ג. תפט ואילך. ובכ"מ)? וראה גם לקו"ש ח"ב ע' 415 סעי' ב ואילך.

חלק אלקה ממעל ממש: תניא רפ"ב.

שהכסף . . צדקה . . עור התפילין: ראה תניא פל"ז.

"מלכתחילה אריבער": פתגם כ"ק אדמו"ר מהר"ש – אגרות קודש מוהרי"ץ ח"א ע' תריז. "כי אתה תנחל בכל הגוים": פב, ח.

ההוראה הנלמדת משנה מעוברת

ב"ה, יום שהוכפל בו כי טוב,
פרשת וזאת הברכה אשר ברך משה,
ששי לחודש השביעי, ה'תשד"מ.
ברוקלין, נ.י.

אל כל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

פותחין בברכה, ברכת חתימה וגמר חתימה טובה.
בבואנו מראש-השנה ומשבת-שובה, אשר לפי קביעות שנה זו מוליק ראש-השנה הישר
אל שבת-קודש, שבת שובה.
ובהמשך לנקודה השניה שבקביעות שנה זו - שראש השנה חל בשבוע פרשת האזינו-
כפי ששתי נקודות אלה הוסברו במכתבים הקודמים, מערב שבת קודש ח"י אלול
וממוצאי שבת קודש כ"ה אלול (תשמ"ג).
ואפשר להוסיף - על כל פנים בקיצור נמרץ - על השייכות המיוחדת של ראש השנה -
(א) אל יום החמישי בשבוע, אשר ה"שיר של יום" שלו הוא מזמור התהלים שבו נאמר

"תקעו בחודש שופר", ואל יום הששי בשבוע, שה"שיר של יום שלו הוא "ה' מלך גאות לבש" אשר אדם הראשון עשה את הדבר על ידי כך שהביא את הבריאה כולה ל"נשתחווה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושנו", ב"ראש השנה" הראשון שהיה בעולם.

(ב) אל פרשת האזינו שנאמרה "לעד בבני ישראל" במשפט ה', ר"משפט איהו רחמי", ובפרט - ביום המשפט בראש - השנה, שאז ה' "עומד מכסא דין" לגמרי "ויושב על כסא רחמים", ומזכה את בני ישראל, כל בני ישראל, להכתב ולהחתם לאלתר בספרן של צדיקים, כיוון שהתורה אומרת ומעידה ש"ועמך כולם צדיקים".

והיא (פ' האזינו) נאמרה בהבטחה ש"לא תשכח" - זכרון נצחי, שאותה זוכרים מעצמם ובתוספת של "שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך", ובמיוחד ב"יום הזכרון", ראש - השנה, נתעבב בזה על נקודה שלישית בקביעות של ראש - השנה בשנה הנוכחית" העובדה שראש - השנה (ה"ראש" של השנה) הוא של "שנה מעוברת", שנה של שלושה-עשר חודשים, שהיא מבורכת בימים נוספים, יתרה לא רק על שנה פשוטה, כי אם אפילו על שנת - חמה שיש בה 365 ימים.

* * *

הענין של "שנת עיבור" קשור כידוע, בכך ש"ישראל מונין ללבנה": בלוח היהודי - תורני מבוסס על מהלך הלבנה ומורכב משנים עשר חודשי לבנה, אבל מאחר שהתורה דורשת שהחגים יחולו בתקופתם המתאימה: חג הסוכות - ב"זמן האסיף" (תשרי), וכך הלאה, והרי תקופות השנה נקבעות לפי מהלך השמש - נדרש לפיכך שכל שנתיים - שלוש, כאשר ההפרש בין שנת-חמה לשנת-לבנה מצטבר כדי חודש ימים, יתוסף אז לשנת הלבנה עוד חודש - ויש אז אדר-ראשון ואדר-שני - כדי להשוות את ההפרש ולהבטיח שהחגים יחולו בזמנם המתאים.

* * *

כפי שהוזכר שנים רבות צריך אדם ללמוד מכל דבר בקשר להתנהגותו, וחיינו בכלל, וביחוד - כיצד לעבוד את הקב"ה ("אני נבראתי לשמש את קוני"), ובאופן מיוחד מענין כה חשוב כ"שנת עיבור", שבה תלויה הקביעות של החדשים והחגים של השנה.

אחת הנקודות בדבר היא, שלמרות ששניהם - הן השמש והן הירח - נבראו כדי "להאיר על הארץ", הרי ב"להאיר" של השמש אין כל שינוי מיום ליום ולעומתו בירח נראה שינוי בלתי פוסק, כשכל יום שונה מן היום שלפניו, החל מיום מולד הירח - לאחר שה"להאיר" שלו לא היה כלל" במחצית הראשונה של החודש הוא הולך וגדל עד ל"קיימא סיהרא באשלמותא" (הירח קיים במלואו), ובמחצית השניה של החודש הוא הולך וקטן עד שהוא מתכסה לגמרי כהכנה לראש - חודש חדש שבו הוא מתחדש. עוד נקודה חשובה ביותר: כל השינויים בירח נעשים בו רק על-ידי השמש המאיר עליו.

כיוון שהתורה, תורת אמת, אומרת שכל אדם הוא "עולם", ויותר מזה "עולם מלא" בכל

הפרטים, מובן ששתי תופעות הטבע, ה"השתנות" שבירח ו"אי-ההשתנות" ("היציבות") של השמש, משתקפות, בחיי האדם, לכל אדם יש בטבעו שתי נטיות: מחד - לבחור לעצמו מהשקפות העולם השונות ולקבוע לעצמו עקרונות יסוד ומטרות קבועות ובלתי מעורערות: חכמה ושלימות בה, מדות טובות ושלימות בהן, צדק ויושר וכו' ויחד עם זאת יש לו נטייה לשנות ולחדש, ליצור מחדש (אפילו ביחס ליום הקודם שלו עצמו), וכו'.

לכאורה, במבט ראשון, שתי תכונות אלו – ההתחדשות והיציבות – סותרות זו לזו, אך מאחר שהאדם הוא "עולם מלא", הרי שתי התכונות לא רק שאינן סותרות, אלא אדרבה, הן משלימות זו את זו, ושתייהן יחד מאפשרות לו למלא את מטרותיו ומשימתו בחיים במלוא המדה – כדרך ששנת-העיבור מביאה השוואה ושלימות בסדר הזמנים.

* * *

ההסבר לכך בקצרה – החל בדוגמא פשוטה ביותר: בכל יום – מתחיל היהודי את יומו ב"מודה אני לפניך", וממשיך – בברכות השחר, פסוקי דזמרה, קריאת שמע וברכותיה, הברכות הראשונות והאחרונות של תפילת העמידה וכו' – מבלי ישונה.

יחד עם זאת אומרת התורה הנצחית כי "הברכות האמצעיות" של התפילה חייבות להשתנות בראש-השנה ביחס לכל ימי השנה, בשבת – לגבי ימי החול וכו', ושירו של יום משתנה מיום ליום.

כך גם בשיעורי-תורה: בכל יום אותם דברים מן התורה שבכתב (פרשת ברכות כהנים) ומן התורה שבעל-פה ("אלו דברים", "איזהו מקומן"), ויחד עם זה – הלכות החג בחג, הלכות שהזמן גרמן (ויחס לפעילות היום-יומית – מה היא ההוראה של התורה בהן) וכיוצא באלה.

כללית יותר בענין זה: תורה – "לא תהיה מוחלפת" יחד עם "להגדיל תורה ולהאדירה", מצוות - באופן של "לא תוסיפו ולא תגרעו" יחד עם הידור מצוה ו"להעלות בקודש", ושני הסוגים משלימים אחד את השני.

ובכל הענינים הללו נדרש אותו תוקף, עד כדי מסירות נפש, הן בענינים השווים תמיד (כפי שמסמל השמש) והן בענינים המשתנים (כפי שמסמל הירח), וכל זה נוצר על-ידי תורה-אור, שלא תהיה מוחלפת, לפי רצון הקב"ה שכל יהודי יהיה עולם מלא,

ודבר וודאי הוא שהשם נותן לכל אחד ואחת את הכוחות הדרושים, עד כדי מסירות נפש, בשתי התכונות, והיהודי צריך להוציא אותם אל הפועל בהרמוניה מלאה ובשלימות.

וזה אחד הלקחים משנת העיבור – שיש להתבונן, ובמיוחד בימים אלה של חשבון-הנפש ותשובה, בשתי התכונות האמורות, לערוך סיכום של כל אחת מהן, ול"השוותן" כדי להשיג את השלימות המלאה ולנצל את הכוחות שהקב"ה העניק לכל אחד ואחת לביצוע שליחות הנשמה של "לשמש את קוני", ולעשות זאת – כמו את כל הענינים של התורה והמצוות – בשמחה ובטוב לבב.

* * *

ויהי רצון שההתבוננות בנקודות האמורות תנוצל הן באשר לתורה בשלימותה יחד עם "להגדיל תורה ולהאדירה", והן באשר למצוות – ב"לא תוסיפו ולא תגרעו" יחד עם תוספת בהידור מצוה וב"להעלות בקודש", הלוך ומוסיף, ושכל זה יוסיף עוד יותר בהצלחה בכלל, ובכל האמור במיוחד, ושהדברים יבואו אצל כי יהודי ואצל כל היהודים, בחתימה וגמר חתימה טובה בטוב הנראה והנגלה, בכל ימי השנה, ובמיוחד – שהשנה עשירה ב"ימים", שנת העיבור,

כולל הברכה העיקרית, שבקרב ממש לראש-השנה (יום המשפט) הנוכחי – יקיים היעוד "קומה אלוקים שפטה הארץ כי אתה תנחל בכל הגויים", ברכת הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, לאלתר במהרה בימינו ממש.

בכבוד ובברכת חתימה וגמר חתימה טובה
מנחם שניאורסאהן

יום שלישי שהוכפל בו כי טוב: פרש"י בראשית א, ז, ובאוה"ת (בראשית לג, ב, משפטים קנז. ועוד) מקשר זה עם טוב לשמים וטוב לבריות – קידושין מ, א. וראה פיה"מ להרמב"ם פאה בתחלה. מכתב כ"ק אדמ"ר (מוהרש"ב) נ"ע בסה"מ תש"ט ע' יח (השני). מכ' ומאמר כ"ק מר"ח אדמ"ר שם. ובפרש"י שם בסופו – דגם העבר נעשה טוב.

פרשת וזאת הברכה: להעיר, אשר בקביעות שנה זו פרשה זו היא במשך ג' שבועות, רובו של חודש תשרי. ולהעיר מתורת אדה"ז: מען בעדארף לעבן מיט דער צייט.. מיט פרשת השבוע כו' ("היום יום" ב' חשוון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך).

שש"י: ושיעור חומש דיום זה: וליוסף אמר, הוא ספירת היסוד, ספירה השישית דז"א. לחודש השביעי: הוא "המשובע (ויק"ר פכ"ט, ח) והמשיבוע ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה" – תורת הבעש"ט ("היום יום" כ"ה אלול. כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות אות לא. וש"נ). וראה גם ד"ה יר"ט של ר"ה ה'תש"י בתחלתו.

כ"ה אלול: שבו נברא העולם. ראה מכתב דמוצט"ק כ"ה אלול. וש"נ. יום החמישי.. ה"שיר שלו הוא .. תקענו בחודש שופר": תהלים מזמור פא. ר"ה לא, א. מסכת תמיד בסופה. ולהעיר, אשר מזמור זה הוא גם שירו של יום ראש השנה – ר"ה ל, ב.

יום הששי .. השיר שלו הוא "ה' מלך גאות לבש": תהלים מזמור צג. ר"ה שם. מסכת תמיד שם.

"נשתחזה.. עושנו": תהלים צה, ו.
 "לענד בבני ישראל": וילך לא, יט ובפרש"י שם.
 "בבני ישראל" במשפט ה': ראה פרש"י ריש פ' האזינו.
 "משפט איהו רחמי": תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). ובנגלה דתורה: "ושפטו העדה והצילו
 העדה" – ר"ה כו, א.
 "עומד מכסא דין.. ויושב על כסא רחמים": ויק"ר פכ"ט ג': בשעה שישראל נוטלין את שופריהן
 ותוקעין לפני הקב"ה, (הוא) עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים כו'. פסיקתא דר"כ פיסקא כג
 (בחודש השביעי). וראה גם ויק"ר שם, ד, ו. כתבי האריז"ל במקומם (תק"ש). וראה ד"ה תקעו
 תרפ"ח בתחלתו. ד"ה עלה אלקים תש"ח בתחלתו.
 להכתב ולהחתם לאלתר בספרן של צדיקים: ר"ה טז, ב.
 "ועמד כולם צדיקים": ישעי' ס, כא.
 בהבטחה ש"לא תשכח": וילך לא, כא (וקאי על "השירה הזאת") ובפרש"י שם.
 "שאל.. ויאמרו לך": האזינו לב, ז.
 יותר ימים: מספר ימים הכי גדול שאפשר להיות בשנה, שפ"ה – לא שפ"ג או שפ"ד כבשאר
 שנות עיבור, היא גם "שלימה" – לא חסרה או כסדרה.
 ענין של "שנת-עיבור": בהבא להלן ראה רמב"ם הל' קידוה"ח רפ"א ורפ"ד. ולהעיר, שבעיבור
 נאמר "סוד" העיבור. וראה רמב"ם שם פ"א ה"ד. ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב: בסוד עמי לא יהיו
 זה עיבור – נתבאר בליקוטי לוי"צ לפסוקים כו' ע' קטו. בנוגע להשלימות דשנת העיבור – להעיר
 מביאור "ומלכי צדק מלך שלם" – אוה"ת לך עו, ב ואילך. ולהעיר מפרש"י וישלח לג, יח. מו"נ
 בסופו.
 "ישראל מונין ללבנה": סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. וראה אוה"ת בראשית ד, ב ואילך. ובכ"מ
 – וצל"ק לשון הרמב"ם ריש הל' קידוה"ח: והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה.
 שהחגים יחולו בתקופתם המתאימה: תשא לד, כב (ובסנהדרין יג, א). ראה טז, א (ובפרש"י
 שם. ר"ה כא, א. סנהדרין שם, ב).
 צריך האדם ללמוד: תורת הבעש"ט כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סי' קכז. היום יום"ט אייר.
 תורת הה"מ לקו"א (הוצאת קה"ת) סי' ריג.
 אני לא נבראתי לשמש את קוני: משנה וגמרא סוף מסכת קידושין.
 ששניהם.. נבראו כדי "להאיר על הארץ": בראשית א, טו.
 השמש.. לבנה.. "להאיר על הארץ": ועד שהשמש "ממתקת" הפירות והלבנה "מבשלת" הפירות
 (פרש"י פרשתנו – דשיעור יום זה – לג, יד).
 בשמש אין שינויים.. בלבנה.. שינויים: ראה תו"א ד"ה בחודש השלישי (סז, ג). תו"ח שמות
 שעא, ב ואילך. אוה"ת יתרו ע' תשפו ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' קלב. וראה ס' הליקוטים – דרושי
 דא"ח צמח צדק, ערך לבנה ע' ת ואילך, וראה או"ת לה"מ עה"פ ועינינו מאירות כשמש, סי' רצז
 (הוצאת קה"ת).
 אין שינויים.. מיום ליום: היינו בה"להאיר".

"קיימא סיהרא באשלמותא": זח"א קנ, רע"א. ח"ב פ"ה, א. עד"ז שמור פט"ו, כו.
 לבנה.. רק על ידי השמש: זח"א רל"ו, סע"ב. שם רמט, ב. ובכ"מ.
 כל אדם הוא "נוולם": עולם קטן זה האדם – תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). וראה תנחומא פקודי
 ג. אדר"נ ספל"א.
 "נוולם מלא": סנהדרין לז, סע"א במשנה.
 "הברכות האמצעיות" .. חייבות להשתנות ראש - השנה.. שבת: להעיר משו"ע אדה"ז הל' שבת
 סי' רס"ח ס"ב. וי"ל. ואכ"מ.
 הלכות החג בחג: סוף מגילה. שו"ע אדה"ז ריש הל' פסח.
 "לא תהיה מוחלפת": עיקר הט' מי"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. הל' מלכים
 פ"א סוף ה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.
 "להגדיל תורה ולהאדירה": ראה חולין סו, ב. רמב"ם הל' ת"ת ספ"ב (גרסתו בב"ב כא, א). וראה
 לקו"ש ח"ו ע' 299 ואילך ובהערות.
 "לא תוסיפו ולא תגרעו": ואתחנן ד, ב.
 הידור מצוה: שבזה עצמו מעט או יותר ועד שלישי, ב"ק ט' ריש ע"ב כן מהדרין מן המהדרין
 (שבת כא, ב).
 ו"להעלות בקודש": ברכות כח, א. וש"נ.
 נותן לכל אחד ואחת את הכוחות הדרושים: כי אינו מבקש כו' אלא לפי כחן של כאו"א –
 במדב"ר פ"ב, ג.
 "קומה .. הגויים": תהלים פב, ח.

לע״נ

הרה״ח ר' **יונה זאב**

בן הרה״ח ר' נחמן ע״ה

מנדלזון

נלבי״ע ל״ג בעומר ח״י אייר ה'תשס״ד

נתרם ע״י בני משפחתו שיחיו

לע״נ

הרה״ח ר׳ **אלימלך** ז״ל

בן הרה״ח מאיר ז״ל

מייזליש

נלב״ע י״ אייר ה׳תשנ״ה

לע"נ
האשה החשובה
מרת **ברכה דבורה** ע"ה
בת יבדלחט"א
הרה"ח ר' נחום מרגליות שליט"א
וייס
נלב"ע ערב ראש השנה שחל בשבת
כ"ט אלול ה'תשס"ג

לע״נ

הרה״ח ר' **יצחק צבי** ז״ל

בן הרה״ח הרב חנניה יום-טוב ליפא זצ״ל

גרוסמן

נלב״ע כ״ז מנחם אב ה'תשס״ד

ת.נ.צ.ב.ה